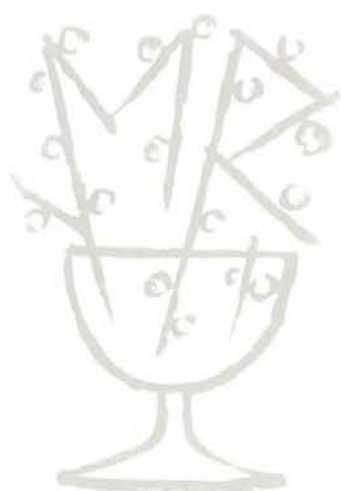

MARIA ISIDRA MENCOS

MERCÈ RODOREDÀ:
UNA BIBLIOGRAFIA CRÍTICA
(1963-2001)

FUNDACIÓ
MERCÈ
RODOREDÀ

MERCÈ RODOREDA:
UNA BIBLIOGRAFIA CRÍTICA
(1963-2001)

This One

2JKU-GGK-8ZJ7

FUNDACIÓ MERCÈ RODOREDA, FP
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

MARIA ISIDRA MENCOS

MERCÈ RODOREDA:
UNA BIBLIOGRAFIA CRÍTICA
(1963-2001)

Amb una relació
de les «Obres de Mercè Rodoreda» feta per
EULÀLIA MIRET I RASPALL

BIBLIOTECA MERCÈ RODOREDA, 1

BARCELONA
2002

Mencos, Maria Isidra

Mercè Rodoreda, una bibliografia crítica (1963-2001). — (Biblioteca Mercè Rodoreda ; 1)

Índex

ISBN 84-923211-4-8

I. Miret i Raspall, Eulàlia II. Fundació Mercè Rodoreda III. Títol

IV. Col·lecció: Biblioteca Mercè Rodoreda (Fundació Mercè Rodoreda) ; 1

1. Rodoreda, Mercè — Bibliografia

012Rodoreda, Mercè

La Fundació Mercè Rodoreda, a proposta de la Comissió Tècnica, constituïda pels il·lustríssims senyors Joaquim Molas i Batllori, Joan Triadú i Font i Jordi Sarsanedas i Vives, acordà de concedir el Premi Mercè Rodoreda 1996 a Maria Isidra Mencos Pascual pel seu treball *La crítica frente a la obra de Mercè Rodoreda: bibliografía selecta y comentada*.

A partir del dit treball es publica aquesta obra amb el títol *Mercè Rodoreda: una bibliografia crítica (1963-2001)*.

© Maria Isidra Mencos

© Fundació Mercè Rodoreda, FP, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: febrer de 2003

Tiratge: 1.000 exemplars

Text revisat lingüísticament pel Servei de Correcció de l'IEC

Compost per Víctor Igual, SL

Carrer de Còrsega, 237, baixos. 08036 Barcelona

Imprès a Limpergraf, SL

Polígon industrial Can Salvatella. Carrer de Mogoda, 29-31. 08210 Barberà del Vallès

ISBN: 84-923211-4-8

Dipòsit Legal: B. 1601-2003

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

TAULA

1. INTRODUCCIÓ	7
1.1. Criteris de selecció d'aquesta bibliografia	8
1.2. Trajectòria de la crítica	10
1.2.1. Cronologia i geografia	10
1.2.2. Aproximacions teòriques	11
1.3. Possibles vies per a la investigació de l'obra de Rodoreda	17
1.4. Seccions d'aquesta bibliografia i procediment editorial	19
1.5. Agraïments	20
2. OBRES DE MERCÈ RODOREDÀ	21
2.1. Obres completes	21
2.2. Novella	21
2.3. Contes i prosa poètica	22
2.4. Teatre	22
2.5. Col·laboracions en llibres miscel·lanis	23
2.6. Publicacions en llibre i revistes	23
2.6.1. Novella	23
2.6.2. Narracions i prosa poètica	24
2.6.3. Poesia	25
2.6.4. Teatre	25
2.6.5. Articles	25
2.6.6. Entrevistes	26
2.6.7. Altres	26
2.7. Assaig en forma epistolar	27
2.8. Epistolaris	27
2.9. Entrevistes a Mercè Rodoreda	27
2.10. Pintura	29
2.11. Traduccions	29

2.11.1.	Alemanys	29
2.11.2.	Anglès	30
2.11.3.	Basc	31
2.11.4.	Búlgar	31
2.11.5.	Danès	32
2.11.6.	Eslovac	32
2.11.7.	Eslovè	32
2.11.8.	Espanyol	32
2.11.9.	Finès	33
2.11.10.	Francès	34
2.11.11.	Gallec	34
2.11.12.	Grec	34
2.11.13.	Holandès	35
2.11.14.	Hongarès	35
2.11.15.	Islandès	35
2.11.16.	Italià	35
2.11.17.	Japonès	36
2.11.18.	Noruec	36
2.11.19.	Polonès	36
2.11.20.	Portuguès	37
2.11.21.	Romanès	37
2.11.22.	Rus	37
2.11.23.	Serbocroat	38
2.11.24.	Suec	38
2.11.25.	Txec	38
2.11.26.	Vietnamita	39
2.11.27.	Xinès	39
3.	OBRA CRÍTICA I COMENTARIS	41
3.1.	Llibres i articles sobre l'obra literària	41
3.2.	Tesis doctorals	103
3.3.	Biografies i entrevistes	106
4.	ÍNDEX DE LES OBRES DE MERCÈ RODOREDA I LA CRÍTICA REBUDA	109

1. INTRODUCCIÓ

El 1976 Carme Arnau escrivia en el pròleg al primer volum de les *Obres completes* de Mercè Rodoreda (p. 5):

La bibliografia, pel que fa a aquesta autora, es redueix a unes poques però interessants entrevistes, a uns quants treballs penetrants —que, però, es ressenten d'una excessiva brevetat i condensació— i, finalment, a nombrosos articles banals que són més el compliment d'una obligació imperiosa que no pas el resultat d'un interès voluntari (recensions de diari, de forma preferent).

Vint-i-cinc anys després, la situació ha canviat radicalment. L'obra de Mercè Rodoreda no és només un gran èxit de públic, com ho va ser des de la publicació el 1962 de *La plaça del Diamant*, sinó que està adquirint una posició privilegiada en el món de la crítica acadèmica. Els articles i llibres que es publiquen sobre ella han augmentat espectacularment. Per altra banda, ja no es tracta de treballs excessivament breus, ni de ressenyes o notícies periodístiques puntuals. Són assaigs especialitzats, amb un considerable bagatge críticoteòric, que examinen detalladament els contes i novel·les d'aquesta excel·lent escriptora. Així, si entre el 1963 i el 1978 només hi ha tretze publicacions d'aquestes característiques, en els darrers disset anys n'hi ha més de cent seixanta-cinc. En aquesta bibliografia es comenten cent noranta-vuit estudis, publicats entre el 1968 i el 2001, ambdós inclosos.

El 1993, en consultar la bibliografia que hi havia per a un projecte d'investigació sobre l'obra de Rodoreda, em vaig adonar no només de la recent proliferació d'articles comentada més amunt, sinó també de l'afinitat que hi havia entre molts d'aquests. Hi havia obres de Rodoreda, com *La plaça del Diamant* i certs contes de *La meua Cristina i altres contes*, que s'havien estudiat insistentment, partint moltes vegades de perspectives crítiques idèntiques i arribant a conclusions semblants. Al mateix temps, hi havia altres obres,

com *La mort i la primavera*, a les quals s'havia dedicat poca atenció. Tot i així, els pocs articles publicats tendien a coincidir en certes tesis. En ambdós casos, els autors sovint no s'esmentaven mútuament, cosa que duu a pensar que potser desconeixien l'existència d'altres treballs en la mateixa línia.¹

Tot indica que l'eclosió crítica al voltant de Rodoreda seguirà augmentant els anys vinents.² El propòsit d'aquesta bibliografia comentada és, doncs, per una banda, facilitar la tasca de l'investigador en posar a la seva disposició un resum de la crítica existent que l'ajudi a seleccionar els articles o llibres que resulta pertinent consultar per al propi projecte sobre Rodoreda. I, per altra banda, evitar tant com sigui possible les repeticions inútils en futurs projectes i també evidenciar els temes i aspectes de l'obra de Rodoreda que encara no tenen l'atenció crítica que mereixen.

1.1. CRITERIS DE SELECCIÓ D'AQUESTA BIBLIOGRAFIA

La decisió de fer una selecció del material disponible per a aquesta bibliografia comentada és deguda precisament al gran nombre d'articles breus i/o superficials que hi ha, d'una manera especial entre els publicats fins a mitjan anys vuitanta.³

He seleccionat i comentat els treballs crítics que contenen anàlisis i interpretacions de l'obra rodorediana que en faciliten lectures posteriors. Amb tot, m'he estimat més tendir a l'exhaustivitat. Per tant, no tots els articles comentats presenten estudis realment detallats i/o profunds.

Per a aquest projecte vaig consultar, a part de les cent noranta-vuit entrades incloses, al voltant de cent cinquanta articles més, molts dels quals són a l'Arxiu Mercè Rodoreda de Barcelona. Els estudiosos familiaritzats amb altres bi-

1. El fet que els punts d'origen principals de la crítica sobre aquesta autora estiguin geogràficament i editorialment allunyats potser contribueix a aquesta repetició involuntària. Efectivament, la majoria procedeixen o bé de Catalunya, on es publiquen llibres o articles en diaris o revistes que no sempre es dirigeixen a un públic específicament acadèmic, o bé dels Estats Units, on es publiquen els articles bàsicament en revistes acadèmiques especialitzades o en llibres dirigits a l'investigador. He observat que els crítics que publiquen a Catalunya no esmenten, i en molts casos és obvi que no han llegit, els articles publicats als Estats Units, i viceversa. Espero que la publicació d'aquesta bibliografia ajudi a corregir aquest desconeixement mutu.

2. La publicació el 1999 del llibre editat per Kathleen McNerney, *Voices and Visions: The Words and Works of Mercè Rodoreda*, que conté tretze articles, indica que l'interès per aquesta autora als Estats Units no disminueix. D'altra banda, els darrers anys a Catalunya s'han publicat més de trenta articles i uns quants llibres.

3. Altres estudiosos, a més d'Arnau, han esmentat aquesta característica. Per exemple, Poch i Bullich es queixa, ja el 1987, de l'escassetat de bons estudis: «[...] m'ha estat difícil de trobar bibliografia sobre la seva obra, com a màxim articles de diari o treballs molt concisos i breus. Sols Carme Arnau ha trencat aquest silenci...» (*Dona i...*, p. 18).

bliografies sobre Rodoreda, potser se sorprendran de comprovar en aquesta bibliografia l'absència d'alguns títols que hi acostumen a aparèixer repetidament. En consultar-los he comprovat que eren extremadament concisos i que les dades o idees que aportaven també es troben ampliades en articles posteriors del mateix autor o d'altres autors.⁴ En altres casos, he trobat diferents versions d'un mateix article, i en aquest cas les variants s'esmenten en una nota.

Cal assenyalar que molts dels articles no inclosos en aquest projecte es van publicar en periòdics (per exemple, *La Vanguardia*, *Avui*, etc.). Generalment es tracta de ressenyes que descriuen l'argument de l'obra i ofereixen un comentari brevíssim, o bé de notícies de caràcter editorial o bé biogràfic: per exemple, la concessió d'un premi, una nova edició, etcètera. En altres casos, alguns articles publicats en revistes tracten de cinc o sis obres diferents en un parell de pàgines, amb la inevitable superficialitat que aquesta condensació acostuma a comportar. De vegades comenten una sola obra, però des d'un angle bàsicament descriptiu, o bé usen interpretacions extretes d'estudis anteriors de força divulgació, però sense aportar una anàlisi personal.⁵

No he inclòs ressenyes d'obres puntuals ni pròlegs a les diverses edicions i traduccions de les obres de Rodoreda. Tot i que moltes vegades els pròlegs estan escrits amb intel·ligència i sensibilitat, no acostumen a aportar perspectives crítiques inèdites i/o detallades.

Així mateix, no he comentat —tot i que sí que els he esmentat en algunes notes— treballs sobre el periodisme, la poesia, el teatre i la pintura de Mercè Rodoreda i m'he centrat exclusivament en la crítica de la seva obra narrativa. Una excepció a aquesta regla és quan un article estableix relacions entre l'obra narrativa i una altra mena d'obra de Rodoreda, com ara la pictòrica o la teatral. En aquest cas, els he inclòs a la bibliografia. Quan hi havia diverses versions d'un mateix article, fossin traduccions, seleccions o resums publicats en diferents mitjans, he comentat la versió original o la més completa i he esmentat les altres en nota, tal com he apuntat més amunt.

L'atenció que han despertat certes obres, d'una manera especial *La plaça del Diamant*, hi ha produït una acumulació de crítica, de vegades amb tesis

4. És el cas de breus ressenyes periodístiques, com la de Stephen Wall, «Lost for Words: *The Pigeon Girl*», *The Observer* (7.2.1967), la de Giuseppe Tavani, «*Piazza del Diamante*: Un romanzo che cattura al lettore», *Paese Sera* (2.5.1970); o d'articles com el de Joan Triadú, «Marits i amants en termes literaris», *Serra d'Or*, núm. 123 (1969), p. 86, on s'esmenta Rodoreda només en un parell de línies. Aquestes supressions no impliquen en cap moment un desacord amb el contingut de l'article, sinó simplement que altres de més llargs i analítics han desenvolupat amb més amplitud les mateixes idees.

5. En el cas de Catalunya, on s'han publicat molts articles breus en revistes i periòdics no especialitzats, s'acostumen a parafrasejar els estudis de Carme Arnau, moltes vegades —tot i que no sempre— de manera explícita.

coincidents. Això s'observa clarament en els comentaris de la bibliografia. He inclòs tots els treballs que tracten l'obra detingudament des d'una perspectiva crítica o teòrica coherent, ja que sempre acostumen a aportar algun detall original. Per altra banda, l'òbvia constatació de l'esgotament de certs temes és el millor argument per evitar que se segueixin repetint.

1.2. TRAJECTÒRIA DE LA CRÍTICA

1.2.1. CRONOLOGIA I GEOGRAFIA

Com han esmentat diversos crítics, Mercè Rodoreda va sofrir una marginació plural.⁶ En primer lloc, per la seva actitud política catalanista i republicana es va haver d'exiliar després de la Guerra Civil espanyola. En segon lloc, la seva vida atípica en relació a les normes socials de l'època, d'una manera especial la seva relació sentimental amb un home casat, l'escriptor Armand Obiols, li va suposar l'enemistat d'una part de la intel·lectualitat catalana.⁷ I, finalment, com a dona que, a més, pertanyia a una cultura minoritària, la seva tasca literària estava condemnada a ser infravalorada. Això es pot comprovar quan es veu el lloc insignificant que se li atorga en les històries de la literatura espanyola contemporània comparat amb el de col·legues masculins que han entrat al cànon molt abans, malgrat no ser superiors ni tenir una acollida tan entusiasta per part del públic lector.⁸

Sens dubte, aquests elements marginadors, juntament amb la proverbial reserva de Rodoreda i el semiaïllament en què va viure durant la major part de la vida, van causar en part l'escassa ressonància crítica de la seva obra fins a una època recent. En efecte, fins al 1979, any en què Carme Arnau publica el seu primer llibre sobre l'obra de Rodoreda (entrada 7), només s'havien publicat a Catalunya tretze articles o estudis detallats i/o analítics.⁹ A partir d'aquesta

6. Vegeu els articles de Bergmann (entrada 26), Martí-Olivella (entrada 95) i Nichols (entrada 114), entre altres.

7. Vegeu Anna MURIA, *Mercè Rodoreda. Cartes a Anna Murià 1939-1956*, Barcelona, Edicions de l'Eixample, 1991, p. 26-28.

8. Un exemple flagrant es troba a la molt consultada història de la literatura editada per Ariel. En el volum dedicat a la literatura del segle xx ni tan sols s'esmenta Mercè Rodoreda. Vegeu Santos SANZ VILLANUEVA, *Historia de la literatura española* 6/2, 4a ed., Barcelona, Ariel, 1991.

9. Haig d'aclarir que m'estic referint a articles que responen a les característiques esmentades en els «Criteris de selecció d'aquesta bibliografia», és a dir, als que s'han inclòs en aquest projecte. Dels tretze que esmento aquí, dos són de la mateixa Carme Arnau. Es tracta de la introducció al primer volum de les *Obres completes* i d'«Una segona edició en veu baixa» (vegeu nota 40). Curiosament, només dos dels tretze treballs es concentren exclusivament en *La plaça del Diamant* (entrades 158 i 163). La resta es decanta per contes de diverses col·leccions (87 i

data, la crítica especialitzada augmenta, tot i que no de manera espectacular. Cada any surten un o dos treballs, excepte els anys 1987 i 1988, en què surten cinc publicacions cada any. S'ha de destacar, però, que aproximadament un terç de tot el que es publica procedeix d'una sola investigadora, Carme Arnau.

Les publicacions als Estats Units, l'altre punt d'origen de la major part de la crítica rodorediana, comencen més tard.¹⁰ Tot i que hi ha mostres importants d'interès per l'obra de Rodoreda des de principis de la dècada dels 80, no hi ha cap dubte que l'any que marca l'eclosió crítica és el 1987.¹¹ Aquell any es publica un número de la revista *Catalan Review*, editat per Jaume Martí-Olivella, en homenatge a Mercè Rodoreda, amb setze articles, quatre dels quals d'estudiosos establerts a Catalunya. A partir d'allò, cada any surt als Estats Units alguna cosa sobre la seva obra, la major part de les vegades entre quatre i sis articles importants. El 1994, amb la publicació de *The Garden Across the Border: Mercè Rodoreda's Fiction*, llibre editat per Kathleen McNerney i Nancy Vosburg, s'assoleix una altra fita en la crítica rodorediana, ja que aquesta col·lecció reuneix quinze assaigs, molts de gran interès. McNerney edita el 1999 el ja esmentat *Voices and Visions: The Words and Works of Mercè Rodoreda*, que aplega tretze assaigs, i així es converteix en una de les persones que més han contribuït a posar de manifest l'aparat crític rodoredià.

El ritme de publicacions sobre Rodoreda a d'altres països és molt més lent. En aquest projecte es recullen disset articles, provinents d'Itàlia, Anglaterra, França, Alemanya, Puerto Rico, Canadà i Austràlia, entre altres llocs. En diversos casos es tracta d'investigadors d'origen català establerts allí.

1.2.2. APROXIMACIONS TEÒRIQUES

En examinar la crítica sobre Rodoreda, es poden percebre diferents perspectives teòriques, tot i que moltes vegades es troben barrejades en un estudi eclèctic. Les més usades són:

162), per *El carrer de les camèlies* (91), per *Jardí vora el mar* (101) o per un breu repàs a diverses obres (entrades 43, 77, 107, 120 i 164).

10. Amb tot, comencen abans de la publicació als Estats Units, el 1986, de la traducció a l'anglès de *La plaça del Diamant* feta per David Rosenthal. N'hi havia una altra versió anglesa des del 1967, traduïda per Eda O'Shield i publicada a Londres, però la majoria dels especialistes en Rodoreda establerts als Estats Units han llegit la seva obra en català o en castellà, com es pot veure per les citacions que utilitzen en els seus articles.

11. En els congressos segon, tercer i quart de la North American Catalan Society, investigadores com Bieder, Krogstad i McNerney presenten ponències sobre Rodoreda, que seran publicades en les actes dels congressos de 1982, 1983 i 1985. Dues importants especialistes més en Rodoreda, Nichols i Glenn, comencen a publicar articles sobre la seva obra el 1986. Un exemple anterior i aïllat és el primer article de Forrest, publicat el 1978 (entrada 44).

- anàlisi temàtica i simbòlica, que associa les obres de Rodoreda amb la seva biografia;
- anàlisi feminista;
- anàlisi psicoanalítica;
- anàlisi comparativa;
- anàlisi històrica;
- anàlisi lingüística;
- anàlisi formalista, estructuralista, narratològica, etc.

Aquesta darrera anàlisi no acostuma a anar sola, sinó com a suport de qualsevol de les altres aproximacions.

Hi ha certes diferències entre la crítica que es fa a Catalunya o a altres llocs d'Europa, i la que s'escriu als Estats Units. Una primera diferència, potser la més òbvia, és que a Catalunya es publiquen més llibres de tema monogràfic. És el cas dels cinc de Carme Arnau —dos que estudien l'obra literària íntegra de Rodoreda (entrades 7 i 13), un que estudia *Mirall Trencat* (entrada 16), un altre que estudia l'obra contista, *Jardí vora el mar* i *El carrer de les Camèlies* (entrada 18) i una biografia (entrada 190)—; l'estudi psicoanalític de Joaquim Poch i Bullich i Conxa Planas, que analitza personatges femenins de quatre novel·les (entrada 131); l'estudi simbòlic de les darreres obres de Rodoreda de Cortés i Orts (entrada 52); els estudis sobre *Mirall trencat* de Maria Campillo i Marina Gustà (entrada 41) i de Joan Oriol i Giralt (entrada 119); l'antologia de Llorenç Soldevila (entrada 160), i l'estudi de *La plaça del Diamant*, de Neus Carbonell (entrada 44).¹² A aquests s'han d'afegir dues biografies més, la de Montserrat Casals i Couturier (entrada 142) i la de Mercè Ibarz (entrada 144), a més del llibre de fotografies biogràfic editat per Marta Nadal (entrada 195). En canvi, als Estats Units només s'han publicat els dos llibres ja esmentats, que reuneixen articles escrits per diferents investigadors.

Alguns d'aquests llibres publicats a Catalunya apunten a un públic no necessàriament especialitzat. Per exemple, les biografies d'Ibarz i de Casals i Couturier, que estan escrites amb un estil periodístic i, en el segon cas, un xic sensacionalista. Com ha observat Geraldine C. Nichols, la manca de notes a peu de pàgina, amb la corresponent ambigüitat en relació amb les fonts d'informació, respon a l'afany d'arribar a un públic majoritari, sense que això faci disminuir l'interès que les dades que aporten puguin tenir per a l'investigador.¹³ S'ha de

12. Cal assenyalar que Carbonell, malgrat que publica aquest llibre a Catalunya, va fer el doctorat a la Universitat d'Indiana, on va escriure la tesi doctoral sobre Mercè Rodoreda (vegeu l'entrada 181).

13. Vegeu la ressenya de Geraldine C. Nichols sobre *Mercè Rodoreda: Contra la vida, la literatura*, de Montserrat Casals i Couturier, i també sobre *Mercè Rodoreda*, de Mercè Ibarz. *Hispania*, vol. 75, núm. 5 (1992), p. 1183-1184.

tenir en compte que l'obra de Rodoreda comença a ensenyar-se a Catalunya des de l'escola secundària. A més, té un ampli públic lector que no pertany al camp acadèmic. Això explica que hi hagi llibres de divulgació com els esmentats abans, així com llibres essencialment didàctics, com els de Josep Oriol i Giralt i Llorenç Soldevila.

La tendència als Estats Units, en canvi, és escollir un aspecte o tema concret d'una o diverses obres i analitzar-lo minuciosament, amb un suport teòric fort i explícit i una tesi crítica clara. Preval, doncs, un tipus d'estudi que no aspira tant a abraçar i descriure el màxim de camp com a disseccionar i problematitzar una faceta concreta de l'obra rodorediana.

També es poden observar diferències en les perspectives teòriques des de les quals els estudiosos aborden l'obra de Rodoreda. Als Estats Units hi ha una tendència clara a treballar temes associats amb les preocupacions pròpies del postmodernisme. És a dir, hi ha un desig de rescatar els aspectes marginals de l'obra de Rodoreda, així com una lúdica explotació d'aspectes del text que abans es consideraven perifèrics. La perspectiva feminista és la que més s'ha utilitzat en els darrers anys per revelar aspectes poc tractats de l'obra de Rodoreda. Jaume Martí-Olivella, editor del número homenatge de *Catalan Review* del 1987, assenyala en el pròleg que «[...] it was through the scholarly attention of American researchers that a feminist reappraisal of her fiction was first attempted» (p. 11). I Elizabeth Rhodes afirma el 1994 que «the majority of Rodoreda's gardeners now tending the field are women, or feminist critics of either gender» (p. 162).

Els investigadors establerts als Estats Units que fan una anàlisi feminista parteixen sobretot de les teories de Julia Kristeva, tot i que també se citen Gilbert i Gubar, Nancy Miller, Nancy Chodorow, Luce Irigaray i Alice Jardine, entre altres.¹⁴ Alguns dels temes que es tracten són la contraposició dels impulsos semiòtics i simbòlics (Kristeva) i l'existència d'un doble discurs en els textos de Rodoreda (Gilbert i Gubar).

A Catalunya també hi ha hagut exemples de crítica feminista, però sense aquest bagatge teòric, i gairebé sempre en articles molt breus. Quan l'òptica és feminista es treballa des d'un angle tematicobiogràfic, com fan, per exemple, Arnau i Pessarrodona (entrades 6 i 129). Això no és obstacle perquè en molts treballs que aborden l'obra de Rodoreda des d'un altre angle, per exemple l'anàlisi simbòlica, es comentin imatges i símbols relacionats

14. Per anomenar-ne només alguns exemples, assenyalaré que la influència de Kristeva s'observa en els articles de Bergmann, Carbonell, Martí-Olivella (que també usa Irigaray, Dale i Jardine), McGiboney i Scarlett, entre altres. La de Gilbert i Gubar i/o Nancy Miller, en els articles de Glenn, Nichols i Wyers. Bergmann també usa Chodorow. Altres investigadors aborden l'obra de Rodoreda des d'una perspectiva clarament feminista, tot i que no s'adscriuen explícitament a unes teories determinades. És el cas de Bieder, S. Hart, Hess i McNerney.

amb la repressió i l'alliberament de les figures femenines en l'obra de Rodoreda.

La perspectiva psicoanalítica ha tingut força adeptes a tot arreu. A Catalunya aquests estudis acostumen a basar-se en Freud i Jung.¹⁵ Als Estats Units, en canvi, hi regna Lacan sense discussió. Així doncs, els estudis d'aquest tipus que es publiquen a Europa tendeixen a tractar aspectes com els sentiments de culpa, la repressió de l'Eros o el tipus narcisista, és a dir, tota una sèrie de simptomatologies associades amb les teories de Freud. Als Estats Units, en canvi, se centren més en el conflicte entre semiòtic i simbòlic i en la repressió patriarcal dels elements preedípics. Per tant, l'anàlisi psicoanalítica dels Estats Units acostuma a aliar-se amb una forta tendència feminista, cosa que és típica d'un dels crítics teòrics més usats, Julia Kristeva, que alhora pertany de Lacan.

Els articles que es basen en una anàlisi lingüística són escassos però interessants, ja que els autors acostumen a aportar proves molt concretes que sostenen convincentment les seves hipòtesis.¹⁶ Es tracta amb preferència el tema de l'oralitat i la temàtica feminista.

Potser la perspectiva que té més adeptes a Catalunya és la que es basa en una anàlisi temàtica i simbòlica, molt relacionada amb la biografia de Rodoreda. Carme Arnau va inaugurar aquesta línia i s'ha convertit en referència obligada de la crítica posterior, ja que va ser la primera persona que va fer un estudi en profunditat de l'obra íntegra de Rodoreda.¹⁷

15. Per exemple, en els estudis d'Arnau i de Poch i Planas, tot i que aquests darrers també es basen en l'obra de Klein i Groddeck. Busquets, que ha publicat a diferents països, parteix també de Freud i Jung.

16. Són els d'Albrecht i Lunn (1), Gamisans (64), Sobrer (158), Contrí i Cortés (50) i Cuenca (55).

17. L'obra crítica d'Arnau té una acollida un xic polèmica. Al principi es considerava indiscutible, opinió que continua prevalent en la majoria dels casos a Catalunya, on se l'esmenta i parafraseja sovint com a autoritat en la matèria. A mesura que ha anat passant el temps i que les perspectives teòriques s'han anat ampliant, s'han començat a rebatre algunes de les seves hipòtesis, sobretot les relacionades amb les dues darreres novel·les, *Quanta, quanta guerra...* i *La mort i la primavera*. Arnau basa la seva anàlisi d'aquestes obres en l'afició de Rodoreda per l'esoterisme, especialment l'alquímia i la secta Rosa-Creu i n'interpreta els símbols partint d'aquesta premissa. Amb tot, una part de la crítica més recent desestima o simplement ignora aquestes influències i proposa, en canvi, interpretacions arquetípiques, feministes i/o comparatives (vegeu els articles de Bieder, Cabré i Monné, Esteban, Forrest i Pérez entre altres, entrades 31, 38, 57, 63 i 126, respectivament). I s'ha discutit la divisió que estableix Arnau de l'obra rodorediana en dues etapes clarament diferenciades, realista i fantàstica. També s'ha dit que la seva anàlisi té una perspectiva excessivament freudiana (Rhodes, p. 162) i que intenta establir «criteris d'universalitat que eliminen [...] les contradiccions i diferències del discurs» de Rodoreda (Carbonell, *La plaça del Diamant de Mercè Rodoreda*, p. 8).

La tasca pionera de Carme Arnau és, però, molt meritòria i ha de ser reconeguda per tots. Cal no oblidar que Rodoreda coneixia el seu treball i l'apreciava molt. Per altra banda, és lògic

Hi ha molts investigadors de tot arreu que han basat els seus estudis totalment o parcialment en una anàlisi simbòlica. Bachelard és el teòric més citat (l'esmenten la mateixa Arnau, Martí-Olivella i Varderi, entre altres). Abunden, però, els articles que parteixen directament de l'obra rodorediana i hi fan una anàlisi contextual dels símbols.¹⁸ Molts d'aquests articles conjuguen l'anàlisi simbòlica i temàtica amb d'altres, i presenten un enfocament feminista, narratològic i/o psicoanalític, però sense donar una adscripció teòrica clara. S'han d'incloure en la perspectiva simbòlica les anàlisis arquetípiques, que relacionen l'obra de Rodoreda amb ritus d'iniciació i amb la trajectòria de l'heroi, en especial en relació a *Quanta, quanta guerra...*¹⁹ Un cas un xic diferent és l'estudi dels símbols de *La mort i la primavera* en clau antropològica.²⁰

L'anàlisi comparativa té diferents facetes. Per una banda, es compara l'obra de Rodoreda amb la d'altres escriptores, i s'intenta establir paral·lismes i contrastos relacionats amb la condició que tenen de dones autores.²¹ També hi ha qui estableix llaços entre les obres de Rodoreda i una determinada tradició literària, per exemple, la picaresca, el relat gòtic, la novel·la policíaca o la intertextualitat i les influències de les obres de certs escriptors.²² En tercer lloc, s'estudia la reescriptura que fa Rodoreda de textos canònics, per exemple la Bíblia, o dels contes de fades.²³ Una altra tendència és comparar les diferents obres de la mateixa Rodoreda, per exemple, les dues versions d'*Aloma*, o les primeres obres amb les darreres, en un intent de traçar línies evolutives en la seva escriptura.²⁴ Un altre aspecte és la

que la diversitat crítica que hi ha actualment discrepi d'algunes de les seves interpretacions i en proposi d'altres de gran interès. Crec que la possibilitat de divergències i fins i tot de conflictes entre diferents perspectives crítiques no només és inevitable, sinó que aporta més riquesa al mitjà acadèmic. Per exemple, es pot observar un altre cas de tesis mútuament contradictòries en els articles d'Esteban i de Forrest sobre *Quanta, quanta guerra...* (entrades esmentades abans).

18. En aquesta línia hi ha estudiosos com Bertrand, Bieder, Campillo i Gustà, Forrest, Lucio, Mc Nerney, Roca, Scarlett, Solé i Tintó, etcètera.

19. Se'n troben alguns exemples a Arnau, Cortés i Orts, Esteban i Forrest, entre altres.

20. Vegeu González-Castro i McGiboney, entrades 75 i 88.

21. Els articles de Balaguer (21), Bergmann (25, 26 i 27), Fayad (60), Martínez Romero (100), Nichols (115, 117 i 118), Pérez (123), Porrúa (135) i Waldmann (176) segueixen aquesta línia.

22. Picaresca: Glenn, Marco i Pérez (68, 91 i 126); relat gòtic: Arnau (17) i Pérez (127); novel·la policíaca: Gamisans i Resina (65 i 139); l'obra de Ramon Llull: Saludes i Amat (148); *Be-arn*, de Villalonga: Altisent (2); literatura catalana contemporània: Triadú (165); l'obra de Michaux: Arnau (18); l'obra de George Meredith: Saludes i Amat (151); *A Midsummer Night's Dream*, de Shakespeare: Mc Nerney (90).

23. La Bíblia: Cabré Monné, Martí-Olivella, Nichols i Rueda (38, 94, 117 i 147); contes de fades: Bergmann, Martí-Olivella i Rueda (25, 94 i 147).

24. Per exemple, en els articles de Bergmann, González, Grilli, Pope i Triadú (27, 74, 78, 133 i 164).

comparació de l'obra escrita de Rodoreda amb l'adaptació cinematogràfica de Francesc Betriu.²⁵ Un últim aspecte és la comparació de l'obra escrita de Rodoreda amb la seva obra pictòrica o amb l'obra d'altres pintors que van influenciar la seva narrativa.²⁶

Finalment, tenim la perspectiva historicista, que intenta relacionar l'obra de Rodoreda amb les circumstàncies temporals i espacials en què va viure l'autora. Els articles publicats en revistes espanyoles tendeixen a abordar aquest tema d'una manera comparativa (per exemple, estudiant l'obra de Rodoreda paral·lelament a la d'altres escriptors que també van estar marcats per la guerra).²⁷ A Catalunya s'han publicat estudis breus que destaquen la mitificació de la història i la presència de la ciutat en la seva obra.²⁸ Aquest darrer aspecte comença a rebre més atenció als Estats Units.²⁹ Però la majoria dels estudiosos, en especial els establerts als Estats Units, han subratllat la representació al·legòrica de l'exili i de la marginació de la cultura catalana en les seves obres. Aquesta hipòtesi ha adquirit dues vessants fonamentals: per una banda, es relaciona amb les figures femenines sotmeses a la repressió pròpia d'un règim patriarcal. Per altra banda, s'interpreten la metamorfosi o la soledat i l'aïllament dels protagonistes rodoredians com a metàfores de l'exili i/o la marginació que sofreixen els éssers que no es conformen a les lleis conservadores i rígides de la societat que els envolta.³⁰

Per acabar aquesta breu panoràmica, voldria dir que no em sembla productiu convertir la crítica de Rodoreda en un camp de batalla sobre perspectives vàlides o invàlides, però em faig ressò de les paraules d'Elizabeth Rhodes:

I would suggest that gender, configured in a specific way, is a primary issue in the interpretation of Rodoreda's works, and that other matters, such as politics and language, are divorced from the topic of feminine experience at the peril of those very texts we are seeking to illuminate. That is, it is not a question of thematic or formal dominion, or of presence and absence, rather interdependence and coexistence of themes and forms. (p. 163).

25. Articles de Ball, P. Hart, Quintana i Merino i M. P. Rodríguez (23, 81, 137 i 145).

26. Articles d'Everly (58), González (72, 73) i Villalonga (171).

27. És el cas de Möller-Soler, Ortega i Porrúa (108, 120, i 135).

28. Faulí, Marco i Triadú (59, 91 i 165).

29. Vegeu, per exemple, l'article de Bou, entrada 33. Wyers també havia tractat el tema de l'espai a *La plaça del Diamant* (entrada 177).

30. Als articles de Bergmann, Lucarda, Navajas, Nichols, Resina i Vosburg, entre altres (entrades 26, 86, 111, 114, 138 i 174) es troben exemples d'aquests vessants interpretatius.

1.3. POSSIBLES VIES PER A LA INVESTIGACIÓ DE L'OBRA DE RODOREDA

Com es desprèn dels comentaris d'aquesta bibliografia, algunes obres de Rodoreda s'han treballat gairebé fins a l'esgotament. És clar que sempre és possible una reinterpretació que aportï una visió inèdita de qualsevol obra o que toqui un aspecte que s'havia passat per alt.³¹ Però hi ha certes interpretacions que no cal repetir, ja que no només ja s'han fet en moltes ocasions, sinó que també han arribat a conclusions homogènies i convinents. No crec pertinent enumerar tots els temes esgotats, ja que aquesta bibliografia parla per si sola. Només n'esmentaré alguns exemples. Són la interpretació feminista, psicoanalítica i/o simbòlica de *La plaça del Diamant*, tret que estudiï un aspecte de la novel·la que no hagi tractat abans, la metamorfosi com a allegoria de marginació femenina i/o exili (en contes de *La meua Cristina i altres contes*), la interpretació arquetípica de *Quanta, quanta guerra...*, l'anàlisi estructuralista de *Mirall trencat* (sobretot pel que fa a punts de vista), l'oralitat de l'estil rodoredià, etcètera. Tornar a treballar aquests temes en aquestes obres concretes, si no és per rebatre les conclusions dels estudis existents o com a pur punt de partida o material de suport d'un article centrat en altres àrees, em sembla poc enriquidor. En tot cas, la investigació sobre aquests temes ha de començar amb la lectura del que ja s'ha publicat per assegurar-se que s'està aportant alguna cosa original.

Queda, però, molt per fer des d'un punt de vista crític amb l'obra de Mercè Rodoreda, com passa sempre que ens encarem amb textos literaris de gran qualitat i complexitat. En primer lloc, és evident que es pot dirigir l'atenció a obres encara poc estudiades. En mirar l'índex al final d'aquesta bibliografia, que agrupa les entrades segons l'obra que tracten, es veu d'un cop d'ull quines s'han estudiat menys. És el cas de col·leccions de contes com *Viatges i flors*, a la qual només s'han dedicat cinc articles íntegrament, o de la novel·la *Isabel i Maria*, a la qual s'han dedicat també pocs articles.³² De les altres col·leccions, s'acostumen a escollir sempre els mateixos contes i els mateixos temes, deixant de banda contes esplèndids que podrien donar

31. En els darrers anys han sortit articles que analitzen facetes de *La plaça del Diamant*, l'obra més comentada de Rodoreda, que no havien rebut gaire atenció ni desenvolupament crítics. Un exemple clar en són els treballs que estudien la versió cinematogràfica de la novel·la o la comparen amb l'obra pictòrica de Rodoreda, que no va ser a l'abast dels investigadors fins que no es va començar a exposar pòstumament. Un altre exemple, sobre el conte «La salamandra», és l'article de Rhodes, en el qual fa una anàlisi de la qüestió del gènere en Rodoreda —ja molt estudiada—, que aporta una perspectiva innovadora (140).

32. En el cas de *Viatges i flors*, es tracta dels treballs d'Arnau (18), Ayala (20), Casacuberta (46), Villalonga (171) i Vosburg (174); en el cas d'*Isabel i Maria*, són els estudis d'Arnau (14), González (74), Martí-Olivella (97), Pérez (128) i Varderi (170). No cal dir que altres crítics han comentat aquestes dues obres, però sense centrar-hi tot l'article o llibre.

molt de si.³³ També és el cas d'una novella tan fascinant i complexa com *La mort i la primavera*, que estic segura que farà córrer molta tinta ara que en tenim una edició crítica feta per la Carme Arnau. I, naturalment, és el cas d'obres encara inèdites, editades recentment o difícils de trobar, com són les quatre primeres novel·les, posteriorment rebutjades per Rodoreda; els contes anteriors al 1939; les obres de teatre i els poemes. Cal esmentar a part l'abundant i interessantíssima correspondència privada de Rodoreda, d'una manera especial amb Armand Obiols, però també amb el seu editor, Joan Sales, els seus familiars i altres escriptors, que si es publica generarà amb seguretat obra crítica.³⁴ Qualsevol d'aquests textos poc estudiats es beneficiarà de l'aplicació de les perspectives teòriques esmentades en l'apartat anterior o d'un altre tipus d'anàlisi.

En segon lloc, hi ha certs aspectes de l'obra rodorediana, fins i tot la que ha rebut molta atenció per part de la crítica, que al meu parer mereixen ser més desenvolupats. És evident que no puc pretendre fer una enumeració exhaustiva de les múltiples possibilitats d'investigació. Sí que voldria, però, oferir-ne una mostra. Per exemple, la presència de l'espai urbà, especialment fins a *Mirall trencat*, és un aspecte que ha quedat relegat a causa de la insistent atenció que s'ha dedicat al jardí i al món vegetal.³⁵ Es poden aportar anàlisis sobre l'ús de la història contemporània en l'obra de Rodoreda que no es limitin a fer-se ressò de la mateixa autora quan afirma que no aconsegueix un paper essencial o a destacar la metàfora de l'exili, una interpretació molt vàlida però que ja s'ha fet.³⁶ Pot treballar-se més amb la representació del cos.³⁷ Un altre

33. De *La meua Cristina i altres contes* s'estudien sobretot els contes relacionats amb el tema de la metamorfosi, deixant de banda, en la majoria dels casos, contes excel·lents, com «Un ramat de bous de tots colors» o «Aquella paret, aquella mimosa». De *Semblava de seda*, s'escull amb preferència «Paràlisi». De *Vint-i-dos contes*, en canvi, se seleccionen contes diversos.

34. La Fundació Mercè Rodoreda va posar amablement a la meua disposició aquesta correspondència durant l'estiu del 1994. Espero que aviat en començaran la publicació, ja que és fascinant, no només per conèixer millor aquesta escriptora, sinó per observar el naixement del seu estil literari. Opino que és en les cartes que enviava a Armand Obiols els anys cinquanta, i no només en els contes que va escriure fins al 1962, on Rodoreda va forjar la veu que sorgeix a *La plaça del Diamant*. La passió pel detall, la minuciosa descripció d'objectes, la sensualitat visual i tàctil característiques de Rodoreda ja hi són. Així mateix, la descripció de la seva vida aïllada i la seva reserva podria equiparar-se a la d'alguns dels seus personatges.

35. Com ja he esmentat, Bou va dedicar un article al tractament de l'espai a *La plaça del Diamant* (entrada 33), i altres crítics l'han tractat en altres obres, però encara queda molt per dir sobre el tema.

36. Un exemple en aquesta línia, que problematitza l'ús que Rodoreda fa de la història, són els articles de Navajas, entrades 111 i 112.

37. Aquest tema ha rebut l'atenció de Scarlett, en una llarga i interessant anàlisi que s'ocupa de quatre novel·les de Rodoreda (entrada 153). Queden altres obres i altres aspectes per tractar. Un, que suggereix Carme Arnau però que no arriba a desenvolupar amb detall, és el paper del menjar i els aliments. Roca Mussons fa una suggerent però breu anàlisi d'aquest tema en relació amb *La plaça del Diamant* (143), però crec que es pot ampliar i aplicar-la a altres obres.

tema interessant, que ja s'ha començat a investigar, és la influència de la novel·la policíaca en l'obra de Rodoreda, ja que era una de les seves lectures preferides.³⁸ Així mateix, falten anàlisis sobre altres influències reconegudes per la mateixa autora —com ara el cinema—, més estudis d'intertextualitat, estudis de recepció de la seva obra, etcètera. I per acabar aquesta llista tan succinta, esmentaré l'anàlisi comparativa, que crec que encara pot donar molt de joc de gran interès i contribuir a integrar Rodoreda en el cànon de la literatura espanyola de la segona meitat del segle xx.

1.4. SECCIONS D'AQUESTA BIBLIOGRAFIA I PROCEDIMENT EDITORIAL

Aquesta bibliografia consta de les següents seccions:

- Obres de Mercè Rodoreda
- Obra crítica i comentaris
- Índex de les obres de Mercè Rodoreda i la crítica rebuda.

Pel que fa a obra crítica i comentaris, s'ha de dir que compta amb cent noranta-vuit entrades subdividides en tres apartats, tots classificats per autors, per ordre alfabètic. El primer i més ampli, amb cent setanta-vuit entrades, reuneix els articles i llibres publicats que analitzen l'obra de Mercè Rodoreda. Els comentaris procuren reflectir no només el contingut essencial de l'estudi, sinó també la perspectiva teòrica des de la qual s'ha escrit, sempre que l'autor l'hagi especificada i que no sigui una citació circumstancial sinó el punt de partida de l'anàlisi.

He evitat fins on m'ha estat possible fer servir sigles o versions escurçades dels títols i m'he estimat més fer la lectura més clara tot i que un xic més prolixa.

Quan no he pogut aconseguir la còpia impresa d'un article, o no he pogut llegir-lo perquè desconeixia la llengua en què estava escrit, he preferit mantenir la citació per donar constància de la seva existència. Per tant, si un estudi no apareix en aquesta bibliografia és o bé perquè no el conec o bé perquè no va respondre als meus criteris de selecció.

Hí ha una subsecció, que reuneix onze entrades, que comenta les tesis doctorals de què tinc notícia. Algunes s'han publicat amb posterioritat totalment o parcialment, i el llibre o articles resultants es troben a la secció anterior.

38. Com ja he dit, Gamisans i Resina estudien aquest tema en dues novel·les, *Jardí vora el mar* i *Crim*, respectivament (entrades 65 i 139). Crec que ens mostren un camí prometedor.

Hi ha una altra subsecció de biografies i entrevistes que reuneix nou entrades. Aquesta brevíssima selecció aporta, crec, les versions més completes de la biografia de Rodoreda, així com les declaracions personals de més interès.

Finalment, tenim l'índex de les obres i la seva crítica. L'he elaborat classificant les entrades segons l'obra que tracten. Pretén facilitar el maneig d'aquesta bibliografia, tenint en compte que de vegades només es vol consultar la crítica sobre una determinada obra de Mercè Rodoreda. No hi incloc les mencions a títols de Rodoreda que s'esmenten de passada o amb un comentari breu, sense entrar en una anàlisi mínimament detallada, si no és que l'article sigui en si un estudi general de diverses obres. En aquest cas l'anomeno a totes elles.

1.5. AGRAÏMENTS

Vull agrair els suggeriments i comentaris encertats del professor Dru Dougherty i la professora Emilie Bergmann, tots dos de la Universitat de Califòrnia, a Berkeley, que van llegir aquest projecte manuscrit.

El Gaspar de Portolà Catalanian Studies Program, de la Universitat de Califòrnia, a Berkeley, va sufragar dos viatges San Francisco - Barcelona, l'estiu del 1994 i el desembre del 1995, cosa que em va permetre dur a terme investigacions a l'Arxiu Mercè Rodoreda i a la Biblioteca de Catalunya. Sense l'amable, eficaç i pacient cooperació de Laia Miret, encarregada de l'Arxiu, m'hauria estat impossible completar aquest projecte. No solament em va proporcionar tots els materials que necessitava consultar durant les meves visites a l'Arxiu Mercè Rodoreda els anys 1994 i 1995, sinó que em va enviar els articles publicats a Catalunya entre 1996 i 2001, que jo no podia aconseguir als Estats Units. Així mateix, vull agrair l'ajuda de Marta Viñuales durant el procés d'edició d'aquesta bibliografia.

Finalment, agraeixo l'amabilitat dels estudiosos de l'obra de Mercè Rodoreda que es van posar en contacte amb mi durant l'elaboració d'aquest treball per donar-me dades sobre la investigació que tenien en curs, especialment Kathleen McNerney, que em va ajudar a localitzar alguns articles.

2. OBRES DE MERCÈ RODOREDÀ

Eulàlia Miret i Raspall

2.1. OBRES COMPLETES

Obres completes. Barcelona: Edicions 62, 1976-1984. 3 v. (Clàssics Catalans del Segle XX). En curs de publicació.

Vol. I: 1936-1960. Introducció de Carme Arnau. 1976.

Conté: *Aloma*; *Vint-i-dos contes*; *La plaça del Diamant*.

Vol. II: 1960-1966. 1978.

Conté: *El carrer de les Camèlies*; *La meua Cristina i altres contes*; *Jardí vora el mar*.

Vol. III: 1967-1980. [Nota introductòria de Carme Arnau]. 1984.

Conté: *Mirall trencat*; *Semblava de seda i altres contes*; *Viatges i flors*.

2.2. NOVEL·LA

Sóc una dona honrada? Barcelona: Llibreria Catalònia, 1932.

Del que hom no pot fugir. Barcelona: Clarisme, 1934.

Un dia de la vida d'un home. Badalona: Proa, 1934. (Biblioteca a Tot Vent; 70)

Crim. Barcelona: Edicions de la Rosa dels Vents, 1936. (Quaderns Literaris; 123-124)

Aloma. Barcelona: Institució de les Lletres Catalanes, 1938. [Premi Creixells 1937]

Aloma. 2a ed. revisada. Barcelona: Edicions 62, 1969. (El Balanci; 59)

La plaça del Diamant. Barcelona: Club Editor, 1962. (El Club dels Novel·listes: Biblioteca Catalana de Novel·la; 22)

El carrer de les Camèlies. Barcelona: Club Editor, 1966. (El Club dels Novel·listes: Biblioteca Catalana de Novel·la; 37) [Premi Sant Jordi 1966]

Jardí vora el mar. Barcelona: Club Editor, 1967. (El Club dels Novel·listes: Biblioteca Catalana de Novel·la; 43)

Mirall trencat. Barcelona: Club Editor, 1974. (El Club dels Novel·listes: Biblioteca Catalana de Novel·la; 81-82)

Quanta, quanta guerra... Barcelona: Club Editor, 1980. (El Club dels Novel·listes: Biblioteca Catalana de Novel·la; 85)

La mort i la primavera. A cura de Núria Folch. Barcelona: Club Editor, 1986. (El Club dels Novel·listes: Biblioteca Catalana de Novel·la; 86)

La mort i la primavera. A cura de Carme Arnau. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Fundació Mercè Rodoreda, 1997. (Arxiu Mercè Rodoreda; 1)

Isabel i Maria. A cura de Carme Arnau. València: Edicions 3 i 4, 1991. (Biblioteca Mercè Rodoreda; 141; Sèrie «La Unitat»)

2.3. CONTES I PROSA POÈTICA

Vint-i-dos contes. Barcelona: Selecta, 1958. [Premi Víctor Català 1957]

La meua Cristina i altres contes. Pròleg de J. M. Batllori. Barcelona: Edicions 62, 1967. (Antologia Catalana; 31)

Semblava de seda i altres contes. Barcelona: Edicions 62, 1978.

Tots els contes. Barcelona: Edicions 62, 1979. (Les Millors Obres de la Literatura Catalana; 18)

Viatges i flors. Barcelona: Edicions 62, 1980. (El Balanci; 21) [Premi Ciutat de Barcelona de Literatura Catalana 1980]

Una campana de vidre: antologia de contes. A cura de Carme Arnau. Barcelona: Destino: Edicions 62, 1984. (Llibres a Mà; 8) [Inclou dos contes no recollits en volum: «Boira», «L'Estació»]

Un cafè i altres narracions. A cura de Carme Arnau; amb il·lustracions d'Avel·lí Artís-Gener «Tísner». Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Fundació Mercè Rodoreda, 1999. (Arxiu Mercè Rodoreda; 2) [Inclou contes no recollits en volum]

2.4. TEATRE

El torrent de les flors. Pròleg i edició literariobiogràfica a cura de Montserrat Casals i Couturier; edició filològica i correcció a cura de Maite Carrasco i Pastor. València: Edicions 3 i 4, 1993.

La senyora Florentina i el seu amor Homer. Barcelona: Sociedad General de Autores y Editores, 1996. (Teatro; 66)

El maniquí. Pròleg de Marina Gustà. Barcelona: Teatre Nacional de Catalunya: Proa, 1999.

2.5. COL·LABORACIONS EN LLIBRES MISCELLANIS³⁹

Antologia de contistes catalans 1850-1950. Selecció, pròleg i notes de Joan Triadú. Barcelona: Selecta, 1950. [Inclou contes no recollits en volum: «El gelat rosa», «Tarda al cinema»]

Els 7 pecats capitals vistos per 21 contistes, en homenatge a Víctor Català. Pròleg de Joan Triadú; epíleg de Josep Miracle. Barcelona: Selecta, 1960. (Biblioteca Selecta; 292) [Inclou el conte inèdit «Rom negrita»]

Contes de guerra i revolució: 1936-1939. Introducció, selecció i notes de Maria Campillo. Barcelona: Laia, 1982. 2 v. (Les Eines de Butxaca; 16-17) [Inclou contes no recollits en volum: «Camí de la guerra», «L'hora més silenciosa en el diari d'un soldat», «Sònia», «3 cartes», «Trossos de cartes», «Carta d'una promesa de guerra», «Els carrers blaus», «Uns quants mots a una rosa», «En una nit obscura»]

2.6. PUBLICACIONS EN LLIBRES I REVISTES

2.6.1. NOVEL·LA

«Mercè Rodoreda, entre la mort i la primavera» [fragment de *La mort i la primavera*]. *La Vanguardia* (11.2.1986).

«El Carrer del desig: fragment de la novel·la inèdita de M. Rodoreda *Isabel i Maria...*». *La Vanguardia* (22.10.1991).

«La perla del llac» [fragment de novel·la inacabada]. Introducció de Carme Arnau. *La Vanguardia* (7.8.1994).

«Peu de petxina» [fragment de novel·la inacabada]. Introducció de Carme Arnau. *La Vanguardia* (7.8.1994).

«El pont de les tres roses» [fragment de novel·la inacabada]. Introducció de Carme Arnau. *Serra d'Or*, XL, 463-464 (1998), p. 42[538]-45[541].

39. Aquest apartat inclou les obres que recullen contes inèdits o no aplegats per l'autora en volum.

2.6.2. NARRACIONS I PROSA POÈTICA

- «Sol». *La Humanitat* (4.8.1935).
- «La tornada». *La Veu de Catalunya* (11.8.1935).
- «L'hivern i les formigues». *La Publicitat* (11.8.1935; 18.8.1935).
- «Les tres granotes i el rossinyol». *La Publicitat* (1.9.1935).
- «El vaixellet». *La Publicitat* (22.9.1935; 29.9.1935).
- «La darrera bruixa». *La Publicitat* (6.10.1935; 13.10.1935).
- «L'oreneta». *La Publicitat* (27.10.1935).
- «La noia del pomell de camèlies». *La Revista* (juliol-desembre 1935), p. 38-41.
- «La guardiola». *La Publicitat* (1.3.1936; 8.3.1936).
- «Les fades». *La Publicitat* (29.3.1936).
- «L'estrella que va morir». *La Publicitat* (5.4.1936).
- «Les pomes trapaceres». *La Publicitat* (12.4.1936).
- «El rodacamins». *La Publicitat* (31.5.1936; 7.6.1936).
- «La fulla». *La Publicitat* (14.6.1936; 21.6.1936).
- «La truita». *La Publicitat* (28.6.1936).
- «El bruixot i la sargantana». *La Publicitat* (12.7.1936).
- «Carrers blaus». *Companya* (11.3.1937).
- «Aventures de Camús i Tararí». *Moments: la revista del nostre temps*, II, 6 (1937), p. 30.
- «Camí de la guerra». *Moments: la revista del nostre temps*, II, 6 (1937), p. 50-51.
- «Trossos de cartes». *Companya* (1.5.1937).
- «Una tarda de pluja». *Companya* (19.7.1937).
- «En una nit obscura». *Revista de Catalunya*, XVI, 82 (1938), p. 69-76.
- «Uns quants mots a una rosa». *Meridià* (21.1.1938).
- «Sònia». *Meridià* (4.3.1938).
- «L'hora més silenciosa». *Meridià* (20.5.1938).
- «3 cartes». *Catalans* (10.6.1938).
- «Carta d'una promesa de guerra». *Meridià* (17.6.1938).
- «Felicitat». *La Nostra Revista*, I, 3 (1946), p. 96-99.
- «Divendres 8 de juny». *La Nostra Revista*, I, 10 (1946), p. 375-378.
- «Fil a l'agulla». *La Nostra Revista*, II, 13 (1947), p. 20-23.
- «Nit i boira». *La Nostra Revista*, II, 18 (1947), p. 231-233.
- «La brusa vermella». *La Nostra Revista*, II, 23 (1947), p. 446-449.
- «Tres contes» [«Nocturn»; «Tarda al cinema»; «El gelat rosa»]. *Revista de Catalunya*, XX, 103 (1947), p. 219-230.
- «Gallines de Guinea». *La Nostra Revista*, III, 33-34 (1948), p. 329-331.
- «Va passar a Caux». *Serra d'Or*, II, 10 (1960), p. 15-16.
- «Una carta». *Tele-estel* (30.12.1966).

- «L'elefant». *Serra d'Or*, VIII, 12 (1966), p. 46 [960] - 47 [961].
 «Flors de debò». *El Pont*, 35 (1969), p. 33-35.
 «Semblava de seda». *Els Marges*, 1 (1974), p. 75-80. [Reproduït a *Contes catalans moderns*, Bonn, Romanistischer Verlag, 1992, p. 240-254, (Hispanistik in Schule und Hochschule)]
 «L'estació». *Crònica*, 8 (1982), p. 59-60.
 «Un cafè». *El Temps* (25.4.1994).

2.6.3. POESIA

- «Sonnet» [Text en català i anglès]. *Adam International Review*, xv, 174 (1947), p. 12.
 «Sonets». *La Nostra Revista*, II, 22 (1947), p. 396. [Reproduït a: *La Nova Catalunya*, 59 (1947), p. 6; *La Humanitat*, 75 (1947); *Ressorgiment*, 375 (1947), p. 6090; *Germanor*, 521 (1947), p. 33-35]
 «Nou sonets». *Revista de Catalunya*, xx, 104 (1947), p. 370-374.
 «Sonet». *La Nostra Revista*, III, 26 (1948), p. 54.
 «Sonet». *La Nostra Revista*, III, 28 (1948), p. 138.
 «Món d'Ulisses». A: *Jocs Florals de la Llengua Catalana: any XC de llur restauració* [Exemplar ciclostilat]. París: Armand Vidal [Copisteria], 1948, p. 21-22. [Reproduït a: *La Nostra Revista*, III, 35-36 (1948), p. 367; *Ressorgiment*, 389 (1948), p. 6311; *Germanor*, 533-534 (1948), p. 12-13]
 «Albes i nits». A: *Jocs Florals de la Llengua Catalana: any XCI de llur restauració*. Montevideo: Industria Gráfica Uruguay, 1949, p. 65-67. [Reproduït a: *La Nostra Revista*, IV, 45 (1949), p. 284; *La Humanitat*, 115 (1949); *Ressorgiment*, 398 (1949), p. 6451; *Germanor*, 544 (1949), p. 12-13]
 «Tres sonets i una cançó». *Gasetta de Lletres: suplement literari de la Nova Revista*, II, 6 (1956), p. 21-22.
 «Obra poètica». *Els Marges*, 30 (1984), p. 55-71.
 «Bestioles». *Revista de Girona*, 157 (1993), p. 72-75.

2.6.4. TEATRE

- «El Parc de les Magnòlies». *Els Marges*, 7 (1976), p. 79-89.

2.6.5. ARTICLES

- «Vampiresses d'ahir i d'avui». *Mirador* (1.12.1932).
 «Adéu a l'estiu». *Clarisme* (1.10.1933).

- «Cada any en aquest temps...». *Clarisme* (1.11.1933).
- «Coll de Nargó». *Clarisme* (1.11.1933).
- «La llar del president de Catalunya». *La Rambla* (23.1.1933).
- «Joana Mas per Anna Murià». *Clarisme* (23.11.1933).
- «Nadal». *Clarisme* (23.12.1933).
- «Una nit...». *Clarisme* (30.12.1933).
- «Frederic Chopin - Georges Sand: notes biogràfiques». *Clarisme* (3.2.1934).
- «Revista de Catalunya». *Clarisme* (10.3.1934).
- «Les Falles de Sant Josep». *Clarisme* (24.3.1934).
- «El petit protagonista de "Sor Angèlica"». *Clarisme* (12.5.1934).
- «La revolució moral - Anna Murià». *Clarisme* (12.5.1934).
- «Imatges d'infantesa». *Serra d'Or*, xxiv, 270 (1982), p. 29 [157]-30 [158].
- «Imatges d'infantesa». *Serra d'Or*, xxiv, 273 (1982), p. 31 [399], 34 [402].
- «I moltes vegades, durant anys...». *El País* [Quadern] (28.4.1988).

2.6.6. ENTREVISTES

- «Parlant amb Maria Vila». *Mirador* (20.10.1932).
- «Parlant amb S. Joan Arbó». *Clarisme* (11.11.1933).
- «Agustí Escclasans». *Clarisme* (18.11.1933).
- «Ganes de parlar amb C. A. Jordana». *Clarisme* (23.11.1933).
- «Una estona de conversa amb Miquel Llor». *Clarisme* (9.12.1933).
- «Parlant amb Maria Teresa Vernet». *Clarisme* (16.12.1933).
- «Una estona, i més, parlant amb Tomàs Roig i Llop». *Clarisme* (6.1.1934).
- «Parlant amb Carles Soldevila». *Clarisme* (20.1.1934).
- «Parlant amb Apelles Mestres». *Clarisme* (10.3.1934).
- «Parlant amb Eduard Serra (Oscar)». *Clarisme* (7.4.1934).
- «Parlant amb el dibuixant Santsalvador». *Clarisme* (14.4.1934).
- «Parlant amb Plàcid Vidal». *Clarisme* (26.5.1934).
- «Parlant amb Alfons Maseres». *Clarisme* (16.6.1934).
- «Parlant amb Llucietà Canyà». *Clarisme* (16.12.1934).
- «Entrevistes de Mercè Rodoreda a *Clarisme*: 1933-1934». Edició a cura de Teresa Muñoz Lloret. *Llengua & Literatura*, 5 (1993), p. 495-573.

2.6.7. ALTRES

- «La dona i la revolució» [Conferència pronunciada per Mercè Rodoreda, de l'Agrupació d'Escriptors Catalans (UGT), a través de les emissores barcelonines]. *Treball* (23.10.1936).

«Jardins» [Possiblement radiat el 7.12.1938]. Original a: Archivo Histórico Nacional. Sección Guerra Civil (Salamanca). Político-Social: Barcelona. Generalitat, lligall 276, expedient 6, foli 30, p. 1-3.

«La dona i la revolució; Jardins». A cura de Maria Campillo. *Els Marges*, 51 (1994), p. 53-61.

«A casa de Montserrat Xicola hi ha dos forns...». A: *Montserrat Xicola: esmalts: 28 febrer - 1 abril 1978, Galeria Adrià*. Barcelona: Galeria Adrià, 1978.

«Si diuen que mentre dormim...». A: *Susina Amat: pintura: del 26 de febrer al 12 de març de 1980, Palau Meca, Moncada 19, Barcelona*. Barcelona: Obra Cultural de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, 1980, p. [2].

J. M. LLOMPART; Mercè RODOREDA; Josep M. CASTELLET; M. Aurèlia CAPMANY. *Pregons. Festes de la Mercè 1979, 1980, 1981, 1982*. Presentació per Pasqual Maragall. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Serveis de Cultura, 1983, p. 19-23.

2.7. ASSAIG EN FORMA EPISTOLAR

Delfí DALMAU. *Polèmica: Mercè Rodoreda, Carles Varela, José Ortega Gasset*. Barcelona: Clarisme, 1934.

2.8. EPISTOLARIS

Cartes a l'Anna Murià: 1939-1956. Edició a cura d'Isabel Segura. Barcelona: La Sal, 1985. (Clàssiques Catalanes; 8)

Cartas a Rosa Chacel. Edició, introducció i notes d'Ana Rodríguez-Fischer. Madrid: Versal, 1992, p. 300-302. (Travesías) [Dues cartes: 21.4.1976; 22.1.1979]

SELECCIONS

La Cultura catalana en el primer exili (1939-1940). Cartes d'escriptors, intel·lectuals i científics. Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer, 2000. [Inclou tres cartes de Mercè Rodoreda a Carles Pi i Sunyer, p. 139, 149, 170]

2.9. ENTREVISTES A MERCÈ RODOREDA

Baltasar PORCEL. «Mercè Rodoreda o la força lírica». *Serra d'Or*, VIII, 3 (1966), p. 71 [231] - 75 [235]. [Reproduïda a: *Grans catalans d'ara*, Barcelona, Destino, 1972, p. 48-[257]; *Obres completes: VI*, Barcelona, Proa, 1994, p. 256-265]

Lluís SALES-BALMES. «Conversación con Mercè Rodoreda». *Destino* (7.5.1966), p. 58.

M. F. «Mercè Rodoreda». *Tele-estel* (4.11.1966), p. 15.

Manuel DEL ARCO. «Mercè Rodoreda». *La Vanguardia* (16.12.1966).

José MARTÍ GÓMEZ. «Mercè Rodoreda, amnésica parcial». *El Correo Catalán* (16.7.1969).

M. P. «Entrevista con Mercè Rodoreda». *El Noticiero Universal* (18.7.1969).

José CRUSET. «Mercè Rodoreda: una contenida tensión confidencial». *La Vanguardia* (18.12.1969).

SEMPRONIO. «Mis mujeres». *Tele-exprés* (10.10.1970).

Robert SALADRIGAS. «Monólogo con Mercè Rodoreda». *Destino* (25.8.1973), p. 20-21.

Montserrat ROIG. «El aliento poético de Mercè Rodoreda». *Triunfo* (22.11.1973), p. 35-39. [Reproduïda en català a *Retrats parallels*, vol. 2. Montserrat (imp.): Abadia de Montserrat, 1976, p. 163-176 (Biblioteca Serra d'Or; 8)]

Baltasar PORCEL. «La dama entre las flores». *Destino* (22.5.1975), p. 47. [Reproduïda en català amb el títol «A Romanyà, la dama entre les flors» a *Camins i ombres: del Llobregat a l'Alguer, una visió encantada de les terres catalanes*, Barcelona, Selecta, 1988, p. 99-104]

L. B. «Mercè Rodoreda, condenada a escribir en Romanyà de la Selva estas vacaciones». *Diario de Barcelona* (14.8.1975).

Pius PUJADES. «Mercè Rodoreda trabaja y descansa en Romanyà de la Selva: lejos del bullicio de París y Ginebra». *Tele-exprés* (18.8.1975).

Carmen ALCALDE. «La noia de las camelias: entrevista con Mercè Rodoreda». *Cuadernos para el Diálogo*, 157 (1976), p. 61.

Lluís BUSQUETS I GRABULOSA; Jordi TÀSSIES. «Mercè Rodoreda, passió eterna i fràgil». *El Correo Catalán: Cap de setmana* (22.4.1978), p. 19-20. [Reproduïda a *Plomes catalanes contemporànies*, Barcelona, Edicions del Mall, 1980, p. 57-61]

Joan FONT. «Mercè Rodoreda: novel·lista universal». *Punt Diari* (18.8.1979).

Marc SOLER. «Mercè Rodoreda: 70 anys de rigor». *Tele-exprés* (10.10.1979).

Agustí PONS. «Mercè Rodoreda: setanta anys de vitalitat creadora». *Avui* (10.10.1979).

Lluís PERMANYER. «Cuestionario Proust». *La Vanguardia* (14.10.1979). [Entrevista de Víctor Claudín a Mercè Rodoreda], [21.5.1980], 2 f. mecanoscrits. Arxiu Mercè Rodoreda, AMR 6.4.2.13.

Josep M. PAMIES. «Mercè Rodoreda: celosa en su intimidad». *El Correo Catalán* (18.5.1980).

Soledad ALAMEDA. «La mirada en el agua». *El País* (7.9.1908).

Isabel JUANOLA. «Mercè Rodoreda: entre alzines i flors». *Punt Diari* (22.5.1980).

Pilar EYRE; Cristina RIVAROLA. «Las dos mujeres de *La Plaza del Diamante*». *Protagonistas*, 71 (24.3.1982), p. 22-23.

Màrius CAROL. «Mercè Rodoreda». *El Periódico* (19.3.1982).

Rosa Maria PEREDA. «Mercè Rodoreda: en el cine». *El País* (20.3.1982).

Blanca BERASATEGUI. «Mercè Rodoreda, encerrada en su jardín». *ABC* (24.4.1982).

Concha ALBERT. «Mercè Rodoreda: "Cuando no puedo escribir, sufro"». *Telva* (maig 1982), p. 16-18.

Josep Carles RIUS. «Mercè Rodoreda». *El Noticiero Universal* (16.8.1982).

Carme ARNAU; Dolors OLLER. «L'entrevista que mai no va sortir». *La Vanguardia* (2.7.1991). [Reproduïda a *Serra d'Or*, XXXIII, 382 (1991), p. 19 (699) - 21 (701)]

«Llengua, cultura i paisatge» [fragment d'una entrevista de Carmen Alcalde a Mercè Rodoreda]. Il·lustracions de Susina Amat; transcripció d'Annamaria Saludes i Amat. *Revista de Girona*, 175 (1996), p. 107-109.

Josep MASATS. «Mercè Rodoreda: ficció i vida des del jardí». *Papers: Suplement de Canigó*, 1 (3.10.1981), p. 9-[12].

Mercè Rodoreda: els miralls interiors [Enregistrament de vídeo]. Barcelona: Iniciatives Audio-Visuals, 1992. (Viure i Escriure). [Conté fragments d'una entrevista de Mercè Vilaret a Mercè Rodoreda, a Televisió Espanyola]

Joaquín SOLER SERRANO. «Mercè Rodoreda». *A Fondo* [Enregistrament de vídeo]. Barcelona: Editrama, 1998. (Videoteca de la Memòria Literària; 8)

[Entrevista a M. R. Procedència desconeguda], [s. d.], 3 f. mecanoscrits. Arxiu Mercè Rodoreda, AMR 6.4.2.1.

2.10. PINTURA

L'obra pictòrica de Mercè Rodoreda: catàleg. Coordinació Altarriba Art. [Barcelona]: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, DL 1991.

2.11. TRADUCCIONS⁴⁰

2.11.1. ALEMANY

Auf der Plaza del Diamant [*La plaça del Diamant*]. Traducció del català de Hans Weiss. Frankfurt: Suhrkamp, 1979.

40. Només s'inclou la primera edició de cada llengua. S'afegeixen segones traduccions si aquestes són obra d'un altre autor.

Reise ins Land der verlorenen Mädchen [*Viatges i flors*]. Traducció d'Angelika Maass. Frankfurt: Suhrkamp, 1981. (Bibliothek Suhrkamp; 707)

Der Fluss und das Boot [*El riu i la barca*]. Frankfurt: Suhrkamp, 1986. (Bibliothek Suhrkamp; 919) [Conté *La meva Cristina i altres contes*. Hi manquen els contes «Record de Caux» i «La sala de les nines», que han estat substituïts per «Gallines de Guinea» i «La sang», procedents de *Vint-i-dos contes*]

Der Zebrochene Spiegel [*Mirall trencat*]. Traducció del català d'Angelika Maass. Frankfurt: Suhrkamp, 1988. (Suhrkamp Taschenbuch; 1494)

Aloma. Traducció del català i epíleg d'Angelika Maass. Frankfurt: Suhrkamp, 1991. (Bibliothek Suhrkamp; 1056)

Der Tod und der Frühling [*La mort i la primavera*]. Traducció del català i epíleg d'Angelika Maass. Frankfurt: Suhrkamp, 1996.

Seleccions

«Das Blut» [*La sang*]. A: *Katalanische Erzähler*. Traducció del català i epíleg de Jahonnes Hösle. Zurich: Manesse, 1978, p. 106-124.

«Der Fluss und das Boot» [*El riu i la barca*]; «Das Huhn» [*La gallina*]. A: *Und lass als Pfand, mein Liebling, dir das Meer und vierzehn weitere Erzählungen aus dem katalanischen*. Selecció i traducció del català d'Angelika Maass. Frankfurt: Vervuet, 1988, p. 77-85.

«Der Fluss und das Boot» [*El riu i la barca*]; «Das Huhn» [*La gallina*]. A: *Und lass als Pfand, mein Liebling, dir das Meer: Katalanisches Lesebuch*. Edició i traducció del català d'Angelika Maass. Munich: Piper, 1991, p. 77-85. (Serie Piper; 948)

«Der Tod und der Frühling» [*La mort i la primavera*, fragment inicial]. Traducció del català d'Angelika Maass. *Die Horen: Zeitschrift für Literatur, Kunst and Kritik*, volum 40, fascicle 3 (1995), p. 123-126.

2.11.2. ANGLÈS

The pigeon girl [*La plaça del Diamant*]. Traducció del català d'Eda O'Shiel. Londres: André Deutsch, 1967.

The time of the doves [*La plaça del Diamant*]. Traducció de David H. Rosenthal. Nova York: Tappinger, 1981.

My Christina and other stories [*La meva Cristina i altres contes*]. Traducció i introducció de David H. Rosenthal. Washington: Graywolf, 1984. (The Graywolf Short Fiction Stories)

Camellia Street [*El carrer de les Camèlies*]. Traducció de David H. Rosenthal. Saint Paul: Graywolf, 1993.

Seleccions

Two tales. Traducció del català de David Rosenthal. Nova York: Red Ozier, 1983. [Conté: «The Salamander» («La salamandra»); «The Nursemaid» («La mainadera»)]

The Salamander. Port Townsend: Graywolf, 1984.

«Blood» [«La sang»]. Traducció de Ralph Tachuk. *The Journal of Literary Translation*, 16 (1986), p. 12-22.

«The Salamander». Traducció de David Rosenthal. *Catalan Review*, II, 2 (1987), p. 49-58.

«Guinea-fowl» [«Gallines de Guinea»]; «That wall; that mimosa» [«Aquella paret; aquella mimosa»]. *Catalan Writing*, 1 (1988), p. 15-20.

«Summer» [«Estiu»]; «That wall, that mimosa» [«Aquella paret, aquella mimosa»]. A: *Catalonia: a self-portrait*. Bloomington i Indianapolis: Indian University Press, 1992, p. 71-80.

2.11.3. BASC

Diamantearen Plaza [*La plaça del Diamant*]. Traducció: Maite González Esnal. Sant Sebastià: Elkar, 1994. (Eleberria; 144)

Seleccions

Ipuin Hautatuak. Traducció: Maite González Esnal. Sant Sebastià: Elkar, 1984. 76 p. (Erdal Literatura; 5) [Conté: «Divendres 8 de juny»; «La gallina»; «Una carta»; «Aquella paret, aquella mimosa»; «Semblava de seda»]

2.11.4. BÚLGAR

Plostad Diamant [*La plaça del Diamant*]. Traducció del català de Maia Genova Corbadzijska. Sofia: Narodna Kultura, 1986. (Biblioteka Panorama; 187. Proza; 138)

Scupeno ogledalo [*Mirall trencat*]. Traducció del català de Maia Genova Corbadzijska. Sofia: Gal-iko, 1993.

Seleccions

Iberiska Fantastika. Traducció de Maia Goenva Corbadzijska. Plovdiv: Christo G. Danov, 1982, p. 198-215. [Conté: «Salamandrata» («La salamandra»); «Moiata Kristina» («La meva Cristina»)]

2.11.5. DANÈS

Diamantpladsen [*La plaça del Diamant*]. Traducció de Marianne Lauprop. Viborg: Albatros, 1981.

2.11.6. ESLOVAC

Záhřada pri mori [*Jardí vora el mar*]. Traducció d'Elena Rackova. Bratislava: SPKK, 1979.

Rozbité zrkadlo [*Mirall trencat*]. Traducció d'Olga Hlaváčová. Bratislava: Nakladatel'stvo Pravda, 1989.

2.11.7. ESLOVÈ

Demantni trg [*La plaça del Diamant*]. Traducció de Janko Moder. Ljubljana: Pomurska Založba, 1981.

Razbito ogledalo [*Mirall trencat*]. Traducció de Marjeta Prelesnik Drozg, Aurora Calvet Mañas. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2001. (Zbirka Nova Evropa)

2.11.8. ESPANYOL

La Plaza del Diamante. Traducció d'Enrique Sordo. Barcelona: Edhasa, 1965.

Mi Cristina y otros cuentos. Versió i pròleg de José Batlló. Barcelona: Polígrafa, 1969. (La Senda; 3)

La calle de las camelias. Traducció del català de José Batlló. Barcelona: Planeta, [1970]. (Autores Españoles e Hispanoamericanos)

Aloma. Versió castellana de J. F. Vidal Jové. Madrid: Al-Borak, 1971. (Al-Borak Literario)

Espejo roto. Traducció de Pere Gimferrer. Barcelona: Seix Barral, 1978. (Biblioteca Breve; 435)

Parecía de seda. Traducció de Clara Janés. Barcelona: Edhasa, 1981. (Ficciones)

Viajes y flores. Traducció de Clara Janés. Barcelona: Edhasa, 1981. (Ficciones)

Aloma. Traducció d'Alfons Sureda Carrión. Madrid: Alianza, 1982. (Alianza Tres; 100)

Cuánta, cuánta guerra. Traducció d'Ana María Moix. Barcelona: Edhasa, 1982.

La Plaza del Diamante. Edició il·lustrada. Traducció de Secundí Suñé, Joaquim Dols. Barcelona: HMB, 1982.

Jardín junto al mar. Traducció del català de J. F. Vidal Jové. Barcelona: Planeta, 1975. (Autores Españoles e Hispanoamericanos)

La muerte y la primavera. Traducció del català d'Enrique Sordo. Barcelona: Seix Barral, 1986. (Biblioteca Breve)

Veintidós cuentos. Traducció d'Ana María Moix. Madrid: Mondadori, 1988.

Isabel y María. Traducció del català de Basilio Losada. Barcelona: Seix Barral, 1992. (Biblioteca Breve)

Seleccions

«La sala de muñecas»; «El río y la barca». A: *Relatos de mujeres*, vol. 1. Selecció, introducció i notes de Beatriz Fernández Casanovas i Mercedes Iglesias Vicente. Madrid: Popular, 1988, p. 36-59. (Letra Grande; 10)

«La Plaza del Diamante» [Fragment]. A: *Fórmula: curso general de español*. Madrid: Santillana, 1991, p. 59. (Libro del Estudiante; 2)

«Mi Cristina»; «El Mar». Traducció de José Batlló. Madrid: Alianza, 1994. 59 p. (Alianza Cien; 33)

Golpe de luna y otros relatos [«Golpe de luna»; «Carnaval»; «La sangre»]. Traducció d'Angelina Gatell Comas. Madrid: Aguilar, 1995. 79 p. (Relato Corto; 17)

«Parecía de seda». A: *10 relatos fantásticos*. Barcelona: Plaza & Janés, 1995, p. 165-175. (Diez Relatos)

«El río y la barca». A: *Cuentos de este siglo: 30 narradoras españolas contemporáneas*. [Edició d'] Ángeles Encinar. Barcelona: Lumen, 1995, p. 38-46. (Femenino Lumen; 28)

La plaça del Diamant [Fragment en espanyol]. A: *Palabras al aire VT 96*. Estocolm: Sveriges Utbildningsradio AB, 1996, p. 22-25.

2.11.9. FINES

Timanttiaukio [*La plaça del Diamant*]. Traducció de Jyrki Lappi-Seppälä. Helsingissä: Otava, 1988. (Otavan Kirjasto)

2.11.10. FRANCÈS

La Place du Diamant [*La plaça del Diamant*]. Traduïda del català per Bernard Lesfargues amb la col·laboració de Pierre Verdaguer. París: Gallimard, 1971. (Du Monde Entier)

Rue des Camélias [*El carrer de les Camèlies*]. Traducció del català de Bernard Lesfargues. París: Le Chemin Vert, 1986. (Commune Présence)

Aloma. Traducció del català de Bernard Lesfargues. Nîmes: Jacqueline Chambon, 1989. (Les Romanesques)

Comme de la soie [*Semblava de seda*]. Traducció del català de Christine Maintenant i Claude Bleton. París: Actes Sud, 1991.

La mort et le printemps [*La mort i la primavera*]. Traducció del català de Christine Maintenant i Claude Bleton. París: Actes Sud, 1995. (Lettres Hispaniques)

Tant et tant de guerre [*Quanta, quanta guerra...*]. Traducció del català de Bernard Lesfargues. París: Aralia, 1996.

Seleccions

«Penèlope». *Le Journal des Poètes*, 6 (1949), p. 2.

«La Place du Diamant» [*La plaça del Diamant*, fragment]. Traduït del català per Pierre Verdaguer. *Europe: Revue Mensuelle* (desembre 1967), p. 127-132.

Elle m'a dit sorcière. Traducció del català de Bernard Lesfargues i presentació de Carme Arnau. Bergerac: Librairie La Brèche, 2001. [Conté: «Une lettre», «La bonne d'enfants», «La salamandre» («Una carta», «La mainadera», «La salamandra»)]

2.11.11. GALLEC

A Praza do Diamante [*La plaça del Diamant*]. Traducció de Pilar Vilaboi Freire. Santiago de Compostella: Edicións Positivas, 1995.

2.11.12. GREC

E Plateia ton Diamantion [*La plaça del Diamant*]. Traducció de Dina Sideri. Athínai: Dorikos, 1987.

2.11.13. HOLANDÈS

Colometa [*La plaça del Diamant*]. Traducció d'Elly de Vries-Bovée. Amsterdam: De Bezige Bij, 1987. (BB Literair)

Gebroken Spiegel [*Mirall trencat*]. Traducció de Robert Adelaar. Amsterdam: De Bizige Bij, 1991. (BB Literair)

Aloma. Traducció de Robert Adelaar. Amsterdam: De Bezije Bij, 1993. (BB Literair)

Mijn Cristina en andere verhalen [*La meva Cristina i altres contes*]. Traducció d'Elly de Vries-Bovée. Amsterdam: De Bezige Bij, 1993. (BB Literair)

Seleccions

«De kinderen» [Fragment de *Mirall trencat*]. A: *Kinderen*. Traducció de Robert Adelaar. Amsterdam: De Bezije Bij, 1994, p. 239-261.

«Aloma» [Fragment d'*Aloma*]. A: *Passie: de hartstocht van vrouwen*. Recull de Barbara van Kooten. Amsterdam: De Bezije Bij, 1994, p. 123-140.

2.11.14. HONGARÈS

A Diamant tér [*La plaça del Diamant*]. Traducció de Judit Tomcsányi. Budapest: Európa, 1978.

Seleccions

«Levél» [«Una carta»]. A: *A Gondviselés szeszélye: mai katalán elbeszélők*. Traducció de Judit Tomcsányi. Budapest: Íbisz, 1998, p. 26-42.

2.11.15. ISLANDÈS

Demantstorgið [*La plaça del Diamant*]. Traducció del català de Bergsson Guðbergur. Reykjavík: Forlagið, 1987.

2.11.16. ITALIA

La piazza del Diamante [*La plaça del Diamant*]. Traducció del català de Guiseppe Cintioli. Milà: Arnoldo Mondadori, 1970.

Aloma. Traducció i nota crítica d'Anna Maria Saludes i Amat. Florència: Giunti, 1987. (Astrea; 12)

Il giardino sul mare [*Jardí vora el mar*]. A cura de Clara Romanò. Milà: La Tartaruga, 1990. (Narrativa)

La piazza del Diamante [*La plaça del Diamant*]. Traducció del català d'Anna Maria Saludes i Amat. Torí: Bollati Boringhieri, 1990. (Variants)

Via delle Camelie [*El carrer de les Camèlies*]. Traducció de Clara Romanò. Milà: La Tartaruga, 1991. (Narrativa)

Lo specchio rotto [*Mirall trencat*]. Traducció d'Anna Maria Saludes i Amat. Torí: Bollati Boringhieri, 1992. (Variants)

Un vestito nero con pailletes: lettere 1939-1956 [*Cartes a l'Anna Murià*]. A cura de Clara Romanò. Milà: Rosellina Archinto, 1992.

Colpo di luna: veintidue racconti [*Vint-i-dos contes*]. Traducció de Clara Romanò. Torí: Bollati Boringhieri, 1993. (Variants)

Isabel e Maria [*Isabel i Maria*]. Traducció de Clara Romanò. Milà: La Tartaruga, 1994.

Quanta, quanta guerra... Traducció d'Anna Maria Saludes i Amat. Torí: Bollati Boringhieri, 1994. (Variants)

Viaggi e fiori [*Viatges i flors*]. Traducció d'Angelo Morino. Torí: Bollati Boringhieri, 1995.

2.11.17. JAPONÈS

Daiamondo Hiroba [*La plaça del Diamant*]. [Traducció de] Yoshimi Asahina. Tòquio: Shobun Sha, 1974. (Onna no Romanesuku; 7)

2.11.18. NORUEC

Diamantplassen [*La plaça del Diamant*]. Traducció del català de Kjell Risvik. Oslo: Gyldendal Norsk, 1984. (Vita)

Knust speil [*Mirall trencat*]. Traducció del català de Kjell Risvik. Oslo: Gyldendal Norsk, 1978.

2.11.19. POLONÈS

Diaamentowy plac [*La plaça del Diamant*]. Traducció de Zofia Chadzynska. Varsòvia: Czytelnik, 1970.

Seleccions

«Kawa» [«Un cafè»]. Traducció de Barbara Luczak. *Czas Kultury*, 3 (1996), p. 30-31.

«Śmierć i wiosna» [*La mort i la primavera*, fragments]. Traducció de Barbara Luczak. *Literatura na Świecie*, 7-8 (2000), p. 278-296.

2.11.20. PORTUGUÈS

A praça do Diamante [*La plaça del Diamant*]. Traducció de Mercedes Balsemão. Lisboa: Dom Quixote, 1988. (Letras de Espanha; 2)

Espelho partido [*Mirall trencat*]. Traducció del català d'Artur Guerra. Porto: ASA, 1992. (Letras do mundo)

A morte e a primavera [*La mort i la primavera*]. Traducció d'Artur Guerra. Lisboa: Relógio d'Água, 1992. (Ficções; 56)

2.11.21. ROMANÈS

Piata Diamantului [*La plaça del Diamant*]. Traducció del català, prefaci i notes de Jana Balacci Matei i Xavier Montoliu. Bucarest: Univers, 1995. (Romanul Secolului XX)

Seleccions

«Acel zid, acea mimoza» [«Aquella paret, aquella mimosa»]; «Gaina» [«La gallina de Guinea»]. Traducció del català de Virgil Ani. A: *Meandre, proză universală contemporană*. Bucarest: Astra, 1988, p. 1-8.

2.11.22. RUS

«Proxad Diamant: roman» [*La plaça del Diamant*]. Traducció del català d'E. Braguinskoi; epíleg de Juana Kobo. *Inostrannaia Literatura*, 11 (novembre 1981), p. 8-88. [També publicada en monografia a Mockba, Inostrannaia Literatura, 1982, (Khudójestvennaia Literatura)]

Seleccions

«Selenie voinov» [«Viatge al poble dels guerrers»]; «Selenie poteriabxikh-sia devotek» [«Viatge al poble de les noies perdudes»]; «Selenie izvestnoie

dvuniia rozami» [«Viatge al poble de les dues roses»]; «Selenie, gde vodilis khoroiro vospitannie krisi» [«Viatge al poble de les rates ben criades»]; «Tsvetok jizni» [«Flors de vida»]; «Txernii tsvetok» [«Flor negra»]. A: *Ispanskaia novella 70e godi*. Traducció de N. Matiasx. Moscou: Raduga, 1982, p. 307-314.

2.11.23. SERBOCROAT

Diamantski Trg [La plaça del Diamant]. Traducció del català de Silbija Monros-Stojakobid. Beograd: Narodna Knjiga-Alfa, 1998. (Biblioteka Megakhit. Knjiga Br.; 137)

Seleccions

«Moja Kristina» [«La meva Cristina»]. Traducció del català de Jadranka Vrsalovic Carevic. *Hrvatsko slovo: tjednik za kulturu*, 11, 72 (6.9.1996), p. 10-11.

2.11.24. SUEC

Diamanttorget [La plaça del Diamant]. Traducció del català de Jens Nordenhok. Estocolm: Fischer & Rye, 1989.

Krossad spegel [Mirall trencat]. Traducció de Miguel Ibáñez. Solna: Fisher & Co, 1991.

Kameliagatan [El carrer de les Camèlies]. Traducció de Miguel Ibáñez. Estocolm: Fischer & Co, 1992.

Aloma. Traducció de Miguel Ibáñez. Estocolm: Fischer & Co, 1994.

2.11.25. TXEC

«Aloma». Traducció i epíleg de Jan Schejbal. A: *Pet Katalánských novel*. Praga: Odeon, 1988, p. 79-184.

Seleccions

«Moře. Dopis. Sál loutek» [«El mar. Una carta. La sala de les nines»]. Selecció i traducció de Vladimír Hvizďala. *Světová literatura*, 2 (1969), p. 148-164.

2.11.26. VIETNAMITA

Quang trường Kim cương [*La plaça del Diamant*]. Traducció de Hiền Nguyễn Đình. Hanoi: Nhà Xuất Bản Thế Giới, 1993.

2.11.27. XINÈS

Zuanshi Guangchang [*La plaça del Diamant*]. Traducció de Wu Shoulin. Pequín: Renmin Wenxue Chu Banshe, 1991.

Chahua Dajie [*El carrer de les Camèlies*]. Traducció de Li Deming. Harbin: Heilujiang Renmin Chu Ban She, 1996. (Obras Maestras de la Literatura Española. Serie Cataluña; 1)

3. OBRA CRÍTICA I COMENTARIS

3.1. LLIBRES I ARTICLES SOBRE L'OBRA LITERÀRIA

1. ALBRECHT, Jane W.; LUNN, Patricia V. «*La plaça del Diamant* i la narració de la consciència». A: *Homenatge a Josep Roca-Pons*. Edició a cura de Jane W. Albrecht, Ann DeCesaris, Patricia V. Lunn i Josep Miquel Sobrer. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat; Chicago: Indiana University, 1991, p. 9-22.⁴¹

Partint de la perspectiva teòrica de Halliday, Fillmore, Sperber i Wilson (tots ells lingüistes), i de la d'Iser (teoria de recepció), analitzen com manipula Rodoreda el procés inferencial del lector mitjançant determinats recursos lingüístics que mimetitzen el desenvolupament de la personalitat de Natàlia. Estudien l'ús del vocabulari, l'aspecte o punt de vista, els temps verbals i, amb molt més detall, el cas (subjecte passiu o agent). Demostren que en el darrer episodi, quan Natàlia pren consciència que estima el seu segon marit, es converteix per primera vegada en subjecte agent de la majoria de les accions que fa, amb la qual cosa denota un control més gran sobre la seva vida.

41. Hi ha una versió anterior d'aquest article a Jane W. ALBRECHT i Patricia V. LUNN, «A note on the language of *La plaça del Diamant*», *Catalan Review*, vol. 2, núm. 2 (1987), p. 59-64. Amb tot, és molt més reduïda (se centra en el cas), i no té ni tanta base teoricolingüística ni els molt ilustratius exemples que té aquesta. La traducció a l'anglès, en canvi, és gairebé literal a Patricia V. LUNN i Jane W. ALBRECHT, «*La plaça del Diamant*: Linguistic Causes and Literary Effect», *Hispania*, vol. 75, núm. 3 (1992), p. 492-499.

2. ALTISENT, Marta E. «Intertextualidad y fetichismo en un relato de Mercè Rodoreda». *Revista Hispánica Moderna*, vol. 43, núm. 1 (1990), p. 58-67.

Analitza la intertextualitat entre «La sala de les nines», de *La meua Cristina i altres contes*, i *Bearn*, novella que Llorenç Villalonga va publicar cinc anys abans. Mostra com Rodoreda treu a la llum un aspecte que el racionalista i ortodox narrador de la novella, Joan Mayols, havia censurat: el perillós i boig avantpassat, Don Felipe. Suggereix que en el conte els tabús reprimits a *Bearn* adquireixen un caràcter arquetípic i simbòlic, i que el tarannà lúdic i fetitxista de la seva escriptura (reflectit en l'obsessió per la costura i la col·lecció de nines) simbolitza l'alliberament, mitjançant la creativitat femenina, d'un setge opressiu de cultura patriarcal. També ofereix, des de la perspectiva de Kristeva, una anàlisi psicoanalítica del simbolisme de les nines en el conte.

3. ANDERSON, Michele. «Time Within Space in Mercè Rodoreda's *La plaça del Diamant*». A: *Voices and Visions. The Words and Works of Mercè Rodoreda*. Edició a cura de Kathleen McNerney. Selinsgrove: Susquehanna University Press; Londres: Associated University Presses, 1999, p. 109-126.

Examina els espais tancats en els quals es mou Natàlia —la casa del pare, la plaça del Diamant, la casa que comparteix amb en Quimet, la casa on treballa i la casa que comparteix amb el segon marit, Antoni— i mostra que són precisament aquests espais veïns els que la forcen a reaccionar i a prendre decisions que li obren la porta a la llibertat. Al final de la novella el seu «espai interior» s'allibera del passat per mitjà del crit i això li permet viure en el present i escollir d'estimar l'Antoni. Com els ocells contents que es reflecteixen en un bassal a les darreres línies de la novella, la vida de Natàlia es desenvoluparà en un espai limitat, però en el qual pot accedir a la felicitat, a «un fragment de cel».

4. ANDREU-BESÓ, J. Vicente. «Linguistic and Cultural Insights in Two English Translations of Mercè Rodoreda's *La plaça del Diamant*». A: *Voices and Visions. The Words and Works of Mercè Rodoreda*. Edició a cura de Kathleen McNerney. Selinsgrove: Susquehanna University Press; Londres: Associated University Presses, 1999, p. 148-155.

Compara diferències entres les dues traduccions a l'anglès d'aquesta novella, *The Pigeon Girl*, d'Eda O'Shield, publicada a Anglaterra el 1967, i *The Time of the Doves*, de David Rosenthal, publicada als Estats Units el 1981. A part del títol, en tots dos casos molt diferent de l'original i l'elecció del qual

Andreu-Besó analitza breument, unes altres diferències que esmenta i de les quals dóna exemples són la traducció de noms de carrers i de sons onomatopeics i l'intent de transmetre conceptes culturals que no tenen traducció literal. Diu que la tria de cada traductor respon al públic al qual es dirigeix l'obra, però no entra en una anàlisi detallada de les causes i les conseqüències d'aquestes eleccions.

5. ARITZETA, Margarida. «Mercè Rodoreda, el mirall i el miratge». *Serra d'Or*, núm. 337 (1987), p. 47-51.

Comenta elogiosament *La mort i la primavera*. Destaca la presència d'actituds paranoïques, que considera el reflex conscient o inconscient del caràcter de la mateixa autora. Observa que dóna una visió cruel i poètica del món, en la qual un destí fatal arrossega l'individu, que només pot escapar-se de l'angoixa a través de la mort.

6. ARNAU, Carme. «Mercè Rodoreda; la mujer marginada». *Destino*, vol. 11, núm. 2065 (5-11 maig 1977), p. 46.

Subratlla allò de l'obra de Rodoreda que qualifica de feminisme ple d'esperances. Creu que la gran lliçó dels seus protagonistes és que tota experiència viscuda a fons —quotidianitat o marginació— pot dur a la maduresa i a la consolidació d'una personalitat independent.

7. ARNAU, Carme. *Introducció a la narrativa de Mercè Rodoreda. El mite de la infantesa*. Barcelona: Edicions 62, 1979.⁴²

Ampliació de la tesi doctoral d'Arnau, escrita quan gairebé no hi havia bibliografia sobre Rodoreda. En les seves obres hi veu un clar component

42. Com és pràctica habitual entre els estudiosos de literatura, Arnau va publicar diversos articles o introduccions mentre aquest llibre estava en preparació, i fins i tot després de publicarlo, que resumeixen o en transcriuen parts. En faig la llista aquí, ja que serà útil per als qui estiguin interessats només en determinats llibres o temes de l'obra de Rodoreda, o que tinguin un accés més fàcil a aquests textos crítics. Afegeixo un comentari breu quan cal clarificar les obres o temes que es tracten en la publicació o quan aquesta publicació esmenta algun aspecte nou, sense que el conjunt del text s'aparti de les línies crítiques del llibre que estem comentant en aquesta entrada. Recomano, però, la lectura d'aquest llibre i del ressenyat a l'entrada 13 per a una comprensió més completa de la perspectiva d'Arnau sobre la totalitat de l'obra de Mercè Rodoreda:

biogràfic i les divideix en tres etapes relacionades amb la vida de l'autora: els anys d'aprenentatge durant l'adolescència (les quatre novel·les de preguerra, després rebutjades per l'autora,⁴³ i *Aloma*⁴⁴), la pèrdua de la joventut i l'entrada en la maduresa (*Vint-i-dos contes*,⁴⁵ *La plaça del Diamant*,⁴⁶ *El carrer de les Camèlies*,⁴⁷ *Jardí vora el mar*⁴⁸), i la formació del mite de la infantesa durant la vellesa (*La meua Cristina i altres contes*,⁴⁹ *Mirall trencat*⁵⁰). Es basa en tres perspectives crítiques: l'estructuralista (Barthes, Todorov i Genette), la psicològica (Freud, Jung i seguidors) i la simbòlica (Bachelard). Considera que el

— «Una segona edició “en veu baixa”: *Vint-i-dos contes* de Mercè Rodoreda», *Els Marges*, núm. 1-2 (1974), p. 105-114.

— Nota introductòria, *Obres completes*, de Mercè Rodoreda, vol. 1 [1a ed. 1976], Barcelona, Edicions 62, 1984, p. 5-46. Versió resumida de la totalitat de l'obra que comentem en aquesta entrada.

— «El temps i el record a *Mirall trencat*», *Els Marges*, núm. 6 (1976), p. 124-128.

— «La obra de Mercè Rodoreda», *Cuadernos Hispanoamericanos: Revista Mensual de Cultura Hispánica*, núm. 383 (1982), p. 239-258. Versió resumida del llibre que estem comentant en aquesta entrada. S'inclou també l'anàlisi de *Viatges i flors* i *Quanta, quanta guerra...*, que apareixerà en el llibre *Miralls màgics: Aproximació a l'última narrativa de Mercè Rodoreda*, Barcelona, Edicions 62, 1990, comentat a l'entrada 13 d'aquesta bibliografia.

43. Són *Sóc una dona honrada?*, *Del que hom no pot fugir*, *Un dia en la vida d'un home i Crim*. Arnau les resumeix i analitza els tempteigs en els aspectes temàtic i formal que anuncien l'obra posterior de Rodoreda.

44. Centra l'anàlisi en la psicologia d'*Aloma*, en la representació d'un temps i un espai històric concrets (la Barcelona de preguerra) i en els símbols de la novel·la, en concret el gat i la flor.

45. La considera una obra pont, en la qual Rodoreda assaja una multiplicitat de tècniques narratives, moltes de les quals abandonarà després, per centrar-se en la més aconseguida, l'*escriptura parlada* en primera persona o en diàleg amb un interlocutor invisible. En subratlla la unitat temàtica (el triangle amorós).

46. Subratlla el triomf de l'*escriptura parlada*, la precisa descripció d'objectes, fets i llocs i personatges; analitza les tres etapes de la vida de la protagonista, i subratlla l'adquisició de la maduresa al final; estudia diversos símbols, com coloms, flors i arbres.

47. Assenyalava la voluntària artificiositat d'aquesta obra, que duu a l'exasperació la temàtica i les tècniques habituals de Rodoreda (es multipliquen les relacions amoroses, la marginació i soledat de la protagonista, etc.) i els materials i temes de la qual tenen una clara procedència literària (picaresca, fulletó, novel·la rosa, etc.).

48. La considera una obra pont, i n'assenyalava les característiques atípiques en relació amb les altres obres: punt de vista més objectiu, narrador en tercera persona i protagonista masculí. Apuntes importants en la narrativa posterior: la vellesa i la mort, el mite de la infantesa, el record.

49. Afirmava que Rodoreda ja crea aquí una prosa poètica que revela un món mític del qual desapareix l'aspecte historicosocial i en el qual la naturalesa i l'inconscient cobren una rellevància més gran. La característica soledat dels seus protagonistes es transforma en aïllament i la seva marginació se sublima en metamorfosi.

50. La considera l'obra més complexa de Rodoreda i assenyalava diverses innovacions: punt de vista múltiple, narrador omniscient, obra tancada. Analitza la rellevància del número tres en l'obra (tant en la composició com en els triangles amorosos), la primàcia del record, la vivència subjectiva del temps, l'aigua i el jardí com a encarnació del mite de la infantesa, i el símbol del mirall.

tema més repetit és el del triangle amorós, sinònim del desencant propi de l'edat adulta. Estudia els símbols de les obres i l'increment progressiu de mites i arquetips en la narrativa rodorediana, que reixen en la vellesa en el mite omnipresent de la infantesa. Destaca el punt de vista femení, el lirisme del seu estil i l'ús que fa de l'*escriptura parlada*. Assenyala dues grans etapes: realista (fins a *Jardí vora el mar*) i fantàstica (*La meva Cristina i altres contes* i *Mirall trencat*).

8. ARNAU, Carme. «La narrativa de Mercè Rodoreda. Treball, silenci, astúcia». *Saber*, núm. 4 (1980), p. 4-5.

Destaca el pas de l'ambient urbà de les seves primeres novel·les als espais oberts a partir de *La meva Cristina i altres contes*, i a un vegetalisme que esclatarà a *Mirall trencat*.

9. ARNAU, Carme. «Premi d'Honor de les Lletres Catalanes 1980. De la plaça del Diamant a la plaça de tothom. *Viatges i flors* de Mercè Rodoreda». *Serra d'Or*, núm. 250-251 (1980), p. 512-514.

Destaca el pas dels barris concrets de Barcelona, presents a la seva narrativa anterior, a la «plaça de tothom» del poble on es troba la Flor de la Vida.

10. ARNAU, Carme. «Vegetació i mort en la narrativa de Mercè Rodoreda». *Revista de Catalunya*, núm. 22 (1988), p. 124-133.

Segueix la mateixa línia crítica, centrada aquí en un comentari sobre la presència i la simbologia de les flors, els arbres i els quatre elements en l'obra més realista de Rodoreda. També esmenta breument *Quanta, quanta guerra...* i *La mort i la primavera*.

11. ARNAU, Carme. «Mercè Rodoreda o la força de l'escriptura». A: *Literatura de dones: Una visió del món*. Barcelona: La Sal, 1988, p. 81-96.

Es refereix a *Aloma*, *La plaça del Diamant* i *Mirall trencat*. Insisteix en la seva modernitat des del punt de vista tècnic i compara Rodoreda amb Virginia Woolf i James Joyce.

12. ARNAU, Carme. «Mort et métamorphose: *La meva Cristina i altres contes* de Mercè Rodoreda». *Revue des Langues Romanes*, núm. 93 (1989), p. 51-60.

Amplia l'anàlisi d'aquesta col·lecció de contes que oferia en el seu llibre *Introducció a la narrativa de Mercè Rodoreda: El mite de la infantesa*. Assenyala dos tipus de metamorfosi: una de total, que és una mort seguida d'una nova vida (per exemple, a «La salamandra»), o una pseudometamorfosi, que modifica els protagonistes i n'augmenta la marginació social (per exemple, a «La meva Cristina»). Analitza breument diversos contes i insisteix en l'aspecte iniciàtic que tenen i en la importància dels quatre elements.⁵¹

13. ARNAU, Carme. *Miralls màgics: Aproximació a l'última narrativa de Mercè Rodoreda*. Barcelona: Edicions 62, 1990.⁵²

Analitza *La mort i la primavera*,⁵³ *Viatges i flors*⁵⁴ i *Quanta, quanta guerra...*⁵⁵ Subratlla l'estreta relació que hi ha entre aquestes obres i també l'abisme que les separa de les anteriors. Del món quotidià i modern de les primeres, representat per Barcelona, passem a un univers etern i immutable on destaquen els quatre elements i la presència del món esotèric. Arnau considera que l'interès que Rodoreda va mostrar durant els darrers anys de la seva vida per diferents corrents gnòstics, en especial la secta Rosa-Creu i l'alquímia, es reflecteix en el carregat simbolisme d'aquestes obres. Suggereix que la mort s'hi veu metafòricament com una iniciació a la vida adulta i a la maduresa.

51. Els contes que analitza són: «Record de Caux», «La salamandra», «El mar», «La gallina», «El riu i la barca», «Una fulla de gerani blanc», «La sala de les nines», «El senyor i la lluna» i «La meva Cristina».

52. Unes altres publicacions que repeteixen o resumeixen parts d'aquest llibre són:

— «L'àngel a les novel·les de Mercè Rodoreda», *Serra d'Or*, núm. 290 (1983), p. 20-23. Tracta sobretot *Quanta, quanta guerra...*

— «El viatge iniciàtic: *Quanta, quanta guerra...* de Mercè Rodoreda», *Catalan Review*, vol. 2, núm. 2 (1987), p. 65-82.

53. Parteix de l'obra de Serge Hutin per rastrejar la sensibilitat gnòstica d'aquesta novel·la. Destaca la representació de l'home com a estranger en el món i presoner del seu cos, d'un temps humà degradant i mortal i d'una societat opressora. Comenta el simbolisme dels quatre elements des de la perspectiva alquímica. Creu que Rodoreda desitja mostrar que la reductora dualitat humana només es dissol en la mort.

54. Breu repàs d'aquesta col·lecció, subratllant els elements que té en comú amb les altres dues obres, com la presència d'una dualitat reductora en l'ésser humà i el rerefons de la guerra.

55. Considera l'obra el relat d'un viatge iniciàtic de caràcter misticoreligiós, el final simbòlic del qual —l'ascensió d'Adrià a una muntanya— representaria la trobada amb la divinitat i la resolució alquímica del dualisme gnòstic. Destaca el simbolisme del mirall, la relació amb el misticisme Rosa-Creu, el tema de l'androgin i la presència simbòlica dels set pecats capitals.

14. ARNAU, Carme. «*Isabel i Maria* o l'infern familiar». *Revista de Catalunya*, núm. 65 (1992), p. 148-160.⁵⁶

Comenta aquesta novella inacabada de Rodoreda, escrita probablement a mitjan anys quaranta. Assenyala que és més autobiogràfica que les altres obres i que serveix per comprovar com Rodoreda convertirà posteriorment preocupacions subjectives en assumptes universals. Analitza temes i símbols que es repetiran en altres obres: triangle amorós, incest, trauma de la maternitat, temps i record, etcètera.

15. ARNAU, Carme. «Llengua i identitat en l'obra de Mercè Rodoreda». A: *Le discours sur la nation en Catalogne aux XIXe et XXe siècles*. París: Éditions Hispaniques, 1995, p. 367-375.

Emfatitza la importància del catalanisme en la infància de Mercè Rodoreda, per la influència del seu avi, Pere Gurguí, i suggereix que es reflecteix a *La plaça del Diamant* i a *El carrer de les Camèlies*. En la primera, el silenci i la repressió de Natàlia, especialment en acabar la Guerra Civil, reflecteix la repressió política i lingüística de Catalunya, que es converteix en una nació sense estat. En la segona, Barcelona ja no és una ciutat plena de vida, sinó una ciutat bilingüe, freda i impersonal, que reflecteix l'ambient desolat del franquisme.

16. ARNAU, Carme. «El mirall a *Mirall trencat*». A: *Memorials ICD 1993-1996*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut Català de la Dona, 1997, p. 155-161.

Explica per què la novella de Rodoreda és un «mirall trencat», en lloc del «mirall que es passeja al llarg del camí» de la ficció realista del segle XIX. En primer lloc, no és lineal, sinó que presenta episodis solts i desordenats de la vida de diversos personatges; i, en segon lloc, no presenta una realitat objectiva, sinó nombroses realitats subjectives a partir d'una focalització interna del món psíquic d'aquests personatges. El tema essencial de la novella és el pas del temps i com destrueix implacablement l'ésser humà i l'atmosfera és de malenconia i tristesia. Aquests sentiments es reflecteixen en la coloració (predomini de grisos), el vocabulari que s'usa i els llocs (la torre magnífica en ruïnes).

56. Una versió més curta d'aquest article es troba a «*Isabel i Maria* o la novella com alquímia», dins *La Cultura Catalana tra l'Umanesimo e il Barocco*, edició a cura de Carlos Romero i Rosend Arquès, Pàdua, Programma, 1994, p. 475-479.

17. ARNAU, Carme. *Una lectura de Mirall trencat de Mercè Rodoreda. Realitat i fantasia*. Barcelona: Proa, 2000.

Arnau reprèn l'anàlisi d'aquesta novel·la des d'una perspectiva diferent de com l'havia estudiat en obres anteriors. En fa una doble lectura: com a novel·la psicològica, que reflecteix la vida interior dels personatges, i com a ficció que presenta elements típics del gènere de la novel·la gòtica. També en destaca unes altres influències importants, tant literàries (grans novel·listes del xx, com ara Woolf, Proust i Faulkner, novel·les policiaques, obres fantàstiques) com cinematogràfiques i pictòriques.

18. ARNAU, Carme. *Memòria i ficció en l'obra de Mercè Rodoreda*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Fundació Mercè Rodoreda, 2000.

Aquest llibre conté quatre estudis independents. El primer⁵⁷ introdueix la narrativa breu de Rodoreda. L'autora hi destaca les influències que en marquen les diferents etapes com a contista.⁵⁸ Subratlla com Rodoreda s'installa en la modernitat ja amb *Vint-i-dos contes*, per la seva simplicitat, els finals oberts i la presentació objectiva i distanciada d'històries patètiques, i en destaca el caràcter fantàstic i líric, com també l'exploració d'obsessions i culpes, que a vegades adopten la forma de bogeria o bruixeria en *La meua Cristina i altres contes*. El segon estudi se centra en *Viatges i flors*. Arnau hi analitza la influència de la literatura i pensament de Henri Michaux en aquesta obra, descriu les tècniques que usa Rodoreda per a fer-la versemblant i conclou que l'autora mostra que l'única manera de ser lliure és fugir de les convencions socials, com fa el narrador viatger de «Viatges a uns quants pobles». El tercer estudi analitza diversos aspectes de *Jardí vora el mar*, com, per exemple, l'ús de dualitats (personatges que són dues cares de la mateixa moneda, com ara el jardiner i Eugeni), la incursió primerenca de Rodoreda en temes que després dominaran la seva obra, com ara el fracàs del matrimoni i el paradís perdut de la infància (la primera redacció d'aquesta novel·la és de 1959) i conclou que Rodoreda mostra que només les persones que tenen una activitat creativa

57. Aquest primer estudi ja s'havia publicat, en una versió una mica més breu, a «Mercè Rodoreda, contista (1933-1974). Una aproximació a la seva evolució i influències», dins *Actes del Primer Simposi Internacional de Narrativa Breu*, edició a cura de V. Alonso, A. Bernal i C. Gregori, Barcelona, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 215-239.

58. La narrativa russa i el poeta Josep Carner en els contes que Rodoreda va escriure durant la Guerra Civil; de Steinbeck, Faulkner i, sobretot, Mansfield, a *Vint-i-dos contes*; Poe, Lovecraft i Borges a *La meua Cristina i altres contes*.

(com és ara la pintura, en el cas d'Eulàlia, que seria un *alter ego* de Rodoreda) poden assolir certa mesura de felicitat. El quart estudi analitza diversos aspectes d'*El carrer de les Camèlies*, com, per exemple, els reflexos d'elements autobiogràfics en la novella, el vestuari incòmode i pobre de Cecília Ce com a símbol de la seva inseguretat i la visió de la Barcelona de postguerra com una societat repressiva i grisa.

19. AULET, Jaume. «Mercè Rodoreda i els seus *Vint-i-dos contes*, ni més ni menys». A: *Actes del Primer Simposi Internacional de Narrativa Breu*. Edició a cura de V. Alonso, A. Bernal i C. Gregori. Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 458-471.

Veu aquest llibre com un exercici que va permetre a Rodoreda experimentar amb diverses tècniques narratives, després d'un llarg període d'inactivitat literària. Proposa que l'autora va escollir precisament vint-i-dos contes dels molts que tenia en cartera (dada que se sap a partir de les seves cartes) per la simbologia cabalística d'aquest número, que implica la noció de totalitat. Estableix certes relacions entre els personatges i la temàtica dels contes i el Tarot. Comenta després algunes de les tècniques narratives que assaja Rodoreda en aquest llibre, des del relat objectivista fins a diverses formes de focalització interna.

20. AYALA, Mónica. «Spaces and Aromas in *Viatges i Flors*». A: *Voices and Visions. The Words and Works of Mercè Rodoreda*. Edició a cura de Kathleen McNerney. Selinsgrove: Susquehanna University Press; Londres: Associated University Presses, 1999, p. 98-108.

Examina les manifestacions dels aspectes fantàstics en aquesta obra i proposa un simbolisme ètic. El narrador rodamón de «*Viatges*» descriu els pobles imaginaris que visita. Malgrat que els costums dels seus habitants són molt diferents dels típics del lector, aquesta *alteritat* és conservadora, ja que les possibilitats de canvi a cada poble són nul·les. Ayala opina que Rodoreda vol mostrar així que l'acceptació total del que és establert produeix éssers passius i sense imaginació en qualsevol context. En la secció «*Flors*», les descripcions de flors imaginàries que exhibeixen qualitats antropomòrfiques permeten a Rodoreda oferir una complexa imatge de la condició humana.

21. BALAGUER, Enric. «Katherine Mansfield i Mercè Rodoreda (episodis domèstics, servitud dels detalls)». *Catalan Review*, vol. 9, núm. 1 (1995), p. 21-31.

Enumera algunes semblances entre els contes de Katherine Mansfield, una autora molt admirada per Rodoreda, i els d'aquesta. En destaca la capacitat de reconstruir escenaris quotidians, l'ús de llenguatge col·loquial i de detalls. Compara el conte «The Maid», de Mansfield, amb el «Zerafina», de Rodoreda. En tots dos casos la protagonista és una criada tan innocent que gairebé peca de beneïta, que ha sofert falta d'afecte i abús. Ambdós contes usen una estructura dialògica: la criada parla en primera persona responent les preguntes d'un interlocutor, preguntes que el lector coneix perquè la criada les repeteix.

22. BALAGUER, Enric. «Una aproximació a "La salamandra": incertesa amorosa i condicions d'amor». A: *Actes del Primer Simposi Internacional de Narrativa Breu*. Edició a cura de V. Alonso, A. Bernal i C. Gregori. Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 439-455.

Considera que els elements simbòlics del conte provenen dels contes meravellous (bruixes, transformacions sorprenents), la representació onírica (la història podria ser un malson) i el relat mític (recreació del mite de Narcís). Comenta altres aspectes del relat, com ara l'encarnació arquetípica del binomi mare/prostituta per a representar la figura femenina, el càstig a la passió amorosa femenina, la repetició cíclica de les accions de la protagonista i la simbologia còsmica i les connexions biogràfiques amb la vida de Rodoreda.

23. BALL, Leah. «El lenguaje de la división y el silencio en Rodoreda». A: *Cine-Literature: Essays on Peninsular Film and Fiction*. Edició a cura de George Cabello-Castellet, Jaume Martí-Olivella i Guy Wood. Corvallis: Oregon State University Press, 1992, p. 92-99.

Comenta l'adaptació cinematogràfica de Francesc Betriu de *La plaça del Diamant*. Considera que fa una reducció al·legòrica —la supervivència de Natàlia es converteix en la de Catalunya— que provoca la pèrdua de la veu femenina de Rodoreda. La naturalesa opressiva de la relació Quimet-Natàlia es transforma en una història d'amor convencional acabada per una tragèdia política.

24. BERBIS, Neus; SIMÓ, Maria Josep. «Benguere! i Rodoreda: la concreció de la novel·la psicològica a Catalunya». *Revista de Catalunya*, núm. 99 (1995), p. 105-115.

Consideren que l'experiència comuna de Rodoreda i Benguerel de l'exili després de la Guerra Civil es reflecteix en les seves obres i les comparen. Els seus protagonistes són éssers solitaris i desolats que mai no ompliran la sensació de pèrdua. Amb tot, els personatges de Benguerel s'aferren a una esperança, per bé que remota, mentre que els de Rodoreda o bé no poden sobreposar-se a la seva decepció íntima (*Vint-i-dos contes*) o bé s'escapen cap al mite (*La meua Cristina i altres contes*).

25. BERGMANN, Emilie L.⁵⁹ «Reshaping the Canon: Intertextuality in Spanish Novels of Female Development». *Anales de la Literatura Española Contemporánea*, vol. 12, núm. 1-2 (1987), p. 141-157.

Parteix de les teories de Gilligan i Chodorow sobre el desenvolupament psicològic femení per estudiar la intertextualitat i el creixement d'una veu narrativa femenina autònoma en cinc novel·les: *La plaça del Diamant*, de Mercè Rodoreda; *Nada*, de Carmen Laforet; *Primera memoria*, d'Ana María Matute; *Julia*, d'Anna Maria Moix, i *El cuarto de atrás*, de Carmen Martín Gaité. Compara la reelaboració i subversió de textos en les quatre darreres —la Bíblia i els contes de fades, els paradigmes freudians i la cultura popular— amb l'absència d'intertextos a *La plaça del Diamant*.

26. BERGMANN, Emilie L. «Flowers at the North Pole: Mercè Rodoreda and the Female Imagination in Exile». *Catalan Review*, vol. 2, núm. 2 (1987), p. 83-99.

Analitza els aspectes fantàstics en Rodoreda com una resposta a l'exili cultural, sexual (noció lacaniana de la dona com a altre, no com a jo) i geogràfic. Sosté que el repte a les fronteres polítiques es tradueix en una transgressió dels límits entre lògic i il·lògic, quotidià i fantàstic, llocs reals i imaginaris. Compara aquesta estratègia amb la usada per una altra escriptora

59. Bergmann ha escrit l'entrada corresponent a Mercè Rodoreda a *Double Minorities of Spain. A Bio-Bibliographic Guide to Women Writers of the Catalan, Galician, and Basque Countries*, edició a cura de Kathleen McNerney i Cristina Enríquez de Salamanca, Nova York, Modern Language Association, 1994, p. 324-330.

exiliada, Cristina Peri Rossi. L'anàlisi se centra sobretot en *La meva Cristina i altres contes* i *Viatges i flors*, tot i que també esmenta *La plaça del Diamant*.⁶⁰

27. BERGMANN, Emilie L. «Letters and Diaries as Narrative Strategies in Contemporary Catalan Women's Writing». A: *Critical Essays on the Literatures of Spain and Spanish America*. Edició a cura de Luis T. González del Valle i Julio Baena. Boulder: Soc. of Sp. & Ap.-Amer. Studies, 1991, p. 19-28.

Estudia el llegat de la prosa rodorediana a les escriptores catalanes més joves. Destaca l'ús de cartes i diaris com a formes d'escriptura que reflecteixen, d'una banda, el limitat públic lector de l'escriptura de dones i, de l'altra, la situació política i lingüística del català com a llengua reprimida. Subratlla el cultiu del monòleg interior, que dona autenticitat a la veu de narradors socialment marginats. Comenta breument aquestes estratègies a *La plaça del Diamant* i *La meva Cristina i altres contes*.⁶¹ Després les analitza a *Qüestió d'amor*, de Carme Riera, i *Els arbres vençuts*, de Maria Mercè Roca.

28. BERGMANN, Emilie L. «Fragments of Letters: Mercè Rodoredà's Wartime Fiction». A: *The Garden Across the Border: Mercè Rodoredà's Fiction*. Edició a cura de Kathleen McNerney i Nancy Vosburg. Londres; Toronto: Susquehanna University Press, 1994, p. 2-39.

Estudia contes escrits el 1937-1938, en especial tres: «Sònia», «Els carrers blaus» i «Camí de la guerra». ⁶² Mostra que en aquestes primeres obres ja es pot veure el germen de les posteriors, tant en les imatges relacionades amb la Guerra Civil com en l'ús del monòleg interior —que anuncia la veu de *La plaça del Diamant*— i el gènere epistolar. Subratlla que ambdues estratègies narratives creen una veu per a allò femení tradicionalment silenciats, en la qual la dona pot articular la seva experiència de somni, desig i pèrdua.

60. Comenta els contes següents: «La salamandra», «Una carta», «El riu i la barca», «La sala de les nines» i «La meva Cristina».

61. Els contes que esmenta són: «Amor», «Zerafina», «Una carta» i «La sala de les nines». També subratlla la importància de la publicació de les cartes de Rodoredà a Anna Murià.

62. Es troben a l'antologia *Contes de guerra i revolució*, edició a cura de Maria Campillo, Barcelona, Laia, 1981, 2 v. Bergmann comenta també amb cert detall «La noieta bruna», recollit a la revista *Mirador*, núm. 403 (14.1.1937), i «Boira», recollit a l'antologia de Carme ARNAU *Una campana de vidre: Antologia de contes*, Barcelona, Edicions 62, 1984. Finalment, esmenta breument «Trossos de cartes», «L'hora més silenciosa en el diari d'un soldat», «Carta d'una promesa de guerra», «Tres cartes» i «Uns quants mots a una rosa», tots recollits a l'antologia de Campillo que es menciona en aquesta nota.

29. BERTRAND, Louise. «*La plaça del Diamant* de Mercè Rodoreda: Propositions pour une lecture». *Annales de la Faculté des Lettres et Sciences Humaines de Nice* (1975), p. 259-276.

Analitza el llibre partint dels diferents noms que es donen successivament a la protagonista: Natàlia, Colometa, la noia dels coloms, Natàlia de nou, la senyora dels coloms i senyora Natàlia. Els veu com a símbol d'un progressiu procés de presa de consciència de la seva identitat.

30. BIEDER, Maryellen. «The Woman in the Garden: The Problem of Identity in the Novels of Mercè Rodoreda». A: *Actes del Segon Colloqui d'Estudis Catalans a Nord-amèrica*. Edició a cura de Manuel Durán, Albert Porqueras-Mayo i Josep Roca-Pons. Badalona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1982, p. 353-364.

Considera que el jardí o parc funciona en l'obra de Rodoreda com a vàlvula d'escapament de la realitat quotidiana i com a lloc de renovació i de trobada amb la realitat psíquica. Per a la Colometa, el parc suposa l'oportunitat d'alliberar emocions reprimides i trobar-se a si mateixa. La contrasta amb la seva filla Rita, que anuncia les dones fortes com Sofia, de *Mirall trencat*. Aquestes sobreviuen i no dubten a sacrificar la naturalesa al progrés material i al luxe. Conclou que la integració social de la dona en Rodoreda implica una pèrdua de si mateixa.⁶³

31. BIEDER, Maryellen. «Cataclysm and Rebirth: Journey to the Edge of the Maelstrom: Mercè Rodoreda's *Quanta, quanta guerra...*». A: *Actes del Tercer Colloqui d'Estudis Catalans a Nord-amèrica*. Edició a cura de Patricia Boehne, Josep Massot i Muntaner i Nathaniel B. Smith. Montserrat: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1983, p. 227-237.

Subratlla la inversió de rols arquetípics d'home (Adrià, passiu) i dona (Eva, activa). Estudia el viatge iniciàtic d'Adrià que, un cop ha adquirit el coneixement del mal i de la mort, pot acceptar el seu lloc en el món del compromís i el sofriment. Veu la mort d'Eva, en canvi, com un càstig per assumir una identitat masculina.

63. L'article analitza amb més detall *La plaça del Diamant* i *Mirall trencat*. Comenta breument *Jardí vora el mar* i *El carrer de les Camèlies*.

32. BIEDER, Maryellen. «La mujer invisible: Lenguaje y silencio en dos cuentos de Mercè Rodoreda». A: *Homenatge a Josep Roca-Pons*. Edició a cura de Jane W. Albrecht, Ann DeCesaris, Patricia V. Lunn i Josep Miquel Sobrer. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat; Chicago: Indiana University, 1991, p. 93-110.⁶⁴

Parteix de la tesi que les protagonistes de Rodoreda viuen escindides entre el seu món interior, que silencien, i el món exterior en què es projecten. Analitza i contrasta el procés dialèctic de la construcció d'identitat per part de les protagonistes de «Pluja» i «Paràlisi», de *Semblava de seda*. La de «Pluja» rebutja la possibilitat d'una relació amorosa i es refugia en el seu propi interior, on crea un llenguatge propi que no pot comunicar, però sí que pot controlar. La de «Paràlisi», que ha intentat treure la seva creativitat d'escriptora i pintora a l'exterior, sofreix una triple crisi: sexual, artística i literària, de la qual no aconsegueix escapar.

33. BOU, Enric. «Exile in the City: Mercè Rodoreda's *La plaça del Diamant*». A: *The Garden Across the Border: Mercè Rodoreda's Fiction*. Edició a cura de Kathleen McNerney i Nancy Vosburg. Londres; Toronto: Susquehanna University Press, 1994, p. 31-41.

Parteix del concepte d'espai tematitzat de Mieke Bal i analitza la presentació de la ciutat en aquesta novel·la com a allegoria de l'impacte de l'exili i l'alienació. Subratlla el caràcter laberíntic de cases i carrers, reflex de la desorientació de Colometa. Estudia el simbolisme d'olors i llum, i també el contrast entre espais tancats i oberts i entre éssers de dalt (coloms) i de baix (rates). L'interpreta com un reflex de la lluita de Colometa per convertir-se en Natàlia i alliberar-se del seu passat.

34. BUSQUETS, Loreto. «Vers una lectura psicoanalítica de *La plaça del Diamant*». *Quaderni di letterature iberiche e iberoamericane*, núm. 2 (1984), p. 74-96.

Des de la perspectiva de Groddeck, Freud i Jung, analitza la novel·la com un intent de retrobar la intemporalitat de l'inconscient a través de la memòria.

64. Aquest article es troba també, traduït a l'anglès, a «Silent Women: Language in Mercè Rodoreda», a *Voices and Visions. The Words and Works of Mercè Rodoreda*, edició a cura de Kathleen McNerney, Selinsgrove, Susquehanna University Press, Londres, Associated University Presses, 1999, p. 80-97.

Considera la crònica històrica un element molt marginal en l'obra. Se centra en la projecció del subjecte (el jo de Colometa) en els objectes (el no-jo).

35. BUSQUETS, Loreto. «El mito de la culpa en *La plaça del Diamant*». *Cuadernos Hispanoamericanos: Revista Mensual de Cultura Hispánica*, núm. 420 (1985), p. 117-140.⁶⁵

Proposa que el sentiment de culpa (la culpa de l'Eros, que gravita sobre l'home d'Occident) crea en Quimet un complex d'inferioritat que el duu a subratllar agressivament la seva virilitat; i en Colometa un complex d'inferioritat passiva i punitiva, que la duu a l'assassinat simbòlic (dels coloms) i a intents d'autocàstig (el suïcidi, adulteri imaginari). Conclou que, en verbalitzar el record, Colometa pot alliberar-se de l'angoixa.

36. BUSQUETS, Loreto. «The Unconscious in the Novels of Mercè Rodoreda». *Catalan Review*, vol. 2, núm. 2 (1987), p. 101-117.⁶⁶

Amplia l'estudi psicoanalític freudià que va aplicar a *La plaça del Diamant* a les altres novel·les de Rodoreda, amb l'excepció de *Jardí vora el mar*. Subratlla la seva relació amb el mite de l'expulsió del Paradís i la recerca de la immortalitat perduda. A les tres primeres obres —*La plaça del Diamant*, *El carrer de les Camèlies* i *Mirall trencat*— analitza les determinacions inconscients del comportament conscient; a les dues últimes considera que preval l'inconscient individual i col·lectiu i el tractament de la psique com una entitat autònoma.

37. BUSQUETS, Loreto. «Quanta, quanta guerra... o el procés d'individuació». *Estudis de llengua i literatura catalanes*, núm. 20 (1988), p. 213-236.

Parteix de Jung i amplia l'anàlisi anterior. Homologa el viatge iniciàtic d'Adrià amb el periple solar. Veu Adrià com un símbol de la libido i el viat-

65. Aquest article també es pot trobar a *Actes del Quart Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-amèrica*, edició a cura de Nathaniel B. Smith, Josep H. Solà-Solé, Mercè Vidal-Tibbitts i Josep Massot i Muntaner, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985, p. 303-319.

66. També a «L'inconscient en la novel·la de Mercè Rodoreda», *Actes del Cinquè Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-amèrica*, edició a cura de Philip D. Rasico i Curt J. Wittlin, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988, p. 267-282.

L'article «*La mort i la primavera* de Mercè Rodoreda», dins *Cuadernos Hispanoamericanos: Revista Mensual de Cultura Hispánica*, núm. 467 (1989), p. 117-122, és una versió traduïda a l'anglès de la part dedicada a aquesta novel·la en el present article i el següent (entrades 26 i 27), amb algunes modificacions sense rellevància.

ge com el procés d'individuació. L'estructuració del jo s'aconsegueix mitjançant un acte de coneixement basat en les distincions (bé/mal) i en la separació del que és matern. Creu que l'obra s'inspira en *Els set pecats capitals* d'El Bosco.

38. CABRÉ I MONNÉ, Rosa. «Apocalipsi i edat d'or en *Quanta, quanta guerra...*». *Antípodas*, núm. 5 (1993), p. 185-202.⁶⁷

Sosté que la novel·la es basa en l'Apocalipsi, amb el sentit cíclic de destrucció que té —símbol de l'aprenentatge a través de les dificultats i el contacte amb el mal— i la posterior creació d'una edat d'or; no es tracta del retorn a un paradís perdut, sinó del coneixement del bé, arrelat en l'experiència social i històrica. Creu que Adrià és un *alter ego* de Rodoreda i simbolitza la saviesa de la seva edat madura, així com la fi de la dictadura franquista i el retorn de les llibertats nacionals a Catalunya.

39. CALLEJO, Alfonso. «Corporeidad y escaparates en *La plaza del Diamant* de Mercè Rodoreda». *Butlletí de la North American Catalan Society*, núm. 16 (1983), p. 14-17.

Assenyala l'aïllament de Natàlia i comenta breument el simbolisme que adquireixen per a ella els aparadors: l'ajuden primer a fugir d'una realitat opressiva i després s'hi estudia ella mateixa. Al final, la indiferència que li provoquen reflecteix la seva indiferència davant el món.

40. CAMPILLO, Maria. «Mercè Rodoreda: La realitat i els miralls». *Els Marges*, núm. 21 (1981), p. 129-130.

Comenta *Quanta, quanta guerra...*, posant èmfasi en la presa de consciència d'Adrià sobre la realitat com a percepció i expressió subjectives; realitat i jo es reflecteixen com la imatge i un mirall. Considera que la guerra no existeix com a situació bèl·lica històrica sinó com un exemple d'una realitat límit.

67. Aquest article també apareix a *La Cultura Catalana tra l'Umanesimo e il Barocco*, edició a cura de Carlos Romero i Rosend Arquès, Pàdua, Programma, 1994, p. 481-490.

41. CAMPILLO, Maria; GUSTÀ, Marina. *Mirall trencat de Mercè Rodoreda*. Barcelona: Empúries, 1985.

Consideren que Rodoreda es basa en el simbolisme i en una concepció neoplatònica per mostrar que el temps cronològic i l'espai tridimensional són un engany, que el passat està contingut en el present, i que la racionalitat és una perspectiva limitada de la vida humana. Analitzen l'estructura de l'obra i el tractament de la temporalitat, la multiplicitat de punts de vista, els personatges i la retòrica dels objectes.

42. CAMPILLO, Maria. «Mercè Rodoreda: La construcció de la veu narrativa». A: *Actes del Primer Simposi Internacional de Narrativa Breu*. Edició a cura de V. Alonso, A. Bernal i C. Gregori. Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 323-354.

Analitza la progressiva formació d'una veu narrativa i un estil molt personal en l'obra de Rodoreda, des dels contes escrits durant la guerra, incloent-hi els infantils, fins a *Mirall trencat*. En les primeres novel·les i contes, Campillo considera que Rodoreda usa recursos convencionals (diaris, cartes), no sempre amb èxit, per a tractar de mostrar el món interior dels seus personatges. Assevera que els contes més reeixits d'aquesta etapa són «Els carrers blaus» i «En una nit obscura». A *Aloma* s'observa progrés: el narrador es *modera*, és a dir, no diu tot el que sap, i rep ajuda d'altres mecanismes reveladors com ara focalització, recurrència, analogia, correlats simbòlics, etcètera, que mostren la interioritat de la protagonista sense ser recursos obvis. També s'aprecia ja una clara consciència de l'escriptura *poètica* que caracteritza Rodoreda. El triomf decisiu en la creació d'una veu narrativa pròpia i eficaç es dona a *La plaça del Diamant*. Campillo està en desacord amb els crítics que consideren que les el·lipsis narratives demostren la carència d'autoritat de la narradora, Colometa; al seu entendre, són recursos eficaços que mimetitzen els processos de la memòria i el progressiu autoconeixement de la protagonista.

43. CAPMANY, Maria Aurèlia. «Mercè Rodoreda o les coses de la vida». *Serra d'Or*, núm. 104 (1968), p. 415-417.

Comenta líricament quatre novel·les de Rodoreda (*Aloma*, *La plaça del Diamant*, *El carrer de les Camèlies* i *Jardí vora el mar*). Fa especial esment de la capacitat de l'autora per reduir la tragèdia vital a dimensions quotidianes.

Subratlla la càrrega simbòlica dels objectes com a representants de les persones que els han posseït.

44. CARBONELL, Neus.⁶⁸ *La plaça del Diamant de Mercè Rodoreda*. Barcelona: Les Naus d'Empúries, 1994.

Després de revisar les obres d'Arnau i de Casals i Couturier, de qui considera que les biografies de Rodoreda estan ficcionalitzades, analitza *La plaça del Diamant*, des d'una perspectiva feminista i psicoanalítica, i es basa sobretot en Lacan i Kristeva. Estableix un diàleg amb altres línies crítiques, en especial les de Busquets, Poch i Nichols. Segueix el fil narratiu de la novella, comentant personatges i símbols. Veu el final com la subversió de la ideologia dominant per part de Natàlia (en especial amb relació als rols sexuals) i com el reconeixement del poder de la narració.

45. CARBONELL, Neus. «In the Name of the Mother and the Daughter: The Discourse of Love and Sorrow in Mercè Rodoreda's *La plaça del Diamant*». A: *The Garden Across the Border: Mercè Rodoreda's Fiction*. Edició a cura de Kathleen McNerney i Nancy Vosburg. Londres; Toronto: Susquehanna University Press, 1994, p. 17-30.

Parteix de l'anàlisi que fa Kristeva de la simbologia cristiana de la Creació com a mitjà simbòlic d'exclusió de la dona de l'esfera del coneixement i el poder. Veu l'evolució de Natàlia com un procés cap a un nou ordre simbòlic on no hi ha dicotomies sexuals, després d'haver viscut durant anys oprimida en un món patriarcal (circumstància agreujada per la mort de la seva mare, que la va privar d'un vincle fort amb els elements femenins).

46. CASACUBERTA, Margarida. «Sobre *Viatges i flors* de Mercè Rodoreda». A: *Actes del Primer Simposi Internacional de Narrativa Breu*. Edició a cura de V. Alonso, A. Bernal i C. Gregori. Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 377-397.

Casacuberta veu *Viatges i flors* com un llibre crucial perquè culmina la investigació que fa Rodoreda al llarg de tota la seva obra sobre la relació entre art i realitat. Rodoreda s'atreveix per fi a prescindir totalment de referents

68. Carbonell va dedicar la seva tesi doctoral a Mercè Rodoreda (vegeu l'entrada 181).

convencionals, i així converteix *Viatges i flors* en la representació més gràfica de la idea del mirall trencat com a metàfora de les relacions entre literatura i realitat. Després d'establir aquesta teoria, Casacuberta analitza diversos aspectes dels relats que la demostren. Tot i que la primera redacció del llibre és dels anys seixanta, Rodoreda no el publica fins al 1980, quan pot permetre's de tenir certa distància irònica respecte a la resta de la seva pròpia obra, que en aquest llibre desconstrueix.

47. CASALS I COUTURIER, Montserrat. «La ciutat, una casa, un trencaclosques». *El Temps*, núm. 586 (11 setembre 1995), p. 1-8.

Repasa breument les localitzacions barcelonines que apareixen a algunes obres de Rodoreda. Considera que hi ha certes inexactituds geogràfiques i conclou que la Barcelona de Rodoreda és un xic fantasiosa.

48. CLARASÓ, Mercè. «The Angle of Vision in the Novels of Mercè Rodoreda». *Bulletin of Hispanic Studies*, núm. 57 (1980), p. 143-152.

Estudia el punt de vista a les cinc primeres novel·les de Rodoreda. Adverteix que mai no fa ús de l'autor omniscient, fins i tot suprimeix les escasses ocasions en què hi era en la primera versió d'*Aloma*. Considera que el punt de vista a *Jardí vora el mar* (primera persona) és una elecció errònia que causa el fracàs parcial de la novel·la. Analitza la progressiva mestria en el maneig en aquest aspecte, que culmina en el complex punt de vista múltiple de *Mirall trencat*.⁶⁹

49. CLARASÓ, Mercè. «The Two Worlds of Mercè Rodoreda». A: *Women Writers in Twentieth-Century Spain and Spanish America*. Edició a cura de Catherine Davies. Lewiston, ME: Mellen Press, 1993, p. 43-52.

Considera que Rodoreda reflecteix dos mons, un de realista i un altre de fantàstic, però que ambdós expressen una visió completament pessimista. Descriu un model realista («Fil a l'agulla» de *Vint-i-dos contes*) i un de fantàstic («La salamandra» de *La meua Cristina i altres contes*). Considera que quan Rodoreda connecta ambdós mons (a *Mirall trencat*) assoleix la profunditat més gran.

69. A més de les tres novel·les esmentades, també toca breument el cas de *La plaça del Diamant* i *El carrer de les Camèlies*.

50. CONTRÍ, Imma; CORTÉS, Carles. «La presència de la llengua oral en la narrativa de Mercè Rodoreda. Un estudi de *Flors de debò*». A: *Actes de l'Onzè Colloqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Palma (Mallorca), 8-12 de setembre de 1997*. Edició a cura de Joan Mas i Vives, Joan Miralles i Montserrat i Pere Roselló Bover. Volum II. Montserrat: L'Abadia, 1999, p. 283-300.

Analitzen la presència de l'oralitat en l'escriptura de «*Flors de debò*», segona part del llibre *Viatges i flors*. Destaquen la referència a interlocutors invisibles, la presència de formes lèxiques típiques de l'oralitat com ara les frases fetes o la invenció de paraules compostes noves, i figures retòriques com l'el·lipsi, la repetició, les onomatopeies i d'altres. Aquests recursos donen al text més vivacitat, aparença d'espontaneïtat i, sobretot, contribueixen a crear una il·lusió de versemblança, cosa important ja que es tracta de textos simbòlics i fantàstics.

51. CORTÉS I ORTS, Carles. «El simbolisme en la narrativa de Mercè Rodoreda». *Revista de Catalunya*, núm. 96 (1995), p. 97-104.

Parla molt breument de l'evolució de Rodoreda des de les narracions més realistes cap a altres de més densitat simbòlica, amb un nou estil que recorre a l'expressió més intimista del jo.

52. CORTÉS I ORTS, Carles. *Els protagonistes i el medi en la narrativa de Mercè Rodoreda: Els usos simbòlics dels elements de la natura*. Alacant: Institut de Cultura Juan Gil Albert, 1996.⁷⁰

Parteix del corrent crític denominat «poètica de l'imaginari» (basat en Jung, Eliade, Bachelard). Estudia els símbols i imatges de *Quanta, quanta guerra...* i *La mort i la primavera*, des de l'essència de la barreja alquímica, és a dir, de la fusió dels quatre elements que constitueixen la matèria (terra, aigua, foc i aire) i com es projecten en els personatges. Analitza Adrià i *Ell*, seguint l'esquema de graus evolutius de la formació de l'heroi plantejat per Andrés Ortiz-Osés. La diferència entre ambdós és que *Ell* no pot trencar amb el condicionament de la societat tancada en què viu, de manera que no s'arriba a produir el procés d'individuació necessari per tal que l'heroi acabi el seu aprenen-

70. Aquest llibre prové de la memòria de llicenciatura titulada «Els viatges interiors de Mercè Rodoreda: Estudi de *Quanta, quanta guerra...* i *La mort i la primavera*», llegida el 16 de desembre del 1992 i dirigida pel doctor Enric Balaguer.

tatge, que sí que ocorre en Adrià. El model d'individuació que proposa Rodoreda seria l'androgín, la complementarietat permanent amb el propi ego.

53. CORTÉS I ORTS, Carles. «La narrativa breu de Mercè Rodoreda en els anys 30». A: *Actes del Primer Simposi Internacional de Narrativa Breu*. Edició a cura de V. Alonso, A. Bernal i C. Gregori. Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 301-322.

Explica l'argument dels contes que va publicar Rodoreda en revistes els anys trenta, incloent-hi setze contes per a nens, i els cinc contes sobre la guerra que va publicar el 1938. N'analitza breument algunes característiques: en els contes infantils, Rodoreda preconitza el respecte a la llibertat i la individualitat i usa un narrador que no és un personatge; en els contes de guerra, toca temes que seran molt importants en la narrativa posterior de l'autora (la felicitat de la infància, el caos de l'adulteri, etc.) i generalment usa un narrador extern al relat. Tanmateix, l'únic conte que l'autora recuperarà i publicarà a *Semblava de seda i altres contes* («En una nit obscura») usa un narrador/protagonista, més típic de la seva narrativa posterior.

54. CORTÉS I ORTS, Carles. «Godless Religions in *La mort i la primavera*». A: *Voices and Visions. The Words and Works of Mercè Rodoreda*. Edició a cura de Kathleen McNerney. Selinsgrove: Susquehanna University Press; Londres: Associated University Presses, 1999, p. 195-207.

Parteix de l'obra de l'antropòleg Mircea Eliade per a interpretar alguns aspectes de la novel·la: la creació d'un món mític (el poble on es desenvolupa la trama), els paral·lelismes entre el protagonista i Èdip, l'establiment de rituals cruels que creen un aspecte sagrat per a compensar l'absència d'un déu i els paral·lelismes entre la trama i el mite d'Osiris.

55. CUENCA ORDINYANA, Maria Josep. «Mecanismes conversacionals en la narrativa breu de Mercè Rodoreda: el diàleg monologat». A: *Actes del Primer Simposi Internacional de Narrativa Breu*. Edició a cura de V. Alonso, A. Bernal i C. Gregori. Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 399-416.

Considera que el *diàleg monologat* és una variant de l'*escriptura parlada* típica de Rodoreda. No es tracta d'una narració en primera persona en to de

conversa, sinó que implica explícitament un narratori intern (és a dir, una segona persona) present i participatiu en una estructura de conversa, encara que no se'n senti la veu. Estudia set contes i detalla tècniques pròpies del diàleg monologat, com ara el desdoblament de narrador i narratori, el començament *in media res*, l'ús d'exclamacions, interjeccions, frases fetes, onomatopeies, polisíndetons, imperatius, respostes el·líptiques del narratori, i d'altres.⁷¹

56. ENCINAR, Ángeles. «Mercè Rodoreda: Hacia una fantasía liberadora». *Revista Canadiense de Estudios Hispánicos*, núm. 11 (1986), p. 1-10.

Analitza l'ús del gènere fantàstic —entès a partir de Todorov— en *La meva Cristina i altres contes* i *Semblava de seda*.⁷² Proposa un estudi psicoanalític i simbòlic i conclou que és la marginalitat dels personatges la que els duu a evadir una realitat adversa i a compensar-la mitjançant la fantasia.

57. ESTEBAN, Manuel A. «*Quanta, quanta guerra...*: De la teoría a la práctica». A: *Actes del Cinquè Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-amèrica*. Edició a cura de Philip D. Rasico i Curt J. Wittlin. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988, p. 301-312

Compara les explicacions que fa Rodoreda d'aquesta novella en el pròleg amb l'obra mateixa. Considera que ambdues coses concorden, excepte en la qualificació que fa Rodoreda d'Adrià com a antiheroi. Esteban creu que l'obra relata precisament la trajectòria de l'heroi, segons l'esquema de Joseph Campbell: separació, iniciació i retorn a l'origen. Altres elements heroics serien el descens a l'infern (guerra) i la metamorfosi.

58. EVERLY, Kathryn. «Portrait of a Writer: Visual and Verbal Connections Between the Art and Literature of Mercè Rodoreda», *Catalan Review*, vol. XII, núm. 2 (1998), p. 21-35.

Sosté que l'estudi de l'obra pictòrica de Rodoreda il·lumina molts trets de la seva producció literària, com també els seus conflictes psicològics respecte

71. Els contes que estudia són «La sang» i «En el tren», de *Vint-i-dos contes*, i «La mainadera», «Record de Caux», «Zerafina», «Amor» i «L'elefant», de *La meva Cristina i altres contes*.

72. Els contes que comenta, alguns molt breument, són: «El riu i la barca», «La salamandra», «La sala de les nines», «Una carta», «El senyor i la lluna» i «La meva Cristina», de *La meva Cristina i altres contes*; i «Semblava de seda», de *Semblava de seda i altres contes*.

a l'exili, la maternitat i els efectes de la Guerra Civil en la cultura catalana. Analitza una aquarella i dos dibuixos de Rodoreda i estableix connexions entre aquests, *La plaça del Diamant* i *El carrer de les Camèlies*. Per exemple, en la figura d'una dona en què contrasten les línies harmòniques del cabell amb el disseny caòtic de la roba hi veu un reflex del conscient i inconscient humà i, en concret, de Natàlia, en qui els sentiments reprimits arriben a esclatar en el crit final. Un altre dibuix en què apareix una figura femenina desequilibrada per uns pits desproporcionats simbolitza, a parer seu, la visió de la maternitat i la sexualitat com a experiències negatives, visió repetida en aquestes dues novel·les.

59. FAULÍ, Josep. «*La plaça del Diamant*: mite i història». *Butlletí Interior Informatiu. Omnium Cultural*, núm. 33 (1980), p. 6-8.

Discurs llegit durant la concessió del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes a Rodoreda el 1980. El precedeixen les paraules d'agraïment de Rodoreda. Faulí insisteix en la faceta històrica de *La plaça del Diamant*, i afirma que Rodoreda eleva la història a la categoria de mite.

60. FAYAD, Mona. «The Process of Becoming: Engendering the Subject in Mercè Rodoreda and Virginia Woolf». *Catalan Review*, vol. 2, núm. 2 (1987), p. 119-129.

Compara el procés de creació del subjecte femení a *La plaça del Diamant* i a *Mrs. Dalloway*, partint de la noció de Kristeva de la tensió entre simbòlic i semiòtic com a base de l'ego estable. Destaca elements esquizofrèncics en les protagonistes d'ambdues novel·les, com l'alienació del propi cos. Conclou que ambdues presenten la necessitat d'un cert retorn als elements semiòtics per escapar de la pressió dels simbòlics.

61. FERNÁNDEZ, Josep-Anton. «The Angel of History and the Truth of Love: Mercè Rodoreda's *La plaça del Diamant*». *The Modern Language Review*, núm. 94:1 (1999), p. 103-109.

Parteix d'una descripció de l'«àngel de la història», feta per Walter Benjamin. Per a aquest àngel, la història no és progrés, sinó una catàstrofe que continua expulsant els éssers humans del Paradís. Aplica aquesta imatge a la situació de Natàlia, que no tracta d'interpretar el seu context històric com

un progrés continu, sinó que simplement recorda el seu passat individual per a redimir-lo. Analitza la presència de llegendes bíbliques en l'obra, els conflictes de Natàlia amb l'altre sexe i amb la reproducció i conclou que el seu amor pel botiguer Antoni és «homosexual», en el sentit d'estar lliure de la connotació sexual i reproductiva que va dominar el seu matrimoni amb en Quimet.

62. FORREST, Gene Steven. «El diálogo circunstancial en *La plaza del Diamante*». *Revista de Estudios Hispánicos*, núm. 12 (1978), p. 15-24.

Considera que a Rodoreda li interessa més donar fe de l'individu universal i la seva circumstància que d'una realitat històrica localitzada. Subratlla l'íntima vinculació de Natàlia amb els objectes circumdants i la consciència del pas del temps que es produeix davant la permanència d'aquests objectes, enfront dels canvis que sofreix l'ésser humà.

63. FORREST, Gene Steven. «Myth and Antimyth in Mercè Rodoreda's *Quanta, quanta guerra...*». A: *German and International Perspectives on the Spanish Civil War: The Aesthetics of Partisanship*. Edició a cura de Luis Costa, Richard Crtitchfield, Richard Golsan i Wulf Koepke. Columbia, SC: Camden House, 1992, p. 367-375.

Creu que Rodoreda rebutja els mites i les tradicions religioses com a inviablès en el món de la postguerra mundial. Afirmar que el viatge d'Adrià parodia la iniciació heroica que descriu Joseph Campbell i reescriu el Gènesi. El veu com un rodamón exiliat, condemnat a uns perpetus llimbs d'alienació i soledat, en un món sense alternativa possible a l'infern i l'aniquilació.

64. GAMISANS, Pere. «La illusió referencial a la novel·la de Mercè Rodoreda *Jardí vora el mar*». A: *Estudis de llengua i literatura catalanes*, vol. 9. Edició a cura de Rolf Eberenz, Joseph H. Gulsog, Josep Massot i Muntaner, Joan M. Pujals, Joaquim Rafel, Nic Stolp, Giuseppe Tavani, Arthur Terry i Alan Yates. Puigcerdà: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984, p. 243-257.

Estudia els diversos recursos lingüístics que usa Rodoreda per crear una illusió referencial d'espai preexistent al text. Alguns d'aquests recursos són: ús del present d'enunciació al costat del passat narratiu al qual s'alludeix; dis-

curs el·líptic que fa referència a situacions extratextuals; presència del codi oral, d'onomatopeies, incorreccions, i ús d'una toponímia real i concreta.

65. GAMISANS, Pere. «Intriga i narració a la novella de Mercè Rodoreda: El cas de *Jardí vora el mar*». A: *Estudis de llengua i literatura catalanes*, vol. 19. Edició a cura de Rafael Alemany, Kálmán Faluba, Antoni Ferrando, Josep Massot i Muntaner, Joaquim Rafel, Josep Roca-Pons, Nic Stolp, Giuseppe Tavani i Joan Veny. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988, p. 285-295.

Subratlla que la marginalitat del narrador respecte de l'acció determina que la intriga de l'obra no consisteixi únicament en els fets, sinó a esbrinar com els va descobrir el jardiner. Apunta la semblança amb la tècnica de la novella policíaca, en la qual es reconstrueix una història a posteriori, però només a partir d'indícis i sense revelar fins al final el sentit que té.

66. GLENN, Kathleen M. «*La plaza del Diamante: The Other Side of the Story*». *Letras Femeninas*, vol. 12, núm. 1-2 (1986), p. 60-68.

Parteix de les teories de Rachel Blau du Plessis i Wolfgang Iser (feminista i estudi de recepció, respectivament) i subratlla la importància de tot el que Colometa no expressa en el text: judicis, protestes, emocions. Considera que aquests silencis són el producte del sotmetiment a un règim patriarcal. Apunta que el lector, com el botiguer Antoni, ha d'aprendre a interpretar els silencis de Colometa.

67. GLENN, Kathleen M. «Muted Voices in Mercè Rodoreda's *La meva Cristina i altres contes*». *Catalan Review*, vol. 2, núm. 2 (1987), p. 131-142.

Parteix de la noció de doble discurs de Gilbert i Gubar i conclou que la veu emmudida en aquesta col·lecció es relaciona amb la repressió violenta de les dones o d'homes feminitzats en un món patriarcal. Veu «El mar» com un compendi de temes, símbols i estratègies dels altres textos. Conclou que Rodoreda ens permet escoltar les veus silenciades sota diferents disfresses i metamorfosis.⁷³

73. Altres contes que analitza, més breument, són: «Zerafina», «La sala de les nines», «La salamandra», «Una fulla de gerani blanc» i «La meva Cristina».

68. GLENN, Kathleen M. «The Autobiography of a Nobody: Mercè Rodoreda's *El carrer de les Camèlies*». A: *The Garden Across the Border: Mercè Rodoreda's Fiction*. Edició a cura de Kathleen McNerney i Nancy Vosburg. Londres; Toronto: Susquehanna University Press, 1994, p. 110-118.

Examina com s'incorpora la tradició picaresca, en concret *El Lazarillo de Tormes*, a aquesta novella de Rodoreda: analitza nom i orígens del *pícaro*, el paper que té com a servidor de diferents senyors (en el cas de Cecília Ce, amants), la seva situació final i la forma autobiogràfica. Al final, com Lázaro, Cecília Ce és un ésser alienat i marginal, malgrat haver assolit una seguretat econòmica.

69. GLENN, Kathleen M. «Rare Birds and Hardy Flowers: Mercè Rodoreda's *La senyora Florentina i el seu amor Homer*». *Catalan Review*, vol. 8, núm. 1-2 (1996), p. 103-119.

Comenta les semblances que hi ha entre aquesta obra de teatre i la resta de l'obra rodorediana: dona protagonista, l'*altra* en un triangle adúlter, que malgrat ser víctima dels maltractaments masculins conserva la innocència. I n'analitza les diferències: més presència de trets humorístics, importància dels llaços d'amistat entre dones i aprenentatge de la possibilitat de ser independents dels homes i cuidar-se soles, basant-se en la solidaritat femenina.

70. GONZÁLEZ, Josefina. «La mimesis en un cuento de Mercè Rodoreda: "Aquella paret, aquella mimosa"». *Romance Notes*, vol. 36, núm. 1 (tardor 1995), p. 93-99.

Analitza la mimesi entre la protagonista, Crisantema, i la mimosa. Veu els refredats de la noia com un mecanisme de defensa psicològica equivalent a la retracció de les fulles d'aquest arbre enfront de possibles agressors externs. En imitar la mimosa, arbre hermafrodita que no requereix agents externs, Crisantema pallia l'angoixa de la seva soledat.

71. GONZÁLEZ, Josefina. «*Mirall trencat*: Un umbral autobiográfico en la obra de Mercè Rodoreda». *Revista de Estudios Hispánicos*, vol. 30, núm. 1 (1996), p. 103-119.

Veu *Mirall trencat* com una recapitulació del projecte autobiogràfic de Rodoreda, on més que desvetllar una realitat interior es produeix una autoanàlisi existencial d'aquella realitat, que es presenta fragmentada a través de

diversos personatges i incidents. Descriu el costat amenaçador dels arbres, especialment del llorer, i els veu com a punt d'intersecció entre dos mons.

72. GONZÁLEZ, Josefina. «*Jardí vora el mar*: Homenaje a Joan Miró». *Romance Languages Annual*, núm. 9 (1998), p. 508-511.

Explica que Rodoreda va deixar d'escriure novel·les durant la Segona Guerra Mundial i fins al final dels cinquanta. Es va dedicar a escriure contes i a pintar, ja que la lluita diària per sobreviure no li deixava temps per a l'esforç continuat d'una novel·la. Després de guanyar el premi Víctor Català el 1957 amb *Vint-i-dos contes*, es va sentir motivada per a tornar a la narrativa llarga i va escriure *Jardí vora el mar* (per bé que el publicaria el 1967, després de *La plaça del Diamant*). Segons González, aquesta obra, fallida literàriament, va complir el propòsit de servir com a transició entre la pintura i la literatura. No solament la pintura apareix de diverses maneres a la novel·la, sinó que Rodoreda fa un homenatge subtil a Joan Miró, un dels pintors que més va influir la seva obra pictòrica. Després d'escriure aquesta novel·la, va abandonar definitivament els pinzells.

73. GONZÁLEZ, Josefina. «Cecilia Ce: Mímesis de una pintura en *El carrer de les Camèlies*». *Hispanofila*, núm. 125 (1999), p. 87-101.

Estableix relacions entre l'obra pictòrica de Rodoreda, especialment els retrats femenins a l'estil cubista de Picasso, el personatge de Cecilia Ce i la pròpia biografia de l'escriptora. Creu que l'intent fallit de Cecilia Ce de reincorporar-se a la societat que l'ha marginat pel seu origen incert, per mitjà de relacions amb diversos amants, reflecteix la marginació de la mateixa Rodoreda. Analitza l'obsessió de Cecilia Ce per imatges externes i per reflexos fragmentats de si mateixa com a equivalents de les figures fragmentades de les pintures de Picasso i de la mateixa Rodoreda.

74. GONZÁLEZ, Josefina. «Verbal Absences and Visual Silences in *Quanta, quanta guerra...*, *La mort i la primavera*, and *Isabel i Maria*». A: *Voices and Visions. The Words and Works of Mercè Rodoreda*. Edició a cura de Kathleen McNerney. Selinsgrove: Susquehanna University Press; Londres: Associated University Presses, 1999, p. 175-194.

Parteix de l'anàlisi que va fer Randolph Pope de les dues versions d'*Alo-ma* (entrada 134), en la qual concloïa que en la segona versió Rodoreda va

suprimir els detalls més sensuals i controvertits, possiblement per influència d'Armand Obiols. González opina que, precisament per evadir la censura d'Obiols, Rodoreda va utilitzar en altres obres la tàctica de desplaçar la sexualitat femenina i les situacions controvertides a objectes visuals. Analitza des d'aquesta perspectiva el simbolisme de la buguenvíllea a *Isabel i Maria*, i de les glicines i la fusió del protagonista amb un entorn vegetal a *La mort i la primavera*. Per contra, veu el retorn a una narrativa merament verbal a *Quanta, quanta guerra...* com una conseqüència directa de la mort d'Obiols, que fa innecessari desplaçar a elements visuals la sensualitat censurada.

75. GONZÁLEZ-CASTRO, Francisco. «Tanatocracia y sociedad en *La muerte y la primavera*». *RLA*, núm. 3 (1991), p. 465-468.

Estudia l'obra des d'una perspectiva antropològica —basant-se en Durkheim i Lévy-Strauss, entre altres—, ja que reflecteix una cultura molt allunyada de les nostres coordenades epistemològiques. Destaca el conflicte entre naturalesa i societat, individualitat i tradició. Observa que el desig —màxima expressió de la voluntat individual— se suprimeix i controla a base de sofriment ritual.

76. GREGORI, Carme. «Metamorfosis i altres prodigis en els contes de Mercè Rodoreda». A: *Actes del Primer Simposi Internacional de Narrativa Breu*. Edició a cura de V. Alonso, A. Bernal i C. Gregori. Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 282-299.

Parteix de les teories de Todorov i de Jaime Alazarki sobre els aspectes fantàstics per estudiar alguns dels contes de *La meva Cristina i altres contes*.⁷⁴ El fenomen de la metamorfosi s'insereix en un món que s'ha convertit en estrany i oníric, com passa en Kafka. Els personatges, immersos en una existència desoladora i solitària, se n'escapen mitjançant una transformació que, si bé s'explica en termes físics, té molt d'existencial.

74. Els contes que estudia són «Una carta», «El riu i la barca», «El senyor i la lluna», «La salamandra» i «La meva Cristina».

77. GRILLI, Giuseppe. «Estructures narratives a l'obra de Mercè Rodoreda». *Serra d'Or*, núm. 155 (1972), p. 39-40.

Pretén fer una anàlisi purament estructural de l'obra per evitar ideologismes. Considera que Rodoreda se centra en el clàssic tema del procés d'iniciació d'individus que surten de l'adolescència. Assenyala alguns canvis amb relació a la tradició, per exemple: el viatge al país dels morts es transforma en la temptació de suïcidí.⁷⁵

78. GRILLI, Giuseppe. «A partir d'*Aloma*». *Catalan Review*, vol. 2, núm. 2 (1987), p. 143-158.

Estudia els elements de continuïtat entre *Aloma* i la narrativa posterior de Rodoreda, que potser explicarien que només rescatés aquesta novella de les seves obres primerenques. Destaca la presència de la casa-jardí, l'element epistolar i l'adherència a una sòlida veu narrativa i un punt de vista. Relaciona *Aloma* amb *Mort à crédit*, de Céline, i amb *Una mena d'amor*, de Jordana (novella que llegeix *Aloma*).⁷⁶

79. GUSTÀ, Marina. «[...] Les tristeses dels altres.» Conte i monòleg a *La meua Cristina i altres contes*. A: *Actes del Primer Simposi Internacional de Narrativa Breu*. Edició a cura de V. Alonso, A. Bernal i C. Gregori. Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 241-252.

Esbossa algunes possibilitats de lectura d'aquesta col·lecció de contes. Considera «El Mar» un preludi de la resta, tant temàticament com simbòlicament. En aquest conte un personatge diu que està fart de «les tristeses dels altres». La resta de contes de la col·lecció són precisament monòlegs sobre les tristeses i les manies dels mateixos narradors, que han acceptat la inevitable estranyesa de les seves vides. Algunes altres possibilitats d'anàlisi que Gustà suggereix per a llegir aquests contes són la manipulació del temps i la repetició de símbols i paraules.

75. Tracta, molt concisament, les obres següents: *La plaça del Diamant*, *Aloma*, *Un dia en la vida d'un home*, *Jardí vora el mar* i *El carrer de les Camèlies*.

76. Una altra versió d'aquest treball es pot trobar a «Ritornare ad *Aloma*. Una proposta di rilettura della narrativa de Mercè Rodoreda», a *La narrativa degli anni '20 e '30 (e dintorni)*, edició a cura de Maria Alessandra Giovannini i Natasha Leal Rivas, Nàpols, Istituto Universitario Orientale, 2001, p. 53-69.

80. HART, Stephen M. «Mercè Rodoreda: *La plaça del Diamant*». A: *White Ink. Essays on Twentieth-Century Feminine Fiction in Spain and Latin America*. Londres: Tamesis Books Limited, 1993, p. 19-28.

Considera l'obra un *Bildungsroman*. Natàlia adquireix un coneixement essencialment femení, ja que implica la consciència de la submissió i la passivitat d'una dona en un sistema patriarcal, reflectides en la seva progressiva alteritat (nom, embaràs, etc.). La veu com una metàfora de la cultura catalana, reprimida en el context de l'Estat espanyol.

81. HART, Patricia. «More Heaven and Less Mud: The Precedence of Catalan Unity over Feminism in Francesc Betriu's Filmic Version of Mercè Rodoreda's *La plaça del Diamant*». A: *The Garden Across the Border: Mercè Rodoreda's Fiction*. Edició a cura de Kathleen McNerney i Nancy Vosburg. Londres; Toronto: Susquehanna University Press, 1994, p. 42-60.

Compara el llibre amb la versió en cinema de Francesc Betriu. Demostra que aquest eludeix els aspectes més sòrdids de l'obra, emfasitza les implicacions històriques i suavitza la repressió patriarcal de Colometa. Assenyala quatre recursos principals que usa el cineasta: omissió de detalls desagradables, addició d'imatges o músiques de caire polític, reordenació d'esdeveniments i juxtaposició de veu narrativa amb imatges que la contradiuen. Conclou que Betriu, ja el 1981, vol donar un missatge optimista sobre l'autonomia catalana triomfant enfront de la passada repressió franquista.

82. HESS, Josefina A. «La subjetividad femenina en *Aloma*, *La calle de las camelias* y *La plaza del diamante* de Mercè Rodoreda». *Alba de América*, vol. 11, núm. 20-21 (1993), p. 281-290.

Examina els factors econòmics i socials que impedeixen que les protagonistes es realitzin plenament en una societat que considera el matrimoni la meta de la dona. Afirmar que Rodoreda mostra personatges femenins en conflicte amb els models de mare i esposa tradicionals.

83. KIRSCH, Fritz Peter. «Mercè Rodoreda i el mito de la salamandra». *Quo Vadis Romania*, núm. 12/13 (1998/1999), p. 188-199.

Opina que la salamandra simbolitza, en el conte homònim de Rodoreda, una encarnació fantàstica de la feminitat presonera i infeliç. Com que rebutja

el mite patriarcal de la dona redimida per l'amor i la maternitat, la protagonista rodorediana es veu perseguida i obligada a un aïllament total. Al mateix temps, metafòricament representa el poble català oprimat i obligat a la quietud i l'alteritat pròpies de la salamandra.

84. KROGSTAD, Jineen. «*El jardí vora el mar: Vida, mort, innocència i Déu*». A: *Actes del Segon Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-amèrica*. Edició a cura de Manuel Durán, Albert Porqueras-Mayo i Josep Roca-Pons. Badalona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1982, p. 377-382.

Subratlla la simbologia del jardí com a espai de la innocència, l'amor pur i la creativitat. Observa que els personatges en contacte amb la naturalesa, com el jardiner protagonista, conserven aquelles capacitats. A més, pot immortalitzar-se i renéixer en les plantes que cultiva i el sobreviuen.

85. KUTLIN, Katalin. «A Diamant ter». *Filologiai Kozlony*, núm. 26 (1980), p. 78-84.⁷⁷

86. LUCARDA, Mario. «Mercè Rodoreda y el buen salvaje». *Quimera*, núm. 62 (1987), p. 34-39.

Analitza Natàlia-Colometa com una metàfora del bon salvatge i la veu com a símbol de l'opressió que va sofrir la societat catalana de l'època. Considera *La mort i la primavera* la millor obra de Rodoreda. Suggereix interpretar-la com una alegoria del marc social conflictiu en què estan enquadrades les novel·les anteriors, que permet reinterpretar el conjunt de l'obra, fent-ne visibles les claus simbòliques (conflicte naturalesa/civilització, individu/societat, veritat/creença, etc.).

87. LUCIO, Francisco. «La soledad, tema central en los últimos relatos de Mercè Rodoreda». *Cuadernos Hispanoamericanos: Revista Mensual de Cultura Hispánica*, núm. 242 (1970), p. 455-468.

Se centra en *La meva Cristina i altres contes*, i agrupa i descriu els relats temàticament, comentant també la predilecció pel monòleg, la manca d'histo-

77. Aquest article està escrit en hongarès i no l'he pogut consultar perquè desconec l'idioma.

ricitat i la forta presència dels objectes. Subratlla la soledat dels seus personatges i el caràcter melangiós del món que els envolta. Suggereix que reflecteix la situació sentimental provocada en l'autora per l'exili.

88. MCGIBONEY, Donna Janine. «Rituals and Sacrificial Rites in Mercè Rodoreda's *La mort i la primavera*». A: *The Garden Across the Border: Mercè Rodoreda's Fiction*. Edició a cura de Kathleen McNerney i Nancy Vosburg. Londres; Toronto: Susquehanna University Press, 1994, p. 61-72.⁷⁸

Analitza des de la perspectiva de Girard el sacrifici de certs éssers —infants, presos— com a substituïts de la comunitat sencera. Utilitza les teories de Kristeva per explicar el significat de rituals, mites i sacrificis com a mitjans per mantenir un sistema social basat en oposicions binàries, por a les dones i obsessió per la mort. Suggereix que tot això expressa l'abjecció enfront del retorn als elements materns. Els éssers sacrificats són marginats perquè han transgredit les fronteres del que és simbòlic (per exemple, els homes que passen sota el poble pel riu/mare).

89. MCNERNEY, Kathleen.⁷⁹ «La identitat a *La plaça del Diamant*: Supressió i recerca». A: *Actes del Quart Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-amèrica*. Edició a cura de Nathaniel B. Smith, Josep M. Solà-Solé, Mercè Vidal-Tibbitts i Josep M. Massot i Muntaner. Montserrat: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985, p. 297-302.⁸⁰

Comenta anècdotes i símbols de la novel·la per mostrar l'evolució de Colometa-Natàlia i la seva manca d'identitat estable, reflectida en els seus canvis

78. McGiboney ha consagrat la seva tesi doctoral a Mercè Rodoreda i a altres autores espanyoles (vegeu l'entrada 185).

79. Kathleen McNerney i Nancy Vosburg són coeditores de *The Garden Across the Border: Mercè Rodoreda's Fiction*, Londres i Toronto, Susquehanna University Press, 1994. A més, McNerney n'és autora de la introducció (p. 7-12). McNerney també va editar *Voices and Visions: The Words and Works of Mercè Rodoreda*, Selvingrove, Susquehanna University Press, Londres, Associated University Press, 1999, i en va escriure la introducció (p. 9-21). Així mateix, McNerney enumera i resumeix breument les publicacions de Rodoreda a «Mercè Rodoreda», dins *Women Writers of Spain. An Annotated Bio-Bibliographical Guide*, edició a cura de Carolyn L. Galerstein, Westport, CT, Greenwood Press, 1986, p. 273-275.

80. Aquest article també està integrat en un de més ampli, en el qual l'autora estudia, a més, obres de Montserrat Roig, Maria Antònia Oliver, Carme Riera i Helena Valentí. Es tracta de «A Feminist Literary Renaissance in Catalonia», *Feminine Concerns in Contemporary Spanish Fiction by Women*, edició a cura de Roberto C. Manteiga, Carolyn Galerstein i Kathleen McNerney, Potomac, Maryland, Scripta Humanistica, 1988, p. 124-133.

de nom. Destaca el contrast entre el seu sotmetiment a un sistema patriarcal, en especial en la seva relació amb Quimet, i la seva fortalesa interior. Subratlla així mateix la paradoxa entre la seva reserva i calma aparents i el seu sofriment intern, que s'allibera en el crit final.

90. MCNERNEY, Kathleen. «Masks and Metamorphoses, Dreams and Illusions in Mercè Rodoreda's "Carnaval"». *Catalan Review*, vol. 7, núm. 1 (1993), p. 71-77.

Resumeix amb detall l'argument de «Carnaval», inclòs a *Vint-i-dos contes*. Compara la protagonista, Titània, amb el personatge homònim de l'obra de Shakespeare, *A Midsummer Night's Dream*, que està més en la línia de la dona dominada. Comenta les transformacions simbòliques dels personatges i les falses versions que donen sobre la seva pròpia vida, ambdues característiques relacionades amb l'aspecte carnavalesc. Subratlla el simbolisme del pas del temps amb el conte.

91. MARCO, Joaquim. «Humiliats i ofesos: *El carrer de les Camèlies*». A: *Sobre literatura catalana i altres assaigs*. Barcelona: Llibres de Sinera, 1968, p. 149-154.

Tot i que considera aquesta novella inferior en conjunt a *La plaça del Diamant*, en destaca el caràcter pioner com a novella urbana que se centra en un ambient sòrdid, decadent i burgès. També assenyala els lligams que té amb la picaresca.

92. MARTÍ, Sadurní. «Història de dues novel·les». *Revista de Girona*, núm. 157 (1993), p. 180-186.

Compara, amb abundants citacions textuais, les dues versions d'*Aloma* (1938 i 1968). Se centra en les variants següents: canvi de puntuació, eliminació de redundàncies i informacions innecessàries, incisos o supressions que cerquen més precisió, reordenació lògica de l'acció i simplificació lingüística. Opina que la influència crítica d'Armand Obiols va ser essencial en aquesta depuració de l'estil que va aconseguir Rodoreda.

93. MARTÍ-OLIVELLA, Jaume. «The Witches' Touch: Towards a Poetic Articulation in Rodoreda». *Catalan Review*, vol. 2, núm. 2 (1987), p. 159-169.⁸¹

Parteix de les teories psicoanalítiques i feministes de Kristeva, Irigaray i Dale i subratlla el procés de formació constant del subjecte femení en Rodoreda, que fa una doble articulació entre els impulsos semiòtics preedípics i el despertar a un ordre simbòlic. Subratlla el retorn constant als elements materns a través de l'oralitat del seu incert subjecte femení. Analitza aquest procés més concretament en els símbols de la balança a *La plaça del Diamant* i l'arbre de *La mort i la primavera*. Conclou que aquest doble moviment inscriu la dona com a subjecte històric parlant.

94. MARTÍ-OLIVELLA, Jaume. «Rodoreda o la força bruixològica». A: *Actes del Cinquè Colloqui d'Estudis Catalans a Nord-amèrica*. Edició a cura de Philip D. Rasico i Curt J. Wittlin. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988, p. 283-300.

Parteix de la noció de la teòrica feminista Alice Jardine dels nous espais femenins com a exponent màxim de la modernitat i estudia la intertextualitat paròdica a *El carrer de les Camèlies* i *La plaça del Diamant*. Mostra com reescriu Rodoreda les narratives que configuren l'imaginari popular, controlat per la família patriarcal i burgesa: els contes de fades a *El carrer de les Camèlies* («La Ventafocs» i «La Bella Dorment»), la Bíblia i el mite del viatge iniciàtic de l'heroi. Veu Rodoreda, per tant, com una bruixa metafòrica que dona veu a la història femenina silenciada i sacrificada, com van ser sacrificades les bruixes per la Inquisició.

95. MARTÍ-OLIVELLA, Jaume. «Bachelardian Myth in Rodoreda's Construction of Identity». A: *Imagination, Emblems and Expressions. Essays on Latin American, Caribbean and Continental Culture and Identity*. Edició a cura de Helen Ryan-Ramson. Bowling Green, Ott: Popular, 1993, p. 315-328.

Parteix de l'anàlisi de Bachelard sobre les configuracions espacials simbòliques de la ment humana i estudia la simbologia dels coloms i el cara-

81. Martí-Olivella és l'editor d'aquest número de *Catalan Review*, dedicat íntegrament a Mercè Rodoreda, i també és autor del pròleg, p. 9-15. D'altra banda, va dedicar la seva tesi doctoral a l'obra de Rodoreda i Cabrera Infante (vegeu l'entrada 186).

gol marí a *La plaça del Diamant*. Subratlla la dialèctica entre presència i absència, buidor i plenitud, que emblematitza el moviment del desig. Estableix un paral·lel entre l'opressió de Colometa i la de la mateixa Rodoreda (política, lingüística i com a dona), i destaca l'ús del català com a element essencial de la seva identitat.

96. MARTÍ-OLIVELLA, Jaume. «Death and Spring or Mercè Rodoreda's Semiotic Chora». *Romance Quarterly*, núm. 42 (1995), p. 154-162.

Parteix de Kristeva i Irigaray i considera que Rodoreda culmina en aquesta novel·la la dramatització poètica dels estigmes que el sistema patriarcal associa amb la sexualitat femenina i el cos matern. El desig i la maternitat converteixen la dona en una ombra, una no-identitat com a subjecte històric. Veu la madrastra i el presoner com a exemples màxims de la marginació del subjecte desitjant. La novel·la es converteix en una representació del terror patriarcal enfront del *chora* semiòtic, un espai primordial on es dissolguin les fronteres entre el jo i l'altre.

97. MARTÍ-OLIVELLA, Jaume. «Isabel i Maria: Mercè Rodoreda's Mother/Daughter Plot». A: *Voices and Visions. The Words and Works of Mercè Rodoreda*. Edició a cura de Kathleen McNerney. Selinsgrove: Susquehanna University Press; Londres: Associated University Presses, 1999, p. 224-239.

Considera que aquesta novel·la ofereix en embrió temes i símbols presents en tota l'obra de Rodoreda, especialment la metàfora maternal, ja que creu que la major part dels textos rodoredians són un gest compensatori de la seva pròpia maternitat frustrada (primer per l'exili, que va implicar la separació del seu fill, i després per la ruptura de relacions entre ella i el fill ja adult). La novel·la mostra l'enorme complexitat dels sentiments de Rodoreda enfront de tot el que és matern: el rebuig de la maternitat com un paper confinant imposat per la societat patriarcal (expressat en el desig d'Isabel d'avortar) es complementa amb el dolor de la maternitat perduda que sent Isabel quan li prenen la seva filla Maria (simbolitzat en un fil blanc amb el qual va cosir Maria i del qual Isabel es resisteix a desfer-se) i amb la lluita per recuperar el vincle maternofilial, tant en la trama de la ficció com per mitjà d'una escriptura que reelabora incessantment aquest conflicte.

98. MARTÍN, Salustiano. «La lúcida mirada de Mercè Rodoreda». *Reseña de Literatura, Arte y Espectáculos*, núm. 176 (1987), p. 2-6.

Considera que a *La mort i la primavera* Rodoreda fa una construcció explícita del simbolisme present en tota la seva obra. Ofereix un repàs ràpid a la seva narrativa anterior, i s'entreté un xic més a *Mirall trencat*. Considera que tota l'obra planteja la degradació, en la vida dels adults, d'un món que en la infantesa es prometia amable i gojós. Creu que el que qualifica de «pessimisme còsmic» de Rodoreda prové de les circumstàncies històriques que li van tocar viure.

99. MARTÍNEZ I BLANCH, Josepa. «Finals textuais en la narrativa breu rodorediana». A: *Actes del Primer Simposi Internacional de Narrativa Breu*. Edició a cura de V. Alonso, A. Bernal i C. Gregori. Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 473-486.

Parteix de la teoria de Marco Kunz per a estudiar els finals dels relats de *Vint-i-dos contes*. Per bé que indica que considerar categòricament *tancat* un conte és sempre una cosa relativa i artificial, diferencia entre uns finals més tancats i uns altres de més oberts o indefinits. Algunes tècniques usades en finals tancats són la recollecció de motius clau, l'acabament d'una situació determinada perquè parteix o mor un personatge, etcètera. I algunes tècniques presents en finals més oberts són dirigir la mirada a un futur desconegut i deixar sense resposta alguna pregunta plantejada en el text.

100. MARTÍNEZ ROMERO, Carmen. «Relaciones textuales en la novela femenina de la subjetividad: Gaite, Rodoreda i Riera». *Ensayos de literatura hispanoamericana*. Edició a cura de Félix Menchacatorre. Sant Sebastià: Universitat del País Basc, 1990, p. 293-297.

Assenyala característiques que considera pròpies de la literatura escrita per dones a *La plaça del Diamant*, de Mercè Rodoreda, *Retahilas*, de Carmen Martín Gaité, i *Una primavera para Domenico Guarini*, de Carme Riera. Aquestes són: interès per temes subjectius, i importància del discurs i el narratori discursiu o de la relació entre narrador, protagonista i personatges com a subjectes de comunicació.

101. MARTÍNEZ RUIZ, Florencio. «Mercè Rodoreda: anatomía de la burguesía catalana». *La Estafeta Literaria*, núm. 581 (1976), p. 58-59.

Breu comentari de *Jardí vora el mar*, on destaca la influència de Virginia Woolf pel que fa a tècnica narrativa i el pes del diàleg com a element nou dins la narrativa rodorediana.

102. MASSOT I MUNTANER, Josep. «L'èxode d'Antoni M. Sbert i de Mercè Rodoreda (1940)». A: *De la guerra i de l'exili. Mallorca, Montserrat, França, Mèxic (1936-1975)*. Montserrat: L'Abadia, 2000, p. 189-225.

El 1940, Mercè Rodoreda, el seu company Armand Obiols, Antoni M. Sbert (conseller de Governació i Assistència Social de la Generalitat de Catalunya), Maria Antònia Freixes (la seva secretaria i amant) i Pierre-Louis Berthaud (bibliotecari i periodista gascó) es van veure obligats a fugir de París, a peu, quan l'exèrcit francès es va enfonsar davant l'avanç dels alemanys. L'horror d'aquella fugida fins a arribar a la França lliure va quedar reflectida en una carta de Rodoreda a Anna Murià i en el conte «Orléans, 3 kilòmetres». En aquest article Massot i Muntaner publica i comenta tres llargues cartes de Sbert i Berthaud que descriuen amb detall l'horrible experiència. Argumenta que les cartes són útils per a entendre els components biogràfics del conte de Rodoreda i donen informació valuosa sobre la situació de nombrosos intel·lectuals i polítics catalans.

103. MEES, Inge; WINSHEIMER, Uta. «“Un roman c'est un miroir qu'on promène le long du chemin”: Rodoredas *Mirall trencat* und die “gebrochene Spiegel”-perspektive». *Zeitschrift für Katalanistik*, núm. 1 (1988), p. 62-72.⁸²

104. MENCOS, María Isidra. «Mercè Rodoreda: La mirada transgresora en *La meva Cristina i altres contes*». A: *Actes del Setè Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-amèrica, Berkeley 1993*. Edició a cura d'August Bover-Font, Jaume Martí-Olivella i Mary Ann Newman. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996, p. 167-174.

Analitza alguns aspectes de la funció de la mirada en aquesta col·lecció, com ara la capacitat de la mirada de transformar el món, d'esborrar els límits

82. No he pogut consultar aquest article.

entre el subjecte que mira i l'objecte mirat, i les diferents connotacions que adquireix en la dona i en l'home: si en la dona es converteix en símbol de poder, en l'home és una contemplació que arriba a simbolitzar un acte d'impotència.⁸³

105. MENCOS, María Isidra. «Mercè Rodoreda and the Criticism of her Work: Analysis and Selected Bibliography». A: *Voices and Visions. The Words and Works of Mercè Rodoreda*. Edició a cura de Kathleen McNerney. Selinsgrove: Susquehanna University Press; Londres: Associated University Presses, 1999, p. 240-265.

Una versió reduïda del present llibre, sense els comentaris que acompanyen aquí cada entrada bibliogràfica. A més, les entrades bibliogràfiques només arriben fins al 1996, mentre que en el present llibre s'han inclòs articles publicats fins al desembre del 2001.

106. MESEGUER, Lluís. «Pragmàtica de la cita en l'escriptura breu de Mercè Rodoreda». A: *Actes del Primer Simposi Internacional de Narrativa Breu*. Edició a cura de V. Alonso, A. Bernal i C. Gregori. Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 417-437.

El concepte de *cita* s'entén en aquest article de manera molt àmplia, ja que no inclou solament la cita literal d'altres obres, inserida en l'obra de Rodoreda, sinó també la influència implícita d'altres autors, els comentaris sobre obres musicals, teatrals o literàries que fan diversos personatges, els elements paratextuals com ara dedicatòries o dates de conclusió de l'obra, les referències a la cultura popular de transmissió oral, etcètera. Meseguer considera que Rodoreda usa aquestes *cites* per a dos propòsits essencials: ironia o paròdia, que prioritza l'empatia i l'emoció per damunt de la credibilitat i la retòrica, i una utilització narrativa, que integra la cita en la construcció dels personatges i del mateix discurs. Comenta exemples de nombrosos contes de Rodoreda, provinents de *Vint-i-dos contes*, *La meua Cristina i altres contes* i *Semblava de seda i altres contes*.

83. Es deté especialment a «El Mar», «La Carta», «La sala de les nines», «Aquella paret, aquella mimosa», «Un ramat de bens de tots colors» i «Record de Caux».

107. MOLAS, Joaquim. «Mercè Rodoreda i la novella psicològica». *El Pont*, núm. 31 (1969), p. 12-17.

Descriu i comenta concisament l'obra de Rodoreda fins a *La meva Cristina i altres contes*, i n'assenyala l'evolució des d'actituds desencantades i amargues cap a d'altres més elegíques i fantàstiques. Veu la tensa relació entre home i dona com el tema central. Afirma que Rodoreda va crear una versió personal de la novella psicològica i en subratlla la dimensió lírica.

108. MÖLLER-SOLER, Lourdes. «El impacto de la guerra civil en la vida y obra de tres novelistas catalanas: Aurora Bertrana, Teresa Pàmies i Mercè Rodoreda». *Letras Femeninas*, vol. 12, núm. 1-2 (1986), p. 34-44.

Compara el tractament de la Guerra en obres d'aquestes tres autors, contraposant abundants citacions. Tot i que només la de Rodoreda és de ficció —Bertrana i Pàmies escriuen cròniques i memòries—, totes tres tracten l'experiència de la Guerra des de la rereguarda, observant-ne l'impacte en la població civil, i des del punt de vista dels vençuts.⁸⁴

109. MONTAGUT, Maria Cinta. «Una vida y una obra: Mercè Rodoreda». *La Bañera*, núm. 1 (1979), p. 12-15.

Comenta les novel·les de Rodoreda, fins i tot les quatre primeres que va rebutjar posteriorment. Destaca el pas del que és privat al que és col·lectiu a partir de *La plaça del Diamant*, el paper del record i el simbolisme objectual.

110. NANCE, Kimberly A. «Things Fall Apart: Images of Disintegration in Mercè Rodoreda's *La plaça del Diamant*». *Hispanófila*, vol. 34, núm. 2 (1991), p. 67-76.

Destaca l'abundància i progressió en la novella d'imatges de desintegració i invasió, tant física com psicològica (en troba dues-centes tretze, enfront de només vint-i-cinc imatges d'integritat física i emocional). Analitza amb

84. De Rodoreda, analitza únicament *La plaça del Diamant*.

més deteniment les que es donen durant el ball i les relacionades amb la maternitat.

111. NAVAJAS, Gonzalo. «La microhistoria y Cataluña en *El carrer de les Camèlies* de Mercè Rodoreda». *Hispania*, vol. 74 (1991), p. 848-859.

Parteix del concepte de multiplicitat d'històries minúscules de Lyotard, que reescriu així el concepte hegel·lià d'història total i analitza el predomini en la novel·la del que és quotidià i banal. Identifica Cecília amb Catalunya per la seva marginalitat, la seva identitat controvertida i la compensació d'aquesta frustració amb èxits materials i amb la fidelitat a una imatge creada per ella mateixa.

112. NAVAJAS, Gonzalo. «Normative Order and the Catalan *Heimat* in Mercè Rodoreda's *Mirall trencat*». A: *The Garden Across the Border: Mercè Rodoreda's Fiction*. Edició a cura de Kathleen McNerney i Nancy Vosburg. Londres; Toronto: Susquehanna University Press, 1994, p. 98-109.

Enfront de l'actual reivindicació postmodernista dels elements fragmentaris i antijeràrquics, considera que Rodoreda va reflectir la nostàlgia d'un món ben regulat i ja inabastable: d'una banda, una nacionalitat catalana concebuda com un possible *Heimat* legitimador i, de l'altra, un moment privilegiat del passat, generalment la infantesa. La família que retrata prefeix eludir canvis profunds i refugiar-se en el passat o el mite, i contribuir així a sostenir la jerarquia social injusta, només destruïda breument per la Guerra.

113. NAVARRO, Josep. «Ruptura i linealitat temporal als contes de Mercè Rodoreda». A: *Actes del Tercer Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Edició a cura de R. B. Tate i Alan Yates. Oxford: Dolphin, 1976, p. 301-309.

Analitza l'entrecreuament de plans temporals a «El gelat rosa», «En veu baixa» i «El mirall», de *Vint-i-dos contes*. Observa que Rodoreda utilitza sovint l'associació d'un color i un objecte com a eix cromàtic que articula els diferents temps del relat.

114. NICHOLS, Geraldine C. «Exile, Gender, and Mercè Rodoreda». *MLN*, vol. 101, núm. 2 (1986), p. 405-417.⁸⁵

Estudia l'exili en Rodoreda no solament com una expatriació, sinó també com a expulsió del paradís de la infantesa i com l'experiència femenina de submissió i dependència. Analitza vuit contes, dividits en tres grups segons el tema: l'home feminitzat per l'experiència,⁸⁶ la dona doblement desvalorada a l'exili⁸⁷ i l'exili en si, com a experiència monstruosa que reflecteix la maledicció i expulsió d'Eva.⁸⁸

115. NICHOLS, Geraldine C. «Sex, the Single Girl, and Other Mésalliances in Rodoreda and Laforet». *Anales de la Literatura Española Contemporánea*, vol. 12, núm. 1-2 (1987), p. 1-40.⁸⁹

Mostra les nombroses similituds que hi ha entre *Aloma*, de Mercè Rodoreda, i *La isla y los demonios*, de Carmen Laforet. Parteix de l'anàlisi de Nancy Miller sobre la tradició narrativa feminocèntrica i utilitza els codis assenyalats per Barthes per estudiar aquests *Bildungsroman* femenins. Conclou que ambdues novel·les adverteixen que l'única esperança de felicitat per a una noia seria negar-se l'accés a una sexualitat que les oprimeix.

116. NICHOLS, Geraldine C. «Writers, Wantons, Witches: Woman and the Expression of Desire in Rodoreda». *Catalan Review*, vol. 2, núm. 2 (1987), p. 171-180.

Considera que les heroïnes de Rodoreda que aconseguixen triomfar són les que imprimeixen l'empremta del seu desig en el món. Són dones que escriuen, tenen poders sobrenaturals i/o duen una vida sexual fora de la norma,

85. Versions abreujades d'aquest article es troben a *Monographic Review*, núm. 2 (1986), p. 189-197, i a «El exilio i el género en Mercè Rodoreda», dins *Des/cifrar la Diferencia. Narrativa Femenina de la España Contemporánea*, Madrid, Siglo XXI, 1992, p. 114-132.

86. «Nit i boira», de *Semblava de seda*, i «Cop de lluna», de *Vint-i-dos contes*.

87. «Fil a l'agulla», «El mirall» i «Nocturn», de *Vint-i-dos contes*, i «Paràlisi» i «Orléans, 3 kilòmetres», de *Semblava de seda*.

88. «La meva Cristina», de *La meva Cristina i altres contes*.

89. Aquest article també es pot trobar a «Sexo, mujer soltera, mésalliances en Rodoreda i Laforet», dins *Des/cifrar la Diferencia. Narrativa Femenina de la España Contemporánea*, Madrid, Siglo XXI, 1992, p. 133-151.

és a dir, símbols de la dona deslligada de tot vincle, percebuda universalment com una amenaça a l'ordre social.⁹⁰

117. NICHOLS, Geraldine C. «“Mitja poma, mitja taronja”: Gènesi i destí literari de la catalana contemporània». A: *Literatura de dones: una visió del món*. Barcelona: La Sal, 1988, p. 121-155.⁹¹

Analitza els punts en comú de set escriptors catalanes: Mercè Rodoreda, Montserrat Roig, Esther Tusquets, Carme Riera, Ana María Matute, Carmen Laforet i Anna Maria Moix. Suggereix que totes exploren les causes de la seva condició degradada com a dones que pertanyen a un poble censurat. Rememoren un paradís, individual o col·lectiu, en to elegíac, amb el Gènesi com a mite subjacent. Nichols estudia la repercussió de diversos episodis del Gènesi en les seves obres.⁹²

118. NICHOLS, Geraldine C. «Stranger than Fiction: Fantasy in Short Stories by Matute, Rodoreda, Riera». *Monographic Review*, núm. 4 (1988), p. 33-42.⁹³

Parteix de Todorov, Rosemary Jackson i Katherine Hume per analitzar contes que contenen elements fantàstics en les tres escriptores esmentades. Considera que les tres desitgen esborrar o transgredir límits, especialment els de tipus sexual i el tabú contra la unió simbiòtica del jo i l'altre, per desestabilitzar un sistema patriarcal basat en la dicotomia.⁹⁴

90. L'anàlisi se centra en quatre contes: «Abans de morir», de *Vint-i-dos contes*; «La salamandra» i «Una carta», de *La meva Cristina i altres contes*, i «Paràlisi», de *Semblava de seda*.

91. També a *Anthropos*, núm. 60-61 (1986), p. 118-125.

92. Nichols tracta breument diverses obres de totes aquestes escriptores. En el cas de Rodoreda, porta a col·lació exemples concrets d'*Aloma*, *La plaça del Diamant*, *El carrer de les Camèlies*, *Mirall trencat*, *Jardí vora el mar*, *Quanta, quanta guerra...*, *La meva Cristina i altres contes* i «Paràlisi», de *Semblava de seda*.

93. Aquest article també es pot trobar, amb una introducció un xic més àmplia, a «Limits Unlimited: The Strategic Use of Fantasy in Contemporary Women's Fiction of Spain», a *Cultural and Historical Grounding for Hispanic and Luso-Brazilian Feminist Literary Criticism*, edició a cura d'Hernán Vidal, Minneapolis, Institute for the Study of Ideologies and Literatures, 1989, p. 107-128. La part introductòria emfasitza la importància del rerefons socio-cultural barceloní comú a aquestes escriptores i la base teòrica feminista de l'autora de l'estudi.

94. Els contes de Rodoreda que analitza són «Una carta», «La salamandra», «El riu i la barca», «El senyor i la lluna», «La meva Cristina» i «Una fulla de gerani blanc», de *La meva Cristina i altres contes*, i «Semblava de seda», de *Semblava de seda i altres contes*.

119. ORIOL I GIRALT, Joan. *Mirall trencat de Mercè Rodoreda*. Barcelona: Andros, 1988.

Després d'una breu introducció en la qual fa una semblança biogràfica de Rodoreda i un comentari general de *Mirall trencat*, divideix la novel·la en apartats de tres capítols i n'analitza esdeveniments, personatges i punt de vista. Conclou cada apartat amb una secció de possibles preguntes per als estudiants. L'estil senzill i didàctic fa d'aquesta guia de lectura un instrument útil per a alumnes de nivell preuniversitari.

120. ORTEGA, José. «Mujer, guerra y neurosis en dos relatos de Mercè Rodoreda (*La plaza del Diamante* y *La calle de las Camelias*)». *Cuadernos Hispanoamericanos: Revista Mensual de Cultura Hispánica*, núm. 339 (1978), p. 503-512.⁹⁵

Després d'enquadrar Rodoreda en la generació d'escriptors que a partir de l'any 1960 privilegien el discurs del narrador enfront de l'anècdota (Martín Santos, Caballero Bonald, els Goytisolo), en destaca la visió lírica i subjectiva d'una realitat històrica traumàtica. Creu que l'angoixa de Natàlia i Cecília prové de la impossibilitat de ser lliures i independents en la societat immoral de la guerra i la postguerra.

121. PALAU VERGÉS, Montserrat. «*Le temps d'un sein un entre deux chemises*: la narrativa curta de Katherine Mansfield i Mercè Rodoreda». A: *Actes del Col·loqui Internacional Paraula de Dona*. Tarragona: Diputació de Tarragona: Universitat Rovira i Virgili, 1997, p. 71-85.

Rodoreda va mencionar unes quantes vegades la seva admiració per la narrativa de Mansfield i en aquest article Palau Vergés esmenta moltes similituds entre la vida i l'obra contística de les dues escriptores. Algunes d'aquestes similituds són: l'elecció de temes quotidians que semblen de poca importància, el detallisme, l'ús d'un llenguatge aparentment senzill i espontani, el lirisme, l'ús de monòlegs o diàlegs amb interlocutors muts, la ficcionalització d'elements autobiogràfics, etcètera. Dóna exemples concrets de contes d'ambdues autores, bé que sense entrar en una anàlisi en profunditat de contes individuals. En el cas de Rodoreda usa contes de *Vint-i-dos contes*, *La meua Cristina i altres contes* i *Semblava de seda i altres contes*.

95. També es pot trobar aquest article a *Novelistas femeninas de la posguerra española*, edició a cura de Janet W. Pérez, Madrid, José Porrúa Turanzas, 1983, p. 71-83.

122. PAVIA-SESMA, Elena. «No-Aceptación y búsqueda de identidad en *La Plaza del Diamante* o “quien no me acepta me duplica”». A: *Cine-Literature. Essays on Peninsular Film and Fiction*. Edició a cura de George Cabello-Castellet, Jaume Martí-Olivella i Guy H. Wood. Corvallis: Oregon State University Press, 1992, p. 108-111.

Creu que tant Quimet com Natàlia són éssers que no s'accepten a si mateixos, en part a causa del rebuig o l'abandonament familiar (la mare de Quimet volia que fos nena; la mare de Natàlia mor i la relació amb el pare i la madrastra és gairebé inexistent). Considera que en escollir-se com a parella recreen l'esquema familiar de no ser acceptats pel que són. Conclou que el botiguer Antoni reconcilia Natàlia amb la imatge paterna en acceptar-la com és.

123. PÉREZ, Janet. «Metamorphosis as a Protest Device in Catalan Feminist Writing: Rodoreda and Oliver». *Catalan Review*, vol. 2, núm. 2 (1987), p. 181-198.

Analitza la metamorfosi com a protesta simbòlica davant la condició dependent de la dona, centrant-se en tres textos: «La salamandra», de *La meva Cristina i altres contes*, de Rodoreda; i *Vegetal i Muller que cerca espill*, de Maria Antònia Oliver. Afirmar que el text de Rodoreda, que és més universal perquè escapa de les coordenades de temps i espai concretes, suggereix una angoixa còsmica.

124. PÉREZ, Janet. «The Most Significant Writer in Catalan». A: *Contemporary Women Writers of Spain*. Boston: Twayne Publishers, 1988, p. 74-89.

Eficaç introducció a l'obra de Mercè Rodoreda. Intercala biografia i breu resum i comentari de les obres, incloent-hi les quatre primeres novel·les, que Rodoreda va rebutjar posteriorment, i l'argument de la major part dels seus contes. No esmenta *La mort i la primavera*.

125. PÉREZ, Janet. «Time and Symbol, Life and Death, Decay and Regeneration: Vital Cycles and the Round of Seasons in Mercè Rodoreda's *La mort i la primavera*». *Catalan Review*, vol. 5, núm. 1 (1991), p. 179-196.

Considera que el temps —no històric, sinó biològic— és el tema essencial de la novel·la i subratlla, mentre ofereix exemples de contingut i estil, la naturalesa cíclica i mítica del text. Veu l'obra com un símbol d'una eternitat dolo-

rosa i absurda, de la qual aconsegueix escapar el protagonista. Suggereix un paral·lelisme entre els ritus del poble i les *saturnalia*.

126. PÉREZ, Janet. «Presence of the Picaresque and the Quest-Romance in Mercè Rodoreda's *Quanta, quanta guerra...*». *Hispania*, vol. 76, núm. 3 (1993), p. 428-438.

Enumera punts de contacte entre aquesta novel·la i l'estructura de les obres picaresques i postula un origen comú per a ambdues: la novel·la de recerca o *quest romance*. Basant-se en els estudis de Dana Heller i Kadir Djelal, entre altres, suggereix que Rodoreda n'ofereix una variant feminitzada i interioritzada, on no s'assoleix un clímax heroic ni un final amb èxit, sinó un progressiu coneixement.

127. PÉREZ, Janet. «Gothic Spaces, Transgressions and Apparitions in *Mirall trencat*: Rodoreda's Adaptation of the Paradigm». *The Garden Across the Border: Mercè Rodoreda's Fiction*. Edició a cura de Kathleen McNerney i Nancy Vosburg. Londres; Toronto: Susquehanna University Press, 1994, p. 85-97.

Estudia la combinació que hi ha en aquesta novel·la de motius propis del relat gòtic —la casa en decadència, els elements que causen horror, com suïcidi i assassinat, etcètera— amb la crònica realista d'una família. Conclou que Rodoreda s'apropia d'aquest gènere, però l'usa per subratllar la desigualtat sexual, ja que les conseqüències de la mort de Jaume, clau del relat, són molt menys greus per a Ramon que per a Maria.

128. PÉREZ, Janet. «Rodoreda and Kermode: The Sense of (the Lack of) an Ending». A: *Studies in Honor of Gilberto Paolini*. Edició a cura de Mercedes Vidal Tibbits. Newark, DE: Juan de la Cuesta, 1996, p. 337-349.

Confronta l'anàlisi de Frank Kermode, que afirma la necessitat universal i psicològica d'un final que aportí significat en la narrativa, amb el cas de les dues novel·les pòstumes de Rodoreda, *La mort i la primavera* i *Isabel i Maria*. Totes dues van quedar inacabades, o, si més no, presenten un final obert, un recurs comú en la narrativa rodorediana (en el cas de *La mort i la primavera*, Rodoreda va deixar quatre possibles finals, un de llarg i ben desenvolupat i tres de breus i fragmentaris). Pérez, basant-se en diversos teòrics com ara Barthes, Frank i Greimas, que postulen que el significat d'una obra no depèn del final, afirma que els finals oberts d'aquestes novel·les no els resten signifi-

cació i suggereix que Rodoreda potser va escollir conscientment aquesta ambigüitat a conseqüència d'elements de la seva mateixa biografia.

129. PESSARRODONA, Marta. «Les dones a l'obra de Mercè Rodoreda». *Serra d'Or*, núm. 290 (1983), p. 17-19.⁹⁶

Vol rebatre l'etiqueta de víctimes i beneïtes amb què s'ha descrit les heroïnes rodoredianes. Comenta els personatges femenins de les seves novel·les, fins a *Mirall trencat*, alhora que insisteix en el fet que el seu fracàs o passivitat, quan es donen, estan en relació directa amb la seva pertinença a capes pobres d'una societat patriarcal. Les dones de bona posició econòmica tenen poder i autonomia.

130. PESSARRODONA, Marta. «Mercè Rodoreda en el context de la literatura de dones». A: *Memorials ICD 1993-1996*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institut Català de la Dona, 1997, p. 168-172.

Segueix la classificació d'Elaine Showalter a *A Literature of Their Own: British Women Novelists from Brontë to Lessing*, que divideix la literatura britànica de dones en tres fases (femenina, feminista i femella), i l'estudi d'Anne Charlton sobre la literatura d'autores catalanes (*La condició de la dona en la narrativa femenina catalana, 1900-1983*). Conclou que la primera obra de Rodoreda (fins al 1938) correspon a la segona fase (protesta i interiorització de la condició de la dona) i que l'obra que va de 1958 en endavant correspon a la tercera fase (no hi ha dubte que l'autora és dona i que escriu com a tal).

131. POCH I BULLICH, Joaquim; PLANAS I PLANAS, Conxa. *Dona i psicoanàlisi a l'obra de Mercè Rodoreda: un estudi del narcisisme femení*. Barcelona: Promociones Publ. Universitarias, 1987.

Estudi psicoanalític de sis personatges femenins de Rodoreda: Aloma, Natàlia, Cecília Ce, Teresa Goday, Sofia Valldaura i Maria Farriols. Es basa sobretot en Melanie Klein, tot i que també utilitza Freud i Groddeck entre altres. Diagnostica cada personatge basant-se en el DSM III (Manual de classi-

96. Pessarrodona ha publicat un breu comentari de *Mirall trencat* a «Recompongamos los fragmentos: la última novela de Mercè Rodoreda», *La Bañera*, núm. 1 (1979), p. 17. En aquest text emfatitza la presència de Barcelona com a personatge en la novel·la i esmenta els punts de contacte amb l'obra de Virginia Woolf, Hemingway i Faulkner.

ficació de trastorns psíquics, editat per l'Associació Psiquiàtrica Americana). Conclou que totes comparteixen una estructura mental narcisista: intent de conservar una relació d'identificació absoluta amb la figura materna per por de provocar l'ira d'una mare envejosa; per això exclouen qualsevol relació positiva amb un home. Els autors no pretenen fer una anàlisi purament objectiva, ja que expressen les seves pròpies opinions sobre la validesa d'aquesta actitud. No s'esmenta la biografia de Rodoreda.

132. POCH I BULLICH, Joaquim; PLANAS I PLANAS, Conxa. «El fet femení en els textos de Mercè Rodoreda (una reflexió des de la psicoanàlisi)». *Catalan Review*, vol. 2, núm. 2 (1987), p. 199-224.

Complementa l'anàlisi anterior, en partir de les cartes de Rodoreda a Anna Murià per fer una interpretació psicoanalítica de la seva obra basant-se en la seva biografia. Com en el llibre, es subratlla la visió negativa de l'embaràs i el part, la permanència d'uns pares interns, les fantasies suïcides i la concepció immadura de l'amor com a passió possessiva. L'estudi conclou que Rodoreda reflecteix els seus impulsos contraposats de vida (Eros) i mort (Thanatos) i que en reelaborar la seva trajectòria personal en la seva obra va alleujar la tensió psicològica que tenia.

133. POPE, Randolph F. «Mercè Rodoreda's Subtle Greatness». A: *Women Writers of Contemporary Spain: Exiles in the Homeland*. Edició a cura de Joan L. Brown. Newark: University of Delaware Press, 1991, p. 116-135.

Útil introducció a la biografia i obra de Rodoreda. Subratlla la subversió del model romàntic en la seva obra, i la seva corrosiva imatge del matrimoni. N'assenyala el qüestionament de símbols tradicionals (el colom de la pau es converteix en una imatge de la presó domèstica). Insisteix en el seu triple exili com a republicana, catalana i dona. Inclou les quatre novel·les de preguerra posteriorment rebutjades per Rodoreda.

134. POPE, Randolph F. «*Aloma's Two Faces and the Character of Her True Nature*». A: *The Garden Across the Border: Mercè Rodoreda's Fiction*. Edició a cura de Kathleen McNerney i Nancy Vosburg. Londres; Toronto: Susquehanna University Press, 1994, p. 135-147.

Compara la versió d'*Aloma* del 1936 amb la revisada del 1968. Mostra que en la segona, *Aloma* és més opaca envers si mateixa; es coneix menys les prò-

pies motivacions; es perd erotisme, i s'impersonalitza el període històric. Pope considera inferior la segona versió i la veu com una paradoxal conseqüència de la repressió contra les dones que la mateixa Rodoreda denunciava el 1936.

135. PORRÚA, María del Carmen. «Tres novelas de la guerra civil». *Cuadernos Hispanoamericanos: Revista Mensual de Cultura Hispánica*, núm. 474 (1989), p. 45-57.

Comenta com es reflecteix la Guerra Civil espanyola a *Duelo en el paraíso*, de Juan Goytisolo, *Réquiem por un campesino español*, de Ramón J. Sender, i *La plaza del Diamant*, de Mercè Rodoreda. En aquesta darrera, apunta el caràcter passiu de Colometa, que sofreix les conseqüències d'una guerra feta per altres.

136. PORRÚA, María del Carmen. «La configuración espacial en discursos femeninos: Pardo Bazán, Martín Gaité, Rodoreda». *Filología*, vol. 26, núm. 1-2 (1993), p. 291-299.

Comenta el tractament realista i feminista de l'espai a *La Tribuna*, de Pardo Bazán, el progressiu encongiment de l'espai extern i l'eixamplament dels mons interiors a les obres de Martín Gaité i la tematització de l'espai a *Jardín vora el mar*, de Rodoreda. Suggereix el valor semàntic de l'espai com a personatge i repassa les seves diferents funcions com a lloc de trobada, símbol del pas de les estacions, etcètera.

137. QUINTANA, Àngel; MERINO, Imma. «Dues propostes cinematogràfiques sobre la mirada de Mercè Rodoreda». *Revista de Girona*, núm. 157 (1993), p. 192-199.

Comenten l'adaptació cinematogràfica de *La plaza del Diamant* que va fer Francesc Betriu. Consideren que fuig de l'intimisme radical de la novel·la i opta per elements costumistes, històrics i coloristes. La comparen amb el projecte d'adaptació de *La mort i la primavera* que va preparar Agustí Villaronga, frustrat després per fallades del mecanisme de producció. Villaronga mostra una voluntat antropològica i una gran fidelitat a l'obra. Pretén mostrar la poètica de la crueltat i la recerca de la transcendència de Rodoreda. L'article s'acompanya d'interessants esbossos de decorat i vestuari d'aquest projecte, que Villaronga encara vol dur a terme.

138. RESINA, Joan Ramon. «The Link in Consciousness: Time and Community in Rodoreda's *La plaça del Diamant*». *Catalan Review*, vol. 2, núm. 2 (1987), p. 225-246.

Considera que la crítica feminista americana ha donat una visió reductiva de Rodoreda. Aplica el concepte de Deleuze i Guattari de literatures *menors* (el llenguatge de les quals ha sofert una *desterritorialització*) a *La plaça del Diamant*, per mostrar-ne l'arrelament en una experiència històrica col·lectiva específicament catalana. Conclou que en aquesta novel·la Rodoreda suggereix la capacitat de reconnectar i reterritorialitzar simbòlicament una comunitat aniquilada per la guerra.

139. RESINA, Joan Ramon. «Detective Formula and Parodic Reflexivity: *Crim*» A: *The Garden Across the Border: Mercè Rodoreda's Fiction*. Edició a cura de Kathleen McNerney i Nancy Vosburg. Londres; Toronto: Susquehanna University Press, 1994, p. 119-134.

Estudia detalladament la paròdia que fa Rodoreda en aquesta obra (la reedició de la qual va prohibir després) del gènere detectivesc, en especial el britànic. Comenta personatges, descripcions, al·lusions metal·literàries, etcètera. Conclou que reflecteix la situació de Catalunya, la zona més industrialitzada d'Espanya els anys trenta, però tot i així mancada d'un poder polític equiparable a l'econòmic. En aquest sentit veu *Crim* com una al·legoria de Catalunya, que podria considerar-se també una paròdia d'altres nacions europees que tenien una economia capitalista que anava acompanyada d'autonomia i poder polítics.

140. RHODES, Elizabeth. «The Salamander and the Butterfly». A: *The Garden Across the Border: Mercè Rodoreda's Fiction*. Edició a cura de Kathleen McNerney i Nancy Vosburg. Londres; Toronto: Susquehanna University Press, 1994, p. 162-187.

Comenta la contradicció entre les afirmacions antifeministes de Rodoreda a diverses entrevistes i la seva biografia atípica de dona marginal i independent. Subratlla la necessitat d'una nova lectura de la qüestió del gènere en aquesta autora, que en reflecteixi els aspectes conflictius i contradictoris. Fa aquesta lectura amb relació a «La salamandra», de *La meua Cristina i altres contes*. N'analitza l'estructura repetitiva i la complexa figura femenina. Destaca la participació voluntària de les heroïnes rodoredianes en la seva prò-

pia victimització, a causa dels intensos vincles que mantenen amb els homes que les destrueixen.

141. ROBLES, Adela. «The Question of Space in *La plaça del Diamant*». A: *Voices and Visions. The Words and Works of Mercè Rodoreda*. Edició a cura de Kathleen McNerney. Selinsgrove: Susquehanna University Press; Londres: Associated University Presses, 1999, p. 127-147.

Analitza els espais tancats i oberts de la novel·la i com contribueixen a crear la identitat dels personatges. Parteix de l'explicació de Johanna Smith sobre la separació radical dels espais femenins i masculins que es desenvolupa des del segle XIX, essent l'espai de la dona el privat i domèstic i el de l'home el públic. Demostra que la carència d'un espai que equilibri el que és privat i el que és públic causa la destrucció de Natàlia i Quimet. Analitza l'evolució de Natàlia des de l'alienació inicial, paral·lela al seu tancament en espais privats, fins a l'alliberament final, en què aconsegueix equilibrar els espais privats i públics i desenvolupar una identitat pròpia i completa. Conclou que Rita i Toni, els fills de Natàlia i Quimet, subverteixen les tradicionals limitacions espacials i representen, per tant, una esperança de futur.

142. ROCA MUSSONS, Maria A. *Costruzioni simboliche nel romanzo di Mercè Rodoreda «La plaça del Diamant»*. Sassari: Centro Stampa, 1986.⁹⁷

Estudia els dos naixements de Colometa/Natàlia —el ball (passiu) i el crit final (actiu)—, a través de diversos símbols, alguns dels quals han estat poc o gens analitzats en altres estudis, com per exemple: la *bola* en què Colometa comprimeix la seva tristesa, l'àngel guardià representat en Mateu, l'expansió centrífuga/centrípeta en ambdues etapes, etcètera.

143. ROCA MUSSONS, Maria A. «La colomba nera: Dall vermouth all'acido muriatico». *Codici del Gusto*. Edició a cura de Maria Grazia Profeti. Milà: Franco Argelino, 1992, p. 431-444.

Analitza el paper del menjar a *La plaça del Diamant*. Assenyala la importància simbòlica d'espais relacionats amb aliments, com la pastisseria, el

97. Una versió reduïda d'aquest llibre es troba a Maria A. ROCA MUSSONS, «Aspectes del sistema simbòlic a *La plaça del Diamant*», *Catalan Review*, vol. 2, núm. 2 (1987), p. 247-261.

bar Monumental, el mercat, l'adrogueria de l'Antoni o el bar del Vicens. Aquest darrer, per exemple, representaria la sortida del túnel de la guerra, un local sense nom que s'està obrint camí. Estudia la ubiqüitat de comparacions que tenen en segon terme aliments. I assenyala que un tema essencial de l'obra és la contraposició entre tenir menjar (preguerra) i no tenir-ne (guerra i postguerra).

144. ROCA MUSSONS, Maria A. «Novalis e M. Rodoreda: Il Fiore Azzurro». A: *La Cultura Catalana tra l'Umanesimo e il Barocco*. Edició a cura de Carlos Romero i Rosend Arquès. Pàdua: Programma, 1994, p. 499-502.

Comenta la incidència del color blau i les flors a *La plaça del Diamant*, *Mirall trencat*, *Viatges i flors* i «Paràlisi», de *Semblava de seda*. Se centra breument en el significat d'una flor blava en el paradís bíblic que s'evoca en dues ocasions a *La plaça del Diamant* i el compara amb el que presenta a l'obra de Novalis.

145. RODRÍGUEZ, María Pilar. «Experiencias, literatura y cine. Traducciones y traiciones en *La plaça del Diamant*». *Anuario de cine y literatura en español*, vol. 1 (1995), p. 111-120.

Analitza l'adaptació cinematogràfica de Francesc Betriu. Partint de Fleisham, estudia la narració fílmica en relació amb la realitat històrica en què es produeix. Considera que Betriu fa més atenció a la realitat sociopolítica catalana que a la interioritat de Natàlia. Dóna suport a la seva tesi amb anàlisis d'imatges i crèdits, així com amb un repàs a la recepció crítica de la pel·lícula.

146. ROSELLÓ BOVER, Pere. «Mercè Rodoreda i *El manuscrit trobat a Saragossa*». *Revista de Catalunya*, nova etapa, núm. 108 (1996), p. 118-132.

Estudia la influència d'aquesta obra a *Quanta, quanta guerra...* Rodoreda esmenta en el pròleg la influència de la versió cinematogràfica (del director polonès Wojciech J. Has, 1964), però Roselló se centra en el llibre homònim del comte polonès Jan Potocki (1761-1815), que va ser la base de la pel·lícula. Destaca les similituds entre aquest i la novel·la de Rodoreda: confluència d'un món real i un d'extraordinari i esotèric, viatge iniciàtic del protagonista i successió d'episodis que se centren en les vides d'altres persones.

147. RUEDA, Ana. «Mercè Rodoreda: From Traditional Tales to Modern Fantasy». A: *The Garden Across the Border: Mercè Rodoreda's Fiction*. Edició a cura de Kathleen McNerney i Nancy Vosburg. Londres; Toronto: Susquehanna University Press, 1994, p. 201-222.

Explora la naturalesa ètica de la fantasia a «La meva Cristina» i «La salamandra», de *La meva Cristina i altres contes*, i en destaca la reescriptura dels contes de fades, la Bíblia i certs motius folklòrics. Es basa en la perspectiva teòrica sobre escriptura fantàstica de Katharine Hume, Rosemary Jackson i Anne Wilson.

148. SALUDES I AMAT, Anna Maria.⁹⁸ «Suggestioni Lulliane in Mercè Rodoreda: "Aloma" in *Aloma*». *Annali Istituto Universitario Orientale*, vol. 34, núm. 1 (1992), p. 433-443.

Assenyalà la influència de Ramon Llull en l'obra de Rodoreda, patent en l'elecció de noms per als seus protagonistes, que provenen —o recorden— dels que aquest autor va usar en les seves obres, sobretot a *Blanquerna*. Compara l'Aloma de Rodoreda amb l'Aloma de Llull (mare del jove Blanquerna) i hi troba algunes similituds, com l'abnegació maternal, la difícil comunicació amb els altres i el sotmetiment a un baró que té el poder material.

149. SALUDES I AMAT, Anna Maria. «Una passió secreta de Mercè Rodoreda: el teatre». *Revista de Catalunya*, núm. 76 (1993), p. 121-130.

Rastreja les fonts teatrals en l'obra de Rodoreda, com ara l'ús de monòlegs en les novel·les i de diàlegs sense veu narrativa que els connecti en alguns contes. Així mateix, examina les manifestacions fetes per l'autora en cartes al seu editor, Joan Sales, o a les seves amigues Anna Murià i Susina Amat, que deixen molt clara la importància que el teatre tenia per a ella. L'ambició d'escriure i publicar teatre i veure representades les seves obres la va acompanyar durant anys.

150. SALUDES I AMAT, Anna Maria. «Teatre i narració: possibles interrelacions en l'obra de Mercè Rodoreda». A: *La Cultura Catalana tra l'Umanesi-*

98. Anna Maria Saludes i Amat comenta les col·laboracions de Mercè Rodoreda al setmanari *Clarisme* durant 1933-1934 a «Mercè Rodoreda, periodista», *Revista del Centro de Lectura de Reus*, núm. 241 (1972), p. 1324-1326.

mo e il Barocco. Edició a cura de Carlos Romero i Rosend Arquès. Pàdua: Programma, 1994, p. 495-498.

Examina les relacions entre la peça teatral *Un dia* i el capítol XIX de la segona part de *Mirall trencat*. Hi ha moltes similituds i fins i tot diàlegs exactament iguals, i per això conclou que el capítol de la novella prové de l'obra teatral.

151. SALUDES I AMAT, Anna Maria. «Transparències enigmàtiques en la dedicatòria i l'epígraf de *La plaça del Diamant*». *Revista de l'Alguer*, vol. x, núm. 10 (1999), p. 209-228.

Analitza l'epígraf de la novella («My dear, those things are life», de Georges Meredith) i la dedicatòria (A J. P.). Quant a l'epígraf, el contextualitza: forma part del sonet XXV del llibre *Modern Love*, una seqüència de cinquanta sonets en forma de novel·la, publicat per Georges Meredith el 1862. El llibre relata la relació fracassada d'un matrimoni, marcat per l'adulteri i la mort, i es basa en molts detalls autobiogràfics. Saludes i Amat traça les correspondències entre aquesta obra de Meredith i la novella de Rodoreda, i així amplia la rellevància i significació de l'epígraf. Quant a la dedicatòria, la relaciona amb les freqüents declaracions de Rodoreda que *La plaça del Diamant* és una gran història d'amor, bé que desprovista de sentimentalisme. L'estudiosa opina que la dedicatòria també reflecteix una gran història d'amor, la de Rodoreda i Joan Prat (o Armand Obiols, pel seu pseudònim literari), que va durar trenta anys, malgrat que va ser poc convencional i sentimental.

152. SANDERS-TERHORST, Christa. «Mercè Rodoreda, *La plaza del Diamante*». *Hispanorama*, núm. 58 (1991), p. 77-80.⁹⁹

153. SCARLETT, Elizabeth Ann.¹⁰⁰ «Mercè Rodoreda». A: *Under Construction: The Body in Spanish Novels*. Charlottesville; Londres: University Press of Virginia, 1994, p. 99-139.

Analitza la inscripció del cos femení en l'obra de Rodoreda i demostra que sovint es veu com un text verídric on els enganys socials es desvetllen. A

99. No he pogut localitzar una còpia d'aquest article.

100. Elizabeth A. Scarlett va dedicar la seva tesi doctoral a Mercè Rodoreda, Emilia Pardo Bazán i Rosa Chacel. Vegeu l'entrada 189.

La plaça del Diamant estudia els diferents aspectes del que és maternal: el trauma de la ruptura del vincle maternofilial, la recerca d'una nova simbiosi, el conflicte entre maternitat i escriptura, etcètera. A *El carrer de les Camèlies* veu el cos i les seves múltiples marques i cicatrius com a signe d'identitat. De *Jardí vora el mar* en comenta el simbolisme floral i marítim. A *Mirall trencat* destaca la proliferació de codis corporals, com roba o joies, i il·lumina l'ús de la casa de nines com a metàfora de la mateixa obra.

154. SCARLETT, Elizabeth Ann. «“Vinculada a les flors”: Flowers and the Body in *Jardí vora el mar* and *Mirall trencat*». A: *The Garden Across the Border: Mercè Rodoreda's Fiction*. Edició a cura de Kathleen McNerney i Nancy Vosburg. Londres; Toronto: Susquehanna University Press, 1994, p. 73-84.

Analitza el simbolisme floral que s'associa a la dona en Rodoreda. Observa una evolució des del pla concret (la rosa de Jericó que representa Colometa en el seu primer part) fins a una correspondència dona/planta en el pla fantàstic a *Mirall trencat*. Desenvolupa un paral·lel entre el text-rizoma de Deleuze i Gattari i les connexions del simbolisme floral en Rodoreda amb discursos geogràfics, psicològics, socioeconòmics i biològics.

155. SHORT, Kanyann. «Too Disconnected / Too Bound Up: The Paradox of Identity in Mercè Rodoreda's *The Time of the Doves*». A: *International Women's Writing: New Landscapes of Identity*. Edició a cura d'Anne E. Brown i Marjanne E. Goozé. Westport, CT: Greenwood, 1995, p. 187-195.

L'autora argüeix que els anys vuitanta es va estudiar sovint *La plaça del Diamant* des de la perspectiva del feminisme nord-americà i es va tendir a donar-ne una visió reductiva, que no tenia en compte el context cultural i sociològic. Sovint es va interpretar Natàlia com una víctima d'opressió sexual i social i els seus silencis, com a prova de la seva marginació. Short es basa en una visió feminista que ressalta la paradoxal inserció i exclusió simultànies de la dona en el món del poder hegemònic. Veu els silencis de Natàlia no com una debilitat, sinó com una estratègia oposicional de supervivència i la seva vida, com una victòria sobre un temps històric devastador.

156. SIMBOR ROIG, Vicent. «El joc temporal en els contes de Mercè Rodoreda». A: *Actes del Primer Simposi Internacional de Narrativa Breu*. Edició a cura de V. Alonso, A. Bernal i C. Gregori. Barcelona: Institut Interuniversi-

tari de Filologia Valenciana: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 253-279.

Analitza estadísticament tres llibres de contes de Rodoreda i conclou que, aproximadament, en el 70 % dels relats de *Vint-i-dos contes* i *La meua Cristina i altres contes* i en el 50 % dels de *Semblava de seda*, el pas del temps és l'element essencial, ja que el passat s'hi examina com el causant de la crisi present. Seguidament analitza el tractament del pas del temps des de la perspectiva narratològica de Genette i conclou que els recursos més usats per Rodoreda són l'analepsi (fragmentació de l'ordre temporal), l'el·lipsi (deixar sense narrar grans fragments del passat per a agilitar la durada de la història) i el relat iteratiu (indicar que certes situacions del passat, encara que es narrin una sola vegada, es repetien freqüentment). Conclou que Rodoreda, com Proust, va utilitzar amb mestria els recursos tècnics idonis per a treure partit al joc temporal.

157. SOBEJANO-MORÁN, Antonio. «*Espejo roto: La utopía arcádica de Mercè Rodoreda*». *Letras Peninsulares*, núm. 8:1 (1995), p. 133-145.

Es basa en diversos teòrics feministes i analitza la novel·la com una revisió epistemològica del sistema patriarcal. Teresa el subverteix amb dos matrimonis per interès, en els quals en lloc de ser sotmesa a la llei del pare es converteix en l'element dominant. A més, rebutja la funció arquetípica de mare. L'espai matriarcal que crea se simbolitza per mitjà de la naturalesa o món arcàdic. Els elements constitutius —terra, aigua, aire i foc— reflecteixen metafòricament la consciència dels personatges. Però el món matriarcal de Teresa s'ha aixecat sota els mateixos paradigmes que sostenien el patriarcal (poder/submissió, naturalesa/societat, etc.) i a l'últim és destruït.

158. SOBRER, Josep Miquel. «L'artifici de *La plaça del Diamant*, un estudi lingüístic». A: *In memoriam Carles Riba*. Edició a cura del Departament de Filologia Catalana de l'Institut d'Estudis Hellènics. Esplugues de Llobregat: Ariel, 1973, p. 363-375.

Analitza els dos primers paràgrafs del capítol XXVII de la novel·la. Subratlla els elements propis de l'oralitat —frases curtes, repeticions, preferència per l'oració coordinada, lèxic popular, ús de frases fetes—, que fan que el lector accepti la convenció d'una llengua impecable gramaticalment com una cosa popular i natural. Conclou que el contrast entre el contingut dramàtic i l'ex-

pressió col·loquial, que normalment s'usaria per aconseguir un efecte còmic, fa que el sofriment de Natàlia commogui el lector.

159. SOBRER, Josep Miquel. «Gender and Personality in Rodoreda's Short Fiction». A: *The Garden Across the Border*. Edició a cura de Kathleen Mc-Nerney i Nancy Vosburg. Londres; Toronto: Susquehanna University Press, 1994, p. 188-200.

Després d'una introducció en la qual comenta característiques de diferents col·leccions de contes de Rodoreda, se centra en els protagonistes masculins de tres contes: «La brusa vermella», «La gallina» i «En una nit obscura».¹⁰¹ Conclou que les dones de Rodoreda persegueixen un desenvolupament interior, el revers negatiu del qual és l'ambició; els homes se centren en alguna cosa exterior, en general una dona, i el seu revers negatiu és la por i la incapacitat per actuar.

160. SOLDEVILA, Llorenç. *Una novella són paraules. Introducció a l'obra de Mercè Rodoreda*. Barcelona: Proa, 2000.

L'autor ha preparat una antologia de textos de Rodoreda, lligada a una visió diacrònica de la seva vida i obra. El llibre està pensat com un instrument didàctic escolar. Cada capítol inclou un fragment d'un text de Rodoreda, què s'ha dit sobre l'obra, exercicis de llengua, estil i comprensió, fotografies, etcètera.

161. SOLÉ I OLTRA, Xavier; TINTÓ I GIMBERNAT, Roser. «Els símbols en l'obra de Mercè Rodoreda: el ganivet i les estrelles». *Antipodas*, núm. 5 (1993), p. 203-221.

Estudien el significat i la funció del ganivet i les estrelles en l'obra de Rodoreda. Consideren que és a *Quanta, quanta guerra...* on adquireixen un simbolisme ple, que alhora il·lumina retrospectivament la seva funció en les obres anteriors. Veuen un doble símbol en el ganivet: el punyal, associat al dolor de l'experiència vital, i l'espasa, que representa la comprensió de la veritat profunda de les coses, a través del record. Analitzen les estrelles com a símbol del

101. Provenen, respectivament, de *Vint-i-dos contes*, *La meua Cristina i altres contes* i *Semblava de seda i altres contes*.

món espiritual i íntim, a través del qual l'home pot contactar amb la divinitat, ser àngel.¹⁰²

162. SOLER I MARCET, Maria Lourdes. «Mercè Rodoreda: Eine Schriftstellerin im Exil». *Die Horen*, núm. 35 (1990), p. 157-161.¹⁰³

Després d'un resum biogràfic, comenta breument totes les obres de Rodoreda. Les considera, en la línia d'Arnau, autobiografies literàries. Subratlla el punt de vista femení (no feminista), la mitificació de la realitat i la importància del món vegetal. Observa tres parts en les novel·les: una primera on es relata el passat, una segona en la qual s'interioritza l'experiència a través del monòleg i una tercera que sintetitza acció i monòlegs interiors.

163. TRIADÚ, Joan. «Una novel·la excepcional: *La plaça del Diamant* de Mercè Rodoreda». *Llegir com viure*. Barcelona: Fontanella, 1963, p. 132-139.¹⁰⁴

Destaca la complexa barreja d'alegria i tristor que presenta l'obra rodorediana. Analitza la presència dels coloms i del nom Colometa com a símbols de l'alienació sistemàtica de la protagonista. Subratlla que el llenguatge, aparentment senzill, és en realitat d'una gran riquesa literària.

164. TRIADÚ, Joan. «Panorama de la novel·la catalana». *Serra d'Or*, núm. 120 (1969), p. 63-64.

Comenta la segona versió d'*Aloma*, aïllant alguns dels trets que també hi haurà a la seva narrativa posterior.

165. TRIADÚ, Joan. «Aparició de *La plaça del Diamant*», «El què i el com de *La plaça del Diamant*», «*La plaça del Diamant* en l'excepcionalitat», «Mercè

102. Analitzen aquests símbols a totes les obres narratives de Rodoreda a excepció de les primeres quatre novel·les, posteriorment rebutjades, i els contes anteriors al 1938, publicats en revistes.

103. Agraïxo a Anjouli Janzón la traducció d'aquest article a l'espanyol, ja que m'ha permès fer aquest comentari.

104. També pot trobar-se a «*La plaça del Diamant* de Mercè Rodoreda», a *Guia de literatura catalana contemporània*, edició a cura de Jordi Castellanos, Barcelona, Edicions 62, 1973, p. 401-407.

Rodoreda després de *La plaça del Diamant*». A: *La novella catalana de postguerra*. Barcelona: Edicions 62, 1982, p. 106-119.

Explica que aquesta novella va ser una anomalia en el panorama editorial català de l'època, marcat per un realisme transcendentalista. Rodoreda, en canvi, va usar una prosa poètica que mitificava la quotidianitat i que marcaria la literatura catalana posterior. Comenta l'estil de la novella, que considera que és la història de la desil·lusió d'una dona. En el darrer article repassa breument *Jardí vora el mar*, que considera un precedent de *Mirall trencat*, i *El carrer de les Camèlies*.

166. TUCCIO, Anna. «Mercè Rodoreda: La realt  e le favole». A: *La narrativa degli anni '20 e '30 (e dintorni)*. Edició a cura de Maria Alessandra Giovannini i Nastasha Leal Rivas. Nàpols: Istituto Universitario Orientale, 2001, p. 41-52.

Traça paral·lelismes entre els contes per a nens que Rodoreda va publicar en el periòdic dominical *Publicitat* l'any 1935 i alguns dels seus contes per a adults, publicats a partir dels anys seixanta (com ara «El riu i la barca» i «La salamandra», de *La meva Cristina i altres contes*, entre d'altres). Tuccio considera que va ser en els contes infantils on Rodoreda va mostrar per primera vegada la seva afició per les coses fantàstiques i la fauna.

167. UGARTE, Michael. «Working at a Discount: Class Consciousness in Mercè Rodoreda's *La plaça del Diamant*». *MLN*, núm. 114:2 (mar  1999), p. 297-314.

Parteix de la perspectiva del materialisme cultural de Raymond Williams, aix  com també de l'obra de Fredric Jameson, i analitza la representació del treball privat i públic a la novella. Considera que la pertinença de Natàlia a la classe social treballadora acoloreix tota la seva experiència. Tanmateix, el tema de la consciència social no s'aborda obertament, sinó per mit  de diversos recursos que el suggereixen. Entre altres elements, analitza, per exemple, la detallada descripció de les activitats laborals de Natàlia (tant a la llar com a casa dels patrons), l'episodi de la miliciana Julieta que romantitza el poder de la revolució, i contrasta amb la descarnada realitat de Natàlia a la rereguarda, i el paral·lelisme entre la seva ascensió econòmica amb el segon matrimoni i l'evolució econòmica del pa  els anys cinquanta i seixanta.

168. VAN LAWICK, Heike. «Les traduccions a l'alemany dels contes de Mercè Rodoreda». A: *Actes del Primer Simposi Internacional de Narrativa Breu*. Edició a cura de V. Alonso, A. Bernal i C. Gregori. Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 355-376.

Després de donar algunes estadístiques generals de la traducció a l'alemany de diverses obres de Rodoreda (nombre d'exemplars venuts, per exemple), se centra en la traducció de *La meua Cristina i altres contes*. Per bé que comenta molt positivament el treball de la traductora, Angelika Maas, critica algunes decisions editorials: el títol del llibre s'ha canviat (en alemany es tradueix com «El riu i la barca»), s'han suprimit dos contes de la col·lecció original —«Record de Caux» i «La sala de les nines»— i se n'han afegit dos de *Vint-i-dos contes* —«La sang» i «La gallina». Heike presenta algunes hipòtesis de per què s'han fet aquests canvis i afirma que trenquen la unitat original del llibre i confonen el lector alemany perquè presenten la traducció com una antologia, en lloc de fer-ho com un llibre de contes complet. Al final de l'article forneix una bibliografia de les traduccions a l'alemany.

169. VARDERI, Alejandro. «Mercè Rodoreda: més enllà del jardí». *Catalan Review*, vol. 2, núm. 2 (1987), p. 263-271.

Analitza des de la perspectiva de Bachelard l'arrelament de les protagonistes rodoredianes en l'espai domèstic autosuficient de la casa i el jardí, com una manera de pal·liar l'experiència de l'exili de la seva autora. Observa que surten d'aquest espai per por o per trobar-se a si mateixes, però que sempre hi tornen.

170. VARDERI, Alejandro. «A la recherche d'*Isabel i Maria*. (In the Garden of Childhood with Rodoreda and Proust)». A: *Voices and Visions. The Words and Works of Mercè Rodoreda*. Edició a cura de Kathleen McNerney. Selinsgrove: Susquehanna University Press; Londres: Associated University Presses, 1999, p. 208-223.

Varderi estableix un parallelisme entre les vides de Marcel Proust i Rodoreda i entre l'obra d'aquest i la novel·la de Rodoreda *Isabel i Maria*. Explica que tots dos van tenir una estreta relació amb una àvia i un avi, respectivament, que els van comunicar la passió pels jardins, la literatura i el refinament. Per a tots dos, el jardí es va convertir en una escapatòria paradisiàca de les

renyines familiars durant la infància. I en l'obra de tots dos el jardí simbolitza el paradís perdut de la infància i l'entrada en l'àmbit d'una sexualitat marcada pel que és prohibit (en el cas de Rodoreda, el tabú de l'incest i l'adulteri i, en el de Proust, l'homosexualitat). Varderí analitza després diversos elements i símbols d'*Isabel i Maria*, que corroboren aquestes premisses.

171. VILLALONGA, Mariàngela. «Les flors de Mercè Rodoreda i Edward Burne-Jones». *Serra d'Or*, núm. 503 (novembre 2001), p. 42-46.

Estableix correlacions temàtiques i gràfiques entre «Flors de debò», la segona part del llibre *Viatges i flors*, de Rodoreda, el llibre d'il·lustracions del pintor preraphaelita Edward Burne-Jones, titulat *The Flower Book* (Londres, 1898), i les pintures d'àngels i sirenes de Susina Amat, amiga de Mercè Rodoreda. Un exemple clar d'aquestes influències és la il·lustració de Burke «With the Wind», que mostra un àngel abraçant una figura femenina, la mateixa imatge representada a l'estela funerària que Amat va dibuixar després de la mort del seu espòs. Així mateix, a *Mirall trencat* la criada Armanda somnia recurrentment amb un àngel que se l'endú al cel abraçada.

172. VIVES, Lluïsa. «La meva Cristina i altres contes dins l'obra de Mercè Rodoreda». *Nous Horitzons*, núm. 14 (1968), p. 45-48.

Rebat la posició crítica que etiqueta Mercè Rodoreda com a escriptora espontània, i que la identifica amb els seus personatges i amb l'enyorament de la Barcelona de preguerra. Subratlla la gran riquesa fantàstica i tècnica de *La meva Cristina i altres contes* i analitza el motiu de la metamorfosi. Suggereix que és producte, com la passivitat de Colometa o Cecília Ce, de l'escissió entre un jo marginat i el món.

173. VOLLENDORF, Lisa. «Exchanging Terms: Toward the Feminist Fantastic in *Mirall Trencat*». A: *Voices and Visions. The Words and Works of Mercè Rodoreda*. Edició a cura de Kathleen McNerney. Selinsgrove: Susquehanna University Press; Londres: Associated University Presses, 1999, p. 156-174.

Parteix de les teories de Gayle Rubin i Luce Irigaray sobre la conversió de la dona en un producte d'intercanvi mercantil en la societat patriarcal. Analitza el matriarcat que crea Teresa Goday, a partir dels seus matrimonis per interès, com un sistema basat en aquesta mercantilització que nega la identi-

tat sexual de la dona i els seus instints maternals i provoca relacions competitives i destructives entre mares i filles. Com que es basa en els valors patriarcal, aquest matriarcat es deteriora i mor amb Teresa. A l'última part de la novel·la, la criada Armanda, mitjançant el seu accés a un món fantàstic en el qual es comunica amb els morts, es converteix en la *mare* simbòlica d'aquesta família, i transcendeix les barreres de biologia, classe social i realitat. Vollendorf conclou que Rodoreda usa els aspectes fantàstics com un mitjà d'alliberament del subjecte femení de la *territorialització* patriarcal.

174. VOSBURG, Nancy.¹⁰⁵ «The Roots of Alienation: Rodoreda's *Viatges i flors*». A: *The Garden Across the Border: Mercè Rodoreda's Fiction*. Edició a cura de Kathleen McNerney i Nancy Vosburg. Londres; Toronto: Susquehanna University Press, 1994, p. 148-161.

Veu com a tema unificador d'aquesta col·lecció de contes l'exili territorial i psicològic. La guerra n'és el teló de fons, però el narrador rodamón es concentra en els que es van quedar enrere i mostra el caràcter obsessivament conformista i exclusivista de cada comunitat que visita, símbol d'una Espanya desmembrada i escindida. Rodoreda subratlla el matís sexual de l'exili (dones com l'altre exclòs).

175. VOSBURG, Nancy. «Reflections: Spaces of Self-Knowledge in Rodoreda's Fiction». A: *Voices and Visions. The Words and Works of Mercè Rodoreda*. Edició a cura de Kathleen McNerney. Selinsgrove: Susquehanna University Press; Londres: Associated University Presses, 1999, p. 63-79.

Analitza les funcions simbòliques d'un seguit d'elements que funcionen com un mirall del jo narrador en cinc relats de *Vint-i-dos contes* («El mirall», «Tarda al cinema», «Abans de morir», «En el tren» i «La sang»). Aquests elements reflectius són miralls, diaris, cartes, somnis i la narració en primera persona dirigida a un interlocutor invisible, que permet a la narradora projectar exteriorment els seus dilemes interns. La relació dialògica entre el jo narrador

105. Nancy Vosburg és coeditora, juntament amb Kathleen McNerney, de *The Garden Across the Border: Mercè Rodoreda's Fiction*, Londres i Toronto, Susquehanna University Press, 1994. A més, és autora d'un estudi biobibliogràfic sobre Rodoreda: «Mercè Rodoreda», a *Spanish Women Writers. A Bio-Bibliographical Source Book*, edició a cura de Linda Gould Levine, Ellen Engelson Marson i Gloria Feiman Waldman, Westport, CT, Greenwood Press, 1993, p. 415-428. Després d'una succinta biografia, identifica els temes principals de la seva obra i en comenta breument la resposta crítica.

i la seva imatge reflectida es converteix en un instrument crucial d'autoconeixement. Vosburg conclou que les tècniques reflectives i dialògiques utilitzades en aquests contes són un precedent de l'*escriptura parlada* que usa Rodoreda en algunes novel·les, incloent-hi *La plaça del Diamant*.

176. WALDMAN, Gloria F. «Vindicación feminista: Lidia Falcón, Esther Tusquets i Mercè Rodoreda». *La Torre*, núm. 115 (1982), p. 177-185.

Subratlla les dificultats que afronta la figura femenina en diferents marcs socials i històrics: classe humil a *La plaça del Diamant* de Rodoreda; món de la política, en especial el Partit Comunista, a *Es largo esperar callado*, de Lidia Falcón, i classe alta a *El mismo mar de todos los veranos*, d'Esther Tusquets, que dona una visió lírica del lesbianisme.

177. WYERS, Frances. «A Woman's Voices: Mercè Rodoreda's *La plaça del Diamant*». A: *Actes del Segon Colloqui d'Estudis Catalans a Nord-amèrica*. Edició a cura de Manuel Durán, Albert Porqueras-Mayo i Josep Roca-Pons. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1982, p. 365-375.¹⁰⁶

Considera que el tema de la novel·la és el dolor de l'aïllament i el silenci, i equipara la repressió de la llengua i la cultura catalanes amb la situació de Natàlia, de qui estudia els silencis. Subratlla la proliferació d'espais tancats i situacions opressives, la internalització del temps i l'estructura circular de la novel·la. Traça un parallelisme entre Rodoreda i Rulfo, ja que ambdós eradiquen la comunicació que identifica els seus protagonistes en l'acte d'escriure'n la història.

178. ZIMMERMAN, Marie-Claire. «La reconstruction romanesque du lien familial dans *La plaça del Diamant* de Mercè Rodoreda». *Iberica*, núm. 1 (1992), p. 187-198. (Nouvelle Série)

Considera que l'impuls narratiu bàsic d'aquesta novel·la és la creació d'una nova família, a partir d'una primera absència materna. Rastreja en l'obra la repetició del motiu de l'absència —de paraules, de pares, de marit—, que repeteix la frustració inicial. Conclou que en la relació entre Natàlia i el botiguer Antoni la família aconsegueix existir, assumint les mutilacions inevitables.

106. Aquest article també es troba a *Kentucky Romance Quarterly*, vol. 30, núm. 3 (1983), p. 301-309.

3.2. TESIS DOCTORALS

179. ARNAU, Carme. «La narrativa de Mercè Rodoreda: el mite de la infantesa». Universitat de Barcelona.

Correspon al llibre de l'entrada 7.

180. BUCKLEY, Christina Anne. «Seen and Heard: Silence and Speech in Spanish Women's Short Stories and Films (Mercè Rodoreda, Carme Riera, Arantxa Lazcano, Azucena Rodríguez)». Tulane University, 1998.

Examina l'apropiació del silenci en els contes de Mercè Rodoreda. Ho interpreta com una resposta al franquisme: la desconfiança del llenguatge hegemònic fa que les dones usin mètodes no verbals per a subvertir l'autoritat de les paraules.

181. CARBONELL, Neus. «Beyond the Anxiety of Patriarchy: Language, Identity and Otherness in Mercè Rodoreda's Fiction». Indiana University, 1993.

Parteix de Lacan i Kristeva per demostrar la construcció opressiva a què se sotmet el jo, especialment el del subjecte femení, en la societat patriarcal. Suggereix que el sotmetiment al sistema simbòlic paternal produeix en les protagonistes de l'obra rodorediana absència d'identitat, «exmatriació» i angouxa.¹⁰⁷ Compara la perspectiva d'Helène Cixous i Mercè Rodoreda en el seu intent d'imaginar futurs utòpics —en el no-espai del text— on es dona una nova relació entre els sexes.¹⁰⁸

182. CIVIDANES, Anne M. «El exilio interior en la obra de Rosa Chacel, María Teresa León i Mercè Rodoreda». The Florida State University, 2000.

L'exili s'explora no solament com una condició geogràfica, sinó més aviat com una qüestió cultural, psicològica i lingüística, a més de fer-ho com una metàfora de l'exili experimentat per una escriptora dona. Es basa en *La plaça del Diamant*.

107. En aquesta part de la tesi se centra en *Aloma*, *La plaça del Diamant*, *El carrer de les Camèlies* i *Jardí vora el mar*; i, a més, en una selecció de contes de *Semblava de seda*, *La meua Cristina* i altres contes i *Vint-i-dos contes*.

108. En aquesta segona part se centra en *Mirall trencat*, *Viatges i flors* i *Quanta, quanta guerra...*

183. EVERLY, Kathryn Anne. «Changing Identities of Catalan Women Writers and Artists: the Works of Mercè Rodoreda, Remedios Varo, Montserrat Roig and Carme Riera». The University of Texas, Austin.

Parteix de les teories de Kristeva, Bourdieu i Foucault. Considera que aquestes dones exerceixen una energia subversiva sobre les jerarquies de poder inherents al llenguatge, les implicacions socioculturals del discurs i l'ordre simbòlic institucional. Estudia l'ús d'imatges surrealistas a *La plaça del Diamant*, *El carrer de les Camèlies* i diversos contes de Rodoreda, per a explicar rols socials femenins opressius.

184. GUERRA MCSPADEN, Isabel. «Dos voces femeninas desde el exilio». Texas Tech University, 1991.

Analitza diversos punts en contes de Rosa Chacel i Mercè Rodoreda: la repercussió de l'exili —temporal, lingüístic, territorial i interior—; la multiplicitat de narradors i punts de vista, amb èmfasi en el monòleg; els símbols recurrents en relació amb el temps, la mort i la soledat, i elements fantàstics relacionats amb l'experiència de l'exili.

185. MCGIBONEY, Donna Janine. «Language, Sexuality, and Subjectivity in Selected Works by Ana María Matute, Carmen Laforet and Mercè Rodoreda». State University of New York, Stony Brook, 1994.

Estudia *Primera memoria*, de Matute, *Nada*, de Laforet, i *La mort i la primavera*, de Rodoreda. Els protagonistes rebutgen el sistema de valors dominant i en conseqüència sofreixen l'experiència de l'exili. Parteix de la teoria lacaniana de la subjectivitat per descriure l'opressió basada en diferències de gènere sexual. Examina el desig que motiva la narració, i fa èmfasi en la importància d'una estructura repetitiva que es relaciona amb l'estructura familiar i el sentiment de pèrdua.

186. MARTÍ-OLIVELLA, Jaume. «Estructuras joyceanas en la narrativa catalana y latinoamericana contemporánea». University of Illinois at Urbana-Champaign, 1989.

Analitza el cànon joycèa com a paradigma modernista, amb tres models definitoris: el gest paròdic, la figuració del que és eròtic que prové de la imat-

geria del subjecte i la barreja polisèmica de mite i realitat. Es basa en el concepte d'obscc de Kristeva i en el del text joyceà com a exili/en l'exili (Cixous) per elaborar una teoria de la doble articulació en el subjecte fragmentat de Joyce, que serveix de base per als discursos narratius transsubjectius contemporanis. Estudia aquests aspectes en l'obra de Mercè Rodoreda i Guillermo Cabrera Infante.

187. MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, María del Mar. «El lenguaje del auto-descubrimiento en la narrativa de Mercè Rodoreda y Carmen Martín Gaité». University of Wisconsin-Madison, 1988.

Parteix de la crítica feminista moderna i de conceptes psicoanalítics sobre formació i desenvolupament de la identitat. Analitza les estratègies narratives de Mercè Rodoreda i Carmen Martín Gaité per mostrar la progressió de les seves protagonistes femenines cap a l'autodescobriment, amb èmfasi en l'ús del monòleg i del diàleg. També assenyala el contrast amb la perspectiva masculina de l'experiència femenina a través de l'estudi d'obres de Miguel Delibes, Jesús Fernández-Santos i Luis Goytisolo que tenen protagonistes femenines.

188. SÁBE-COLOM, María Lourdes. «An Intertextual Study of Three Novels by Spanish Contemporary Women Authors, 1944 to 1962 (Carmen Laforet, Ana María Matute, Mercè Rodoreda)». Southern Connecticut State University, 1998.

Estudia l'exposició en aquestes novel·les de la realitat social i el període de postguerra en el marc de l'anomenat nou realisme.

189. SCARLETT, Elizabeth Ann. «Spanish Women Writers and the Reconquest of Inner Space: Gender, the Body and Sexuality in Novels by Emilia Pardo Bazán, Rosa Chacel, and Mercè Rodoreda». Harvard University, 1992.

Aplica teoria contemporània relacionada amb el cos —Foucault, Bataille— i teoria feminista —Kristeva— a representacions del cos femení en les tres novel·les esmentades. Sosté que tracten el cos com a *locus* de la vivència femenina, en contrast amb el punt de vista exterior, tendent a l'objectificació, que es troba en els discursos dominants.

3.3. BIOGRAFIES I ENTREVISTES

190. ARNAU, Carme. *Mercè Rodoreda*. Barcelona: Edicions 62, 1992.

Aquesta obra ve a ser el complement o revers de la crítica d'Arnau, que té un marcat element biogràfic. Aquí subratlla aspectes de la vida de Rodoreda que ella va tractar obsessivament en la seva obra. Entrellaça dades biogràfiques, citacions de cartes, articles i obra literària, i ofereix amb un estil amè una imatge sintètica i sensible de Rodoreda. Hi inclou el seu aspecte de lectora i espectadora cinematogràfica apassionada. Com molt bé assenyala Patricia Hart, Arnau emfatitza el procés creatiu de Rodoreda sense magnificar la importància de la influència d'Armand Obiols.¹⁰⁹

191. CASALS COUTURIER, Montserrat. *Mercè Rodoreda: Contra la vida, la literatura*. Barcelona: Edicions 62, 1991.¹¹⁰

L'autora d'aquesta biografia va tenir accés als arxius familiars del fill i la jove de Mercè Rodoreda i va poder aportar moltes dades que fins llavors el gran públic desconeixia.¹¹¹ En un estil un xic agressiu, declara que pretén desmitificar la imatge hagiogràfica de Mercè Rodoreda que acostuma a donar la crítica i revelar les seves tempestes interiors. Segons Casals, Rodoreda mentia deliberadament als altres i a si mateixa per crear-se aquesta imatge i amagar la seva incapacitat com a esposa i amant (p. 129). Contraposa les dades biogràfiques amb citacions dels escrits privats de Rodoreda (cartes a Obiols, al seu

109. Vegeu Patricia HART, «*Mercè Rodoreda*, de Carme Arnau», *World Literature Today*, vol. 67, núm. 2 (1993), p. 359.

110. Casals i Couturier va publicar una versió anterior resumida de la seva investigació biogràfica a «El "Rosebud" de Mercè Rodoreda», *Catalan Review*, vol. 2, núm. 2 (1987), p. 27-47. Tot i que ara aquest article queda superat pel llibre, en el moment que va ser publicat va ser molt revelador per als estudiosos de Rodoreda, que desconeixien molts dels detalls més íntims i controvertits de la vida d'aquesta escriptora. La biografia de Casals i Couturier ha resultat polèmica. Alguns especialistes de Rodoreda, com Geraldine C. Nichols, la van rebre en conjunt positivament, amb algunes reserves metodològiques, en especial la manca de notes que assenyalen les fonts d'informació (vegeu Geraldine C. NICHOLS, «*Mercè Rodoreda: Contra la vida, la literatura*, de Montserrat Casals i Couturier. *Mercè Rodoreda*, de Mercè Ibarz», *Hispania*, vol. 75 [1992], p. 1183-1184); n'hi ha d'altres, com Anna Maria Saludes i Amat, que la critiquen i la tracten de carregada de prejudicis, de superficial i de plena d'inexactituds (vegeu Anna Maria SALUDES I AMAT, «"Pobra Mercè..."». Dues biografies de Mercè Rodoreda», *Revista de Catalunya*, nova etapa, núm. 56 [1991], p. 136-146).

111. Aquest material està actualment a disposició dels investigadors a l'Arxiu Mercè Rodoreda, a l'Institut d'Estudis Catalans (Barcelona).

fill i la seva jove, etc.) i de les seves obres, per mostrar l'estreta relació entre la seva biografia i la seva creació. En molts casos, però, no proveeix de referències exactes que aclareixin les fonts d'informació. Sosté que l'escriptura va permetre que Rodoreda mantingués l'equilibri mental i físic.

192. CASTELLET, Josep Maria. «Mercè Rodoreda». A: *Els escenaris de la memòria*. Barcelona: Edicions 62, 1988, p. 29-52.

Arran de la mort de Rodoreda, en recorda la personalitat reservada i les converses que van sostenir. Té un interès especial l'explicació que fa Rodoreda de la seva escriptura com a acte d'amor i d'espera, i en aquest sentit «típicament femení», concebut per a un únic lector, Armand Obiols.

193. IBARZ, Mercè. *Mercè Rodoreda*. Barcelona: Empúries, 1991.

Breu biografia, basada en tres fonts documentals: les cartes a Anna Murià, les cartes a Joan Sales, encara inèdites, i l'etapa periodística republicana de Rodoreda. L'autora no ofereix gaire dades originals, però té un estil àgil, de caire periodístic, que fa d'aquesta obra una introducció amena i ràpida a la biografia de Rodoreda.

194. MURIÀ, Anna. «Mercè Rodoreda, viva». A: *Mercè Rodoreda: Cartes a l'Anna Murià. 1939-1956*. Barcelona: Edicions de l'Eixample, 1991. «Mercè o la vida dolorosa». *Catalan Review*, vol. 2, núm. 2 (1987), p. 7-49.

Encara que no es tracta pròpiament d'una biografia, la introducció a aquest llibre i, sobretot, les cartes que va enviar Mercè Rodoreda a la seva amiga Anna Murià, aquí recollides, són essencials per a conèixer la vida de l'autora, especialment pel que fa a la seva relació amb Armand Obiols i a la seva lluita per tornar a escriure després del trauma de la guerra.¹¹²

195. NADAL, Marta. *De foc i de seda*. Barcelona: Fundació Mercè Rodoreda, 2001.

Aquest llibre biogràfic és un luxós àlbum il·lustrat a tot color amb fotografies familiars o professionals, cobertes de llibres, dibuixos de l'escriptora,

112. Es pot trobar un extracte de la introducció a «Mercè o la vida dolorosa», *Catalan Review*, vol. 2, núm. 2 (1987), p. 17-26.

retalls de premsa, discursos radiofònics inèdits i fragments de cartes. Tot això es complementa amb cites de la mateixa autora o sobre l'autora. Un document essencial per a conèixer millor Rodoreda, i els ambients i les persones de la seva vida que la van marcar.

196. OLLER, Dolors; ARNAU, Carme. «L'entrevista que mai no va sortir». *La Vanguardia* (2 juliol 1991).

Aquesta entrevista es va fer arran de la concessió del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes a Mercè Rodoreda el 1980. Publicada després de la seva mort, té un interès especial pels nombrosos comentaris que ofereix respecte a la seva obra i a com concep l'acte mateix d'escriure.

197. PORCEL, Baltasar. «Mercè Rodoreda o la força lírica». A: *Grans catalans d'ara*. Barcelona: Destino, 1972, p. 248-257.¹¹³

Després de fer una semblança de la figura de Rodoreda, que veu feta de contrastos, li fa una entrevista, insistint en la influència de la seva trajectòria vital en la seva obra, especialment l'experiència de la guerra i la postguerra. Rodoreda opina sobre la literatura catalana contemporània i sobre l'experiència d'envellir. (La famosa frase que qualifica el pas de la joventut a l'edat madura com una transformació de la dona, «de fada a bruixa», és aquí.)

198. ROIG, Montserrat. «L'alè poètic de Mercè Rodoreda». *Retrats paral·lels*. Vol. 2. Montserrat: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1976, p. 163-176.¹¹⁴

En aquesta llarga i interessant entrevista, Rodoreda desgrana records de la seva família i de la seva infantesa, joventut i exili; parla dels autors que l'han estimulada, de la concepció que té de la novel·la i de la seva necessitat de soledat, entre altres coses.

113. També a *Serra d'Or*, núm. 8 (1966), p. 231-235.

114. També, en versió més breu, a *Triunfo*, núm. 573 (1973), p. 35-39.

4. ÍNDEX DE LES OBRES DE MERCÈ RODOREDA I LA CRÍTICA REBUDA

Relació dels assaigs que tracten cada obra de Rodoreda. S'identifiquen pel número de l'entrada bibliogràfica i comentari. Si una determinada obra s'esmenta breument, sense entrar a fer-ne una anàlisi, se n'exclou la classificació en aquest índex.

Aloma

Entrades 3, 4, 7, 8, 10, 11, 15, 35, 42, 43, 47, 48, 49, 77, 78, 82, 92, 107, 109, 115, 117, 124, 129, 131, 132, 133, 134, 148, 149, 161, 162, 164, 169.

El carrer de les Camèlies

Entrades 7, 8, 15, 18, 30, 35, 43, 47, 48, 58, 68, 73, 77, 82, 91, 94, 107, 109, 111, 117, 120, 124, 129, 131, 132, 133, 153, 161, 162, 165, 169.

Contes de guerra i revolució

Entrades 28, 42, 53.

Crim

Entrades 7, 109, 124, 133, 139.

Del que hom no pot fugir

Entrades 7, 51, 52, 109, 124, 133.

Isabel i Maria

Entrada 14, 74, 97, 128, 170.

Jardí vora el mar

Entrades 7, 18, 30, 43, 48, 51, 64, 65, 72, 77, 84, 101, 107, 109, 117, 124, 133, 134, 136, 153, 154, 161, 162, 165, 169.

La meva Cristina i altres contes

Entrades 2, 7, 8, 12, 18, 21, 24, 26, 27, 36, 42, 48, 51, 55, 56, 67, 70, 76, 79, 83, 87, 104, 106, 107, 108, 114, 116, 117, 118, 121, 123, 124, 133, 140, 147, 156, 159, 161, 162, 166, 168, 172.

Mirall trencat

Entrades 7, 8, 10, 11, 16, 17, 30, 36, 41, 42, 47, 48, 49, 71, 98, 103, 107, 109, 112, 117, 119, 124, 127, 129, 131, 132, 133, 144, 150, 153, 154, 157, 161, 162, 165, 169, 173.

La mort i la primavera

Entrades 5, 10, 13, 36, 37, 52, 54, 74, 75, 86, 88, 93, 96, 98, 125, 128, 133, 161, 162.

La plaça del Diamant

Entrades 1, 7, 8, 9, 10, 11, 23, 25, 26, 27, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 39, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 51, 58, 59, 60, 61, 62, 66, 77, 78, 80, 81, 82, 85, 86, 89, 91, 93, 94, 95, 100, 107, 108, 109, 110, 117, 120, 122, 124, 129, 131, 132, 133, 135, 137, 138, 141, 142, 143, 144, 145, 151, 152, 153, 158, 161, 162, 163, 165, 167, 169, 176, 177, 178.

Quanta, quanta guerra...

Entrades 10, 13, 31, 36, 37, 38, 40, 47, 49, 52, 57, 63, 74, 117, 124, 126, 133, 146, 161, 162.

Semblava de seda i altres contes

Entrades 32, 42, 56, 70, 78, 106, 114, 116, 117, 118, 121, 124, 129, 133, 144, 149, 156, 159, 161, 162.

Sóc una dona honrada?

Entrades 7, 109, 124, 133, 149.

El torrent de les flors

Inclou *La senyora Florentina i el seu amor Homer*

Entrada 69.

Inclou *Un dia*

Entrades 149, 150.

Un dia en la vida d'un home

Entrades 7, 77, 109, 124, 133.

Una campana de vidre

Entrada 28.

Viatges i flors

Entrades 9, 13, 18, 20, 26, 28, 46, 124, 133, 144, 161, 171, 174.

Vint-i-dos contes

Entrades 7, 18, 19, 24, 42, 49, 50, 55, 78, 90, 99, 101, 102, 106, 113, 114, 116, 121, 124, 133, 156, 159, 161, 162.

